

En rapport från Friskolornas riksförbund

Fakta om friskolor

2024

En rapport från Friskolornas riksförbund
Redaktör och projektansvarig: Lucas Ledin
Layout: Hellsten Kommunikation

Innehåll

Hur ser friskolesektorn ut egentligen?	6
Snart en halv miljon barn och elever i friskolor	7
Fakta om barn, elever, skolor, fristående huvudmän samt elevernas bakgrund	
Friskolor når högre kunskapsresultat	23
Fakta om betyg, nationella prov, socioekonomiska förutsättningar och PISA	
Föräldrar, elever och lärare nöjdare i friskolor	36
Jämförelse med hjälp av Skolinspektionens Skolenkäten och Svensk Kvalitetsindex Jobbhälsindex	
Snart 50 000 lärare och pedagoger i friskolorna	48
Fakta om lärarbristen, behörighet, obehöriga lärare, personalomsättning, löner och lärares ålder	
Bidrag på lika villkor	57
Fakta om skolpengen, hur den beräknas och vad som inte ingår, socioekonomisk omfördelning, en studie av hur reglerna tillämpas i 32 kommuner och vinst	
Vad är en friskola	73
Fakta om friskolereformen, varför friskolehuvudmän är olika varandra, huvud- mannskapet, tillståndsgivningen, de regler som gäller, det vikande intresset för att starta friskola, skillnaden mellan friskolors och kommunala skolors styrning samt aktuella frågor i debatten	
De största friskoleägarna	96
Forsknings- och rapporttips	100

Hur ser friskolesektorn ut egentligen?

Friskolornas riksförbund är en branschorganisation som organiserar cirka 70 procent av Sveriges fristående förskolor, förskoleklass, grund- och gymnasieskolor. Vi får ofta frågor om hur vår bransch ser ut. Hur många elever går i friskolor? Hur ser kunskapsresultaten ut? Vilka äger friskolorna och hur många arbetar där? Och hur ser det egentligen ut med ekonomin? Skiljer sig elevsammansättningen i kommunala respektive fristående skolor åt när det gäller utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå?

I Fakta om friskolor samlar vi svaren på de vanligaste frågorna. Statistiken kommer från offentliga källor såsom Skolverket, SCB och Skolinspektionen. Vi har också bifogat tips på rapporter som har anknytning till den debatt som råder kring friskolor och skolvalet. Om du är intresserad av mer fakta eller av förbundet, kontakta oss gärna eller besök vår hemsida www.friskola.se. Vi finns också på Facebook, LinkedIn, Instagram och X.

Med hopp om intressant och upplysande läsning.

Ulla Hamilton

Vd Friskolornas riksförbund

Stockholm våren 2024

Snart en halv miljon barn och elever i friskolor

Alla kommuner har elever som går i friskolor

Det finns fristående förskolor i 245 av landets 290 kommuner. Fristående grundskolor finns i 186 kommuner och fristående gymnasieskolor i 97 kommuner. Kommunala förskolor och grundskolor finns i samtliga 290 kommuner. 255 kommuner har kommun- eller regiondriven gymnasieskola. Även kommuner som inte har en friskola kan ha elever i friskolor i en annan kommun.¹

	Fristående	Kommun/Region
Förskolor	245	290
Grundskolor	186	290
Gymnasieskolor	97	255

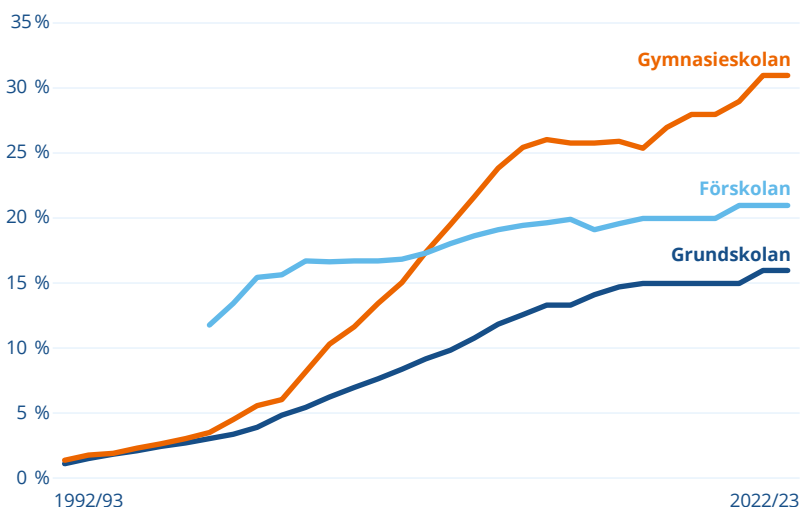
Ill. 1. Antal kommuner med fristående och offentliga skolor.

Uppgifterna om antalet förskolor – gäller hela detta kapitel – är osäkra. Det finns ingen nationell förteckning över dem, eftersom de är en kommunal angelägenhet. Skolverket arbetar för att skapa en komplett förteckning. 2022 har en verksamhetskod införts för varje förskola. Under 2023 planeras ytterligare steg för att säkra uppgifter om bland annat förskolans namn, som hittills rapporterats av varje förskola var för sig och därför uttrycks lite olika från år till år, i vissa fall. Förskolor som tillhör samma "huvudman"/ägare ges ibland namn som gör att samhörigheten med ägarens andra förskolor inte kan identifieras.

1 Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

Fördelning av skolor – 1 av 4 är fristående

Det finns 4 193 fristående förskolor och skolor i Sverige. Det är 24 procent av de totalt 17 602 svenska förskolorna och skolorna. 2 770 (30 procent) av de 9 310 förskolorna är en fristående verksamhet. 831 (18 procent) av de 4 719 grundskolor och 466 (36 procent) av de 1295 gymnasieskolor är fristående.²

Ill. 2. Andel barn/elever i fristående verksamheter (Skolverket, 2023).³

Fristående skolor är ofta små. Knappt var tredje fristående grundskola (31 procent) har färre än 100 elever. Av de fristående gymnasieskolorna har drygt var femte (21 procent) färre än 100 elever. Fristående grundskolor har i genomsnitt 235 elever per skolenhet, kommunala skolor har 267. Fristående gymnasieskolor har 244 elever per skolenhet i genomsnitt, kommunala 302.⁴

² Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

³ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

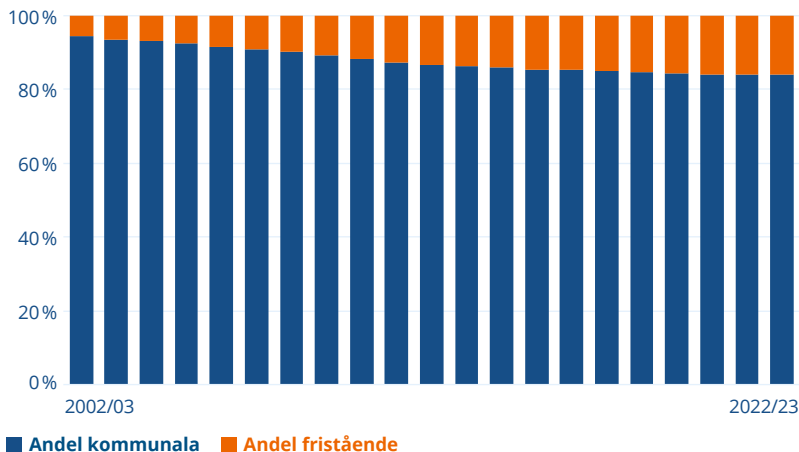
⁴ Grundskolan – Antal elever per årskurs, läsåret 2022/2023 och Gymnasieskolan – Antal elever, läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

Fördelning av barn och elever – 1 av 5 i fristående verksamhet

Mer än 417 000 barn och elever går i en fristående för-, grund-, eller gymnasieskola. Det är 19,9 procent av drygt 2 miljoner barn och elever i svenska förskolor och skolor.

I förskolan går 21 procent, 108 992 barn, i en fristående verksamhet (totalt 509 168 barn). Motsvarande siffra för grundskolan⁵ är 16 procent, 194 629 elever (totalt 1 229 072 elever), och för gymnasieskolan 31 procent, 113 931 elever (totalt 364 431 elever).⁶

Både antal och andel elever som går i fristående grundskolor har ökat de senaste 20 åren, från 6 procent till 16 procent.

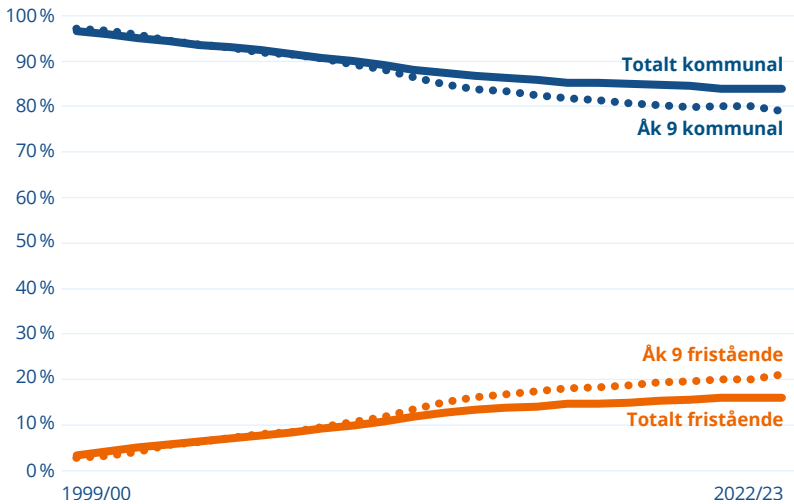
Ill. 3. Andel elever i kommunal respektive fristående grundskola (Skolverket, 2023).⁷

5 Inklusive förskoleklass.

6 Samtliga skolformer och fritidshem – Barn/elever – Riksnivå, Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

7 Tabell 2 A: Skolenheter och elever läsåren 2017/18–2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

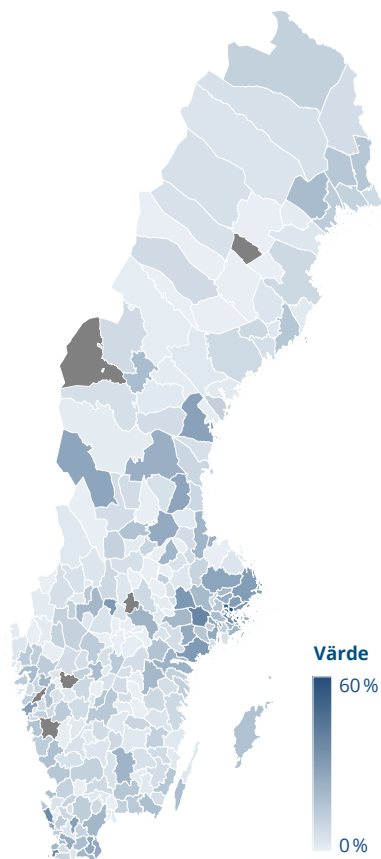
Samtidigt gick hela 21 procent av de grundskoleelever som gick ut årskurs 9 år 2023 i en friskola. Att välja den skola som är närmast, ofta en kommunal, faller sig naturligt i lägre åldrar. Ju äldre en elev blir desto större blir området med fler skolalternativ, där en elev kan tänkas gå.⁸

Ill. 4. Andel elever i grundskolan summerat och andel åk 9 (Skolverket, 2023).⁹

⁸ Antal elever per årskurs, läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

⁹ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023) och Grundskolan – Antal elever per årskurs (Skolverket, 2023).

92 procent av eleverna i fristående grundskolor gick 2022/2023 i skolor med allmän inriktning.¹⁰ 5 procent går i konfessionella skolor och 3 procent i waldorfskolor.¹¹ Det fanns 55 grundskolor och fem gymnasieskolor med konfessionell inriktning, varav 51 grundskolor hade kristen inriktning, en judisk och tre muslimska samt fem gymnasieskolor med kristen inriktning.¹² Skolor med konfessionell inriktning måste, senast 1 juli 2023, anmäla detta till Skolinspektionen.¹³

Undervisningen – det som sker på lektionerna – ska vara icke-konfessionell i alla skolor. Det gäller både offentliga och fristående skolor. Men för fristående skolor gäller att **utbildningen i övrigt** får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska i dessa fall vara frivilligt.¹⁴

Ill. 5 Andel barn och elever i enskilda förgrund- och gymnasieskolor per kommun (Skolverket, 2024).

10 Här ingår skolor med särskild profil, såsom pedagogisk-, språklig- eller ämnesprofil.

11 Tabell 2 G; Skolenheter och elever läsåret 2022/2023, fristående skolenheter (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

12 Skolenhetsadresser okt 2023.

13 skolinspektionen.se/tillstand/ovriga-ansokningar-och-anmalningar/anmalan-om-konfessionell-inriktning/

14 1 kap. 6–7 §§ Skollagen.

Ill. 6. Fördelning av elever i fristående grundskolor per inriktning på skolan.¹⁵

I de fristående gymnasieskolorna gick 64 procent av eleverna ett högskoleförberedande program, 29 procent ett yrkesprogram och 6 procent ett introduktionsprogram för att elever som inte är behöriga ska bli behöriga. Motsvarande siffror för kommunala gymnasieskolor var 60 procent ett högskoleförberedande program, 28 procent ett yrkesprogram och 12 procent ett introduktionsprogram.¹⁶

De fristående gymnasierna har ökat sin andel med i genomsnitt 0,5 procentenhet per år under de tio senaste åren, dubbelt så mycket på det Estetiska programmet och tre gånger så mycket på Naturbruksprogrammet och några Introduktionsprogram. De enda program som de kommunala skolorna ökat sina marknadsandelar inom är Humanistiska programmet och Industri-tekniska programmet.¹⁷

¹⁵ Tabell 2 G: Skolenheter och elever läsåret 2022/2023, fristående skolenheter (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

¹⁶ Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program 2022 Huvudman (Skolverket, 2023).

¹⁷ Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program, Siris (Skolverket 2023).

Storlek och bolagsform – de flesta fristående huvudmän har en eller två enheter

De flesta huvudmän som driver fristående för-, grund- eller gymnasieskola har endast en eller två enheter. Inom förskolan har 98 procent av huvudmännen endast en eller två enheter, 95 procent har en eller två enheter inom grundskolan och 85 procent av huvudmännen en eller två enheter inom gymnasiet.

Antal enheter	Antal huvudmän		
	Förskolor	Grundskolor	Gymnasier
1	2 010	492	160
2	59	38	18
3	23	9	8
4	9	7	8
5	4	3	2
6	1	1	2
7	0	3	3
8	2	0	0
9	0	0	0
10	1	0	1
11–20	4	3	5
21–30	1	2	2
31–40	1	0	1
41–50	0	2	0
>50	4	0	0
Summa	2 119	560	210

III. 7. Antal huvudmän¹⁸ som driver för-, grund- och gymnasieskolor fördelat på hur många skolenheter de har (Skolverket, 2023).¹⁹

18 Begreppet "huvudman" används inte i förskolan, utan uppgiften avser antal varumärken/ägare och bör därmed betraktas som osäker.

19 Uppgifter om förskolor 2022 (Skolverket, 2023), Grundskolan – Antal elever per årskurs 2022/2023 (Skolverket, 2023) och Gymnasieskolan – Antal elever 2022/2023 (Skolverket, 2023).

Observera att denna uppställning av huvudmän **inte** går att stämma av mot avsnittet De största ägarna i slutet av denna rapport, eftersom en ägare kan äga flera huvudmän – både stora och små. En ägare kan sålunda äga flera huvudmän med både en, två och flera enheter, vilket framgår av avsnittet *De största ägarna*.

14 huvudmän med fler än fem enheter inom förskolan (0,7 procent av antalet förskole-”huvudmän”) äger 19,0 procent av antalet förskoleenheter, elva huvudmän med fler än fem enheter inom grundskolan (2,0 procent av antalet grundskolehuvudmän) äger 24,0 procent av antalet grundskolor och 14 huvudmän med fler än fem enheter inom gymnasieskolan (6,7 procent av antalet gymnasiehuvudmän) äger 47,4 procent av antalet gymnasier. Ägarkoncentrationen är med andra ord störst inom gymnasieskolan och lägst inom förskolan. För distinktionen mellan ägare och huvudman, se avsnittet *Vad är en huvudman och vad innebär det*, se sida 77.

	Förskolor	Grundskolor	Gymnasier
Antal huvudmän med fler än fem enheter	14	11	14
Andel huvudmän med fler än fem enheter	0,7 %	2,0 %	6,7 %
Andel enheter som ägs av huvudmän med fler än fem enheter	19,0 %	24,0 %	47,4 %

III. 8. Antal fristående huvudmän inom respektive skolform med fler än fem enheter, deras andel av antalet huvudmän och av antalet enheter.²⁰

20 Uppgifter om förskolor 2022 (Skolverket, 2023), Grundskolan – Antal elever per årskurs 2022/2023 (Skolverket, 2023) och Gymnasieskolan – Antal elever 2022/2023 (Skolverket, 2023).

46 procent av de fristående förskolorna drivs som bolag och där gick 60 procent av förskolebarnen.²¹

	Förskolan			
	Barn		Enheter	
Bolag**	65 497	60 %	1 278	46 %
Fysiska personer	174	0,2 %	8	0,3 %
Övriga***	43 358	40 %	1 484	54 %

III. 9. Antal förskoleenheter och inskrivna barn efter driftsform resp. juridisk form 2014–2022 (Skolverket, 2023).

** Aktiebolag, enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag

*** Ekonomiska föreningar, ideella föreningar och registrerade trossamfund

I grundskolan är andelen fristående skolor som drivs som aktiebolag 63 procent och andelen elever i fristående grundskolor som går i en bolagsdriven skola är 75 procent.

	Grundskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	133 004	74 %	522	63 %
Föreningar*	27 606	15 %	216	26 %
Stiftelser	18 588	10 %	85	10 %
Övriga**	929	1 %	8	1 %

III. 10. Skolenheter och elever i grundskola och internationella skolor läsåren 2017/2018–2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

* Ekonomiska och ideella

** Handelsbolag och trossamfund

21 Tabell 3: Antal förskoleenheter och inskrivna barn efter driftsform resp. juridisk form 2014–2022 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

Störst andel aktiebolag finns i gymnasieskolan, där drivs 89 procent av skolorna som aktiebolag. I dessa skolor gick 90 procent av friskoleeleverna.

	Gymnasieskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	99 054	87 %	410	88 %
Föreningar*	2 280	2 %	14	3 %
Stiftelser	11 633	10 %	35	8 %
Övriga**	964	1 %	7	2 %

Ill. 11. Skolor och elever i fristående gymnasieskolor per associationsform (Skolverket, 2023).

* Ideella

** Handelsbolag och Ekonomiska föreningar

Av alla grund- och gymnasieskolor drivs 72 procent som aktiebolag och där gick 79 procent av eleverna.²²

	Grund- och gymnasieskolor	
	Elever	Skolor
Aktiebolag	79 %	72 %
Föreningar	10 %	18 %
Stiftelser	10 %	9 %
Övriga*	1 %	1 %

Ill. 12. Skolor och elever i fristående grund- och gymnasieskolor per associationsform (Skolverket, 2023. Läsåret 2022/2023).

*Handels-, kommanditbolag och trossamfund

22 Tabell 2 A: Skolenheter och elever läsåren 2017/18–2022/2023 (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

Elevernas bakgrund – högre andel elever med utländsk bakgrund i friskolor

29 procent av eleverna i fristående grundskolor hade utländsk bakgrund 2022/2023. I kommunala grundskolor var motsvarande siffra 27 procent.²³ I fristående gymnasieskolor hade 30 procent av eleverna utländsk bakgrund, i kommunala skolor 23 procent.²⁴

Skillnaderna i elevernas socioekonomiska bakgrund minskar över tid mellan fristående och kommunala grundskolor. Allt fler elever har minst en förälder med eftergymnasial utbildning.²⁵ I grundskolan har 72 procent av eleverna i fristående skolor föräldrar med eftergymnasial utbildning. I kommunala grundskolor är motsvarande siffra 60 procent.²⁶ I gymnasieskolan har 61 procent av eleverna i fristående skolor föräldrar med eftergymnasial utbildning. I kommunala är samma siffra 63 procent.²⁷

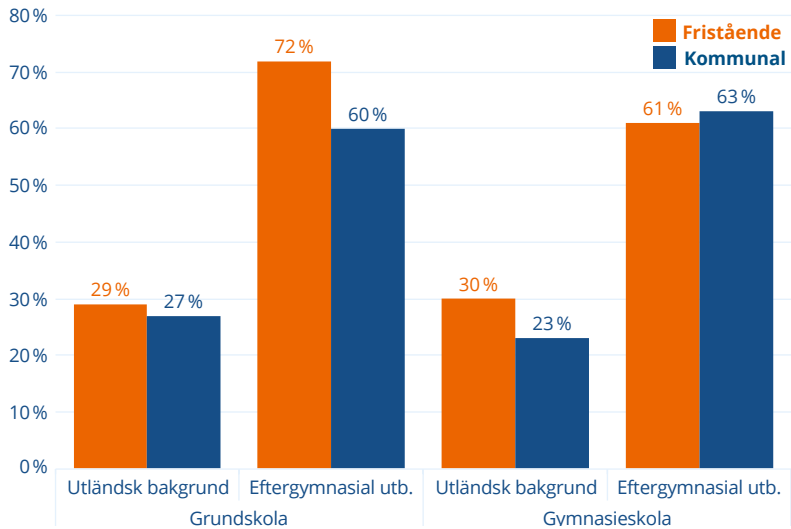
23 Tabell 11 A: Elever i grundskola per årskurs och huvudman redovisade efter svensk och utländsk bakgrund samt kön, läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella statistik, 2023).

24 Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program / Nationella program, läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

25 Tabell 11 B: Elever i grundskola per årskurs samt huvudman redovisade efter föräldrarnas högsta utbildningsnivå samt kön, läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella statistik, 2023).

26 Tabell 11 B: Elever i grundskola per årskurs samt huvudman redovisade efter föräldrarnas högsta utbildningsnivå samt kön, läsåret 2022/2023 (Sveriges Officiella statistik, 2023).

27 Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program / Nationella program, läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

Ill. 13. Elevernas socioekonomiska bakgrund 2022/2023 (Skolverket, 2023).

Andelen elever med utländsk bakgrund har minskat i kommunala gymnasieskolor med 10 procentenheter under de fem senaste åren och andel elever med föräldrar med eftergymnasial utbildning har ökat med 2 procentenheter mer i kommunala gymnasieskolor än i fristående.²⁸

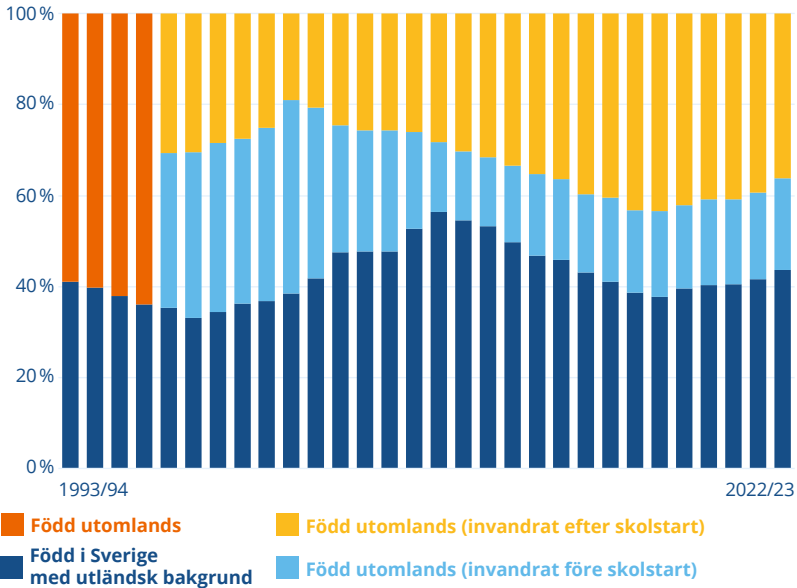
²⁸ Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program / Nationella program, läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

	Utländsk bakgrund				Eftergymnasial utbildning			
	Grundskola		Gymnasieskola		Grundskola		Gymnasieskola	
	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal
22/23	29 %	27 %	30 %	23 %	72 %	60 %	61 %	63 %
21/22	28 %	26 %	32 %	28 %	71 %	60 %	57 %	57 %
20/21	27 %	26 %	32 %	29 %	71 %	59 %	55 %	54 %
19/20	27 %	26 %	32 %	31 %	70 %	58 %	54 %	52 %
18/19	26 %	25 %	32 %	33 %	69 %	57 %	52 %	49 %

III. 14. Elevernas socioekonomiska bakgrund 2022/2023 jämfört med tidigare (Skolverket, 2023).

Under 2000-talet har andelen elever med utländsk bakgrund ökat från 15 till 26 procent i grundskolan.

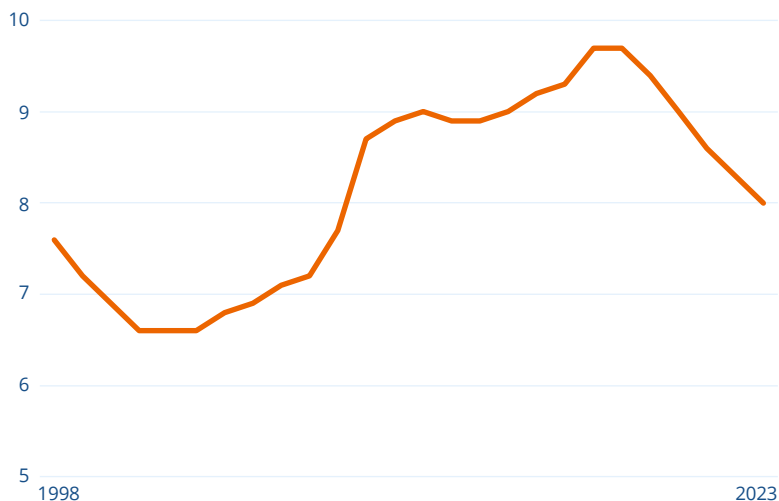
Inom gruppen elever med utländsk bakgrund är det framför allt andelen som invandrat efter skolstart som ökat i grundskolan under 2000-talet. De har de senaste åren utgjort 36 procent av gruppen elever med utländsk bakgrund i årskurs 9.

Ill. 15. Elever med utländsk bakgrund i grundskolan fördelade på var de är födda, åk 9, 1993–2023.²⁹

Det har stor betydelse för skolresultaten hur gamla de utlandsfödda barnen är när de invandrat till Sverige. Ju senare en elev invandrat desto färre år har eleven på sig att klara målen. Den genomsnittliga invandringsåldern ökade fram till 2016, men minskade sedan, och var 2023 fortfarande 8,0 år det vill säga när eleven går i årskurs 2.

29 Tabell 1A: Elever som avslutat årskurs 9 läsåren 2018/19–2022/2023 (Sveriges officiella statistik, 2022).

III. 16. Genomsnittlig invandringsålder för utrikes födda åk 9 elever, 1998–2023 (Skolverket, 2023).

Andel elever berättigade till modersmålsundervisning samt i behov av särskilt stöd

I både fristående och kommunala grundskolor är 28 procent av eleverna berättigade till undervisning i modersmål. 18,2 procent av eleverna i fristående grundskolor deltar i undervisning i modersmål. Det är 65 procent av dem som är berättigade. I kommunala skolor deltar 15,7 procent av eleverna, vilket motsvarar 55 procent av dem som är berättigade.

Andelen elever i behov av särskilt stöd (som har ett upprättat åtgärdsprogram) är i fristående skolor 5,4 procent och i kommunala skolor 6,0 procent. Samtidigt är det en större andel av eleverna i fristående skolor som ges enskild undervisning.³⁰

30 Grundskolan – Elever – Riksnivå, Tabeller 8A, 9B och 9C (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

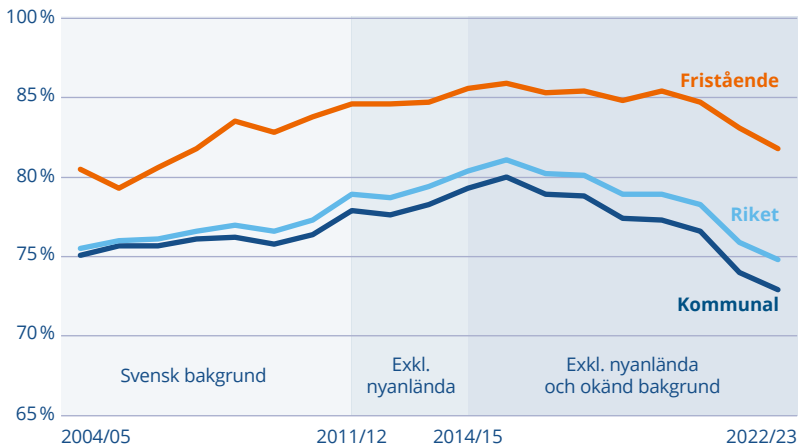
	Fristående	Kommunal
Med åtgärdsprogram	5,4 %	6,0 %
Får enskild undervisning	1,4 %	0,7 %
I särskild undervisningsgrupp	1,2 %	1,3 %
Med anpassad studiegång	1,3 %	1,3 %
Med studiehandledning på modersmål	0,6 %	3,2 %
Berättigade till modersmålsundervisning	28,0 %	28,3 %
Deltagare i modersmålsundervisning	18,2 %	15,7 %

Ill. 17. Andel elever berättigade till modersmålsundervisning samt andel elever i behov av särskilt stöd (Skolverket, 2023).

Friskolor når högre kunskapsresultat

Måluppfyllelse – 9 procentenheter högre i fristående skolor

I fristående grundskolor nådde 81,8 procent av eleverna (exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund) i årskurs 9 kunskapskraven i alla ämnen 2022/2023. För hela riket är siffran 74,8 procent och för kommunala skolor 72,9 procent.

III. 18. Andel elever i åk 9 som nått kunskapskraven i alla ämnen. Nyinvandrade elever började särredovisas 2011/12 och är därefter exkluderade från totalen. Efter 2014/2015 är både nyinvandrade elever samt elever med okänd bakgrund exkluderade från totalen.³¹

31 Grundskolan – Slutbetyg årskurs 9, uppdelat med/utan nyinvandrade och elever med okänd bakgrund, läsår: 2022/2023 (Skolverket 2023).

När föräldrarnas utbildningsnivå och elevernas bakgrund redovisas visar det att en högre andel av eleverna i årskurs 9 på fristående skolor når kunskapskraven i alla ämnen, oavsett föräldrarnas utbildningsnivå eller elevens bakgrund.³²

	Fristående	Kommunal
Förgymnasial eller gymnasial	68 % (5 %)	57 % (31 %)
Eftergymnasial	87 % (15 %)	82 % (48 %)

Ill. 19. Andel elever i årskurs 9 som nått målen i alla ämnen fördelat på föräldrarnas utbildningsnivå läsåret 2022/2023. I parenteser respektive grupps andel av alla elever i årskurs 9.

	Fristående	Kommunal
Svensk bakgrund	84 % (74 %)	77 % (73 %)
Utländsk bakgrund född i Sverige	75 % (15 %)	65 % (11 %)
Utländsk bakgrund född utomlands	72 % (12 %)	50 % (16 %)

Ill. 20. Andel elever som nått målen i alla ämnen fördelat på härkomst läsåret 2022/2023. I parenteser respektive grupps totala andel av alla elever i årskurs 9.³³

I årskurs 6 var måluppfyllelsen 5 procentenheter högre i fristående grundskolor, men i årskurs 6 är andelen elever i fristående skolor endast 17,4 procent. I fristående skolor nådde 77,1 procent av eleverna (exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund) kunskapskraven i alla ämnen 2022/2023. För kommunala skolor var siffran 72,1 procent,³⁴ vilket är nästan samma andel som i årskurs 9.

³² Grundskolan – Slutbetyg årskurs 9, uppdelat per föräldrarnas högsta utbildningsnivå, läsåret 2022/2023 (Skolverket 2023).

³³ Grundskolan – Slutbetyg årskurs 9, uppdelat per svensk och utländsk bakgrund, läsåret 2022/2023 (Skolverket 2023).

³⁴ Grundskolan – Betyg årskurs 6, andel som fått godkänt betyg, läsåret 2022/2023 (Skolverket 2023).

Gymnasiebehörighet – 7 procentenheter högre i fristående skolor

Andelen elever i årskurs 9 som 2022/2023 blev behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram var 91,0 procent av eleverna i fristående skolor och 83,7 procent i kommunala skolor.

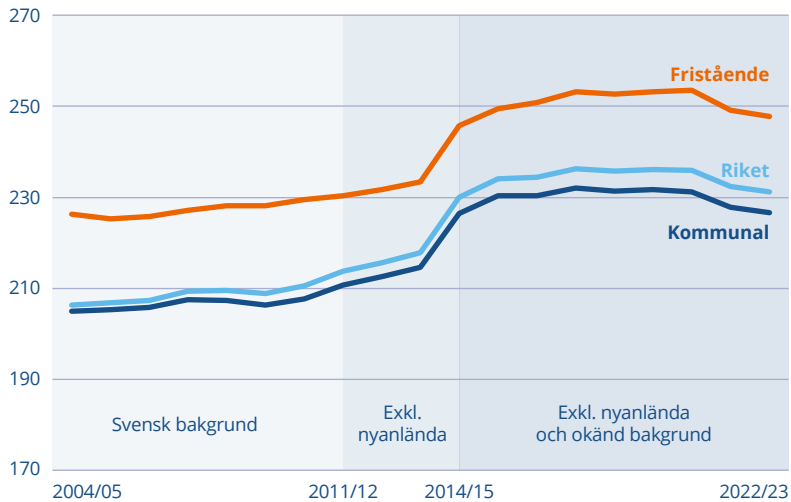
	Yrkesprogram	Högskoleförberedande program		
		ES	EK, HU, SA	NA, TE
Fristående	91,0 %	90,0 %	88,2 %	87,3 %
Kommunal	83,7 %	82,2 %	80,2 %	78,2 %

III. 21. Andel elever behöriga till gymnasieskolans olika program 2022/2023.³⁵

Meritvärde – 9 procent högre i fristående skolor

I fristående grundskolor var det genomsnittliga meritvärdet för en elev i årskurs 9 läsåret 2022/2023 247,7 meritvärdespoäng (exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund) och för kommunala skolor 226,6.

³⁵ Grundskolan – Betyg och Prov – Riksnivå, Tabell 1 C: Behörighet till gymnasieskolans nationella program för elever som avslutat årskurs 9, 2018/19–2022/2023 (Sveriges officiella statistik 2023).

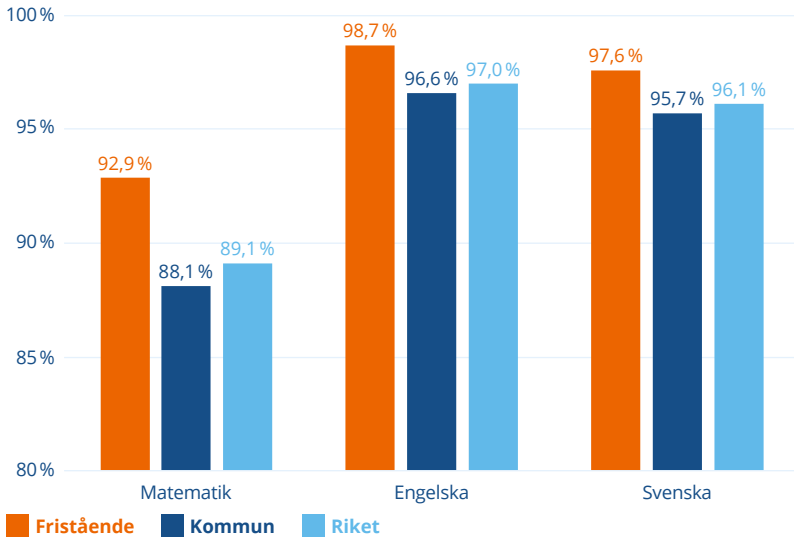
Ill. 22. Genomsnittligt meritvärde årskurs 9 2004/05 till 2022/2023. Nyinvandrade elever började särredovisas 2011/12 och är därefter exkluderade från totalen. Efter 2014/2015 är både nyinvandrade elever samt elever med okänd bakgrund exkluderade från totalen.³⁶

Elever i friskolor bättre i de nationella proven

I det nationella provet i engelska i årskurs 9 2022/2023 nådde 98,7 procent av eleverna i fristående skolor godkänt betyg. I kommunala skolor nådde 96,6 procent godkänt. I det nationella provet i svenska blev 97,6 procent av eleverna i fristående skolor godkända. Motsvarande andel för kommunala skolor var 95,7. I nationella provet i matematik nådde 92,9 procent av eleverna i fristående skolor ett godkänt betyg. Motsvarande andel för kommunala skolor var 88,1.³⁷

³⁶ Grundskolan – Slutbetyg årskurs 9, uppdelat med/utan nyinvandrade och elever med okänd bakgrund, läsår 2022/2023 (Skolverket 2023).

³⁷ Grundskolan – Proveresultat – Riksnivå, Tabeller 14A, 16A och 17A (Sveriges officiella statistik 2023).

III. 23. Andel av elever som nått ett godkänt provbetyg (A–E) på ämnesproven i åk 9 2022/2023 (Skolverket 2023).

Även på motsvarande ämnesprov i årskurs 6 2022/2023 lyckades elever i fristående skolor bäst.³⁸

	Matematik	Engelska	Svenska
Fristående	89,4 %	97,0 %	95,3 %
Kommun	85,7 %	94,4 %	93,1 %
Riket	86,3 %	94,8 %	93,5 %

III. 24. Andel av elever som nått ett godkänt provbetyg (A–E) på ämnesproven i åk 6 2022/2023 (Skolverket 2023).

För proven i årskurs 3 finns inget sammanvägt provbetyg att jämföra.

38 Grundskolan – Provresultat – Riksnivå, Tabeller 9A, 11A och 12A (Sveriges officiella statistik 2023).

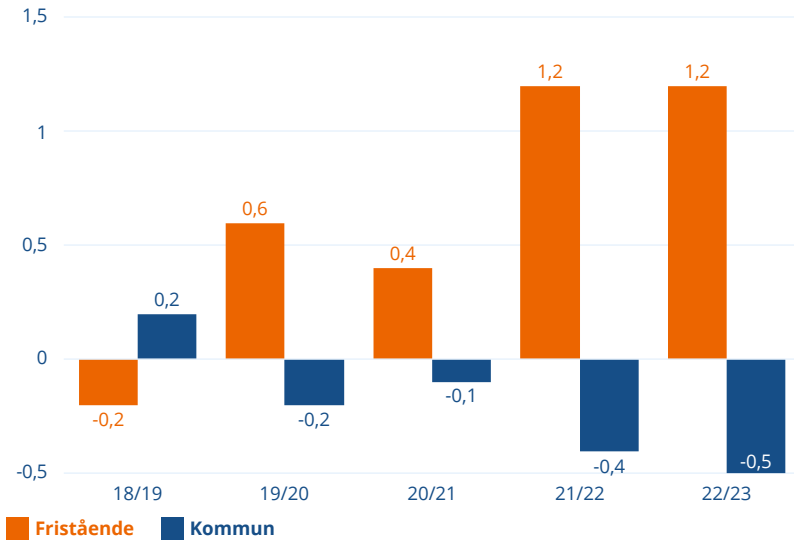
Friskolor bättre än kommunala även om elevernas socioekonomiska förutsättningar beaktas

Friskolor ska i genomsnitt presteras bättre kunskapsresultat än kommunala skolor, eftersom de har bättre socioekonomiska förutsättningar. Forskning visar att stödet hemifrån är av mycket stor betydelse för kunskapsresultaten. Skillnaden elimineras till en del³⁹ med hjälp av Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser, Salsa.

I Salsa var föräldrarnas utbildningsnivå i genomsnitt 2,5 för fristående grundskolor, det vill säga en förälder har högskoleutbildning och den andra föräldern har det i varannan familj. I kommunala skolor är utbildningsnivån 2,3. Andelen nyinvandrade, som ger sämre förutsättningar för att uppnå goda kunskapsresultat, är 1,2 procent i friskolor och 3,8 i kommunala. Även en högre andel pojkar ger sämre förutsättningar. I friskolor är andelen 50,4 och i kommunala skolor 51,7.

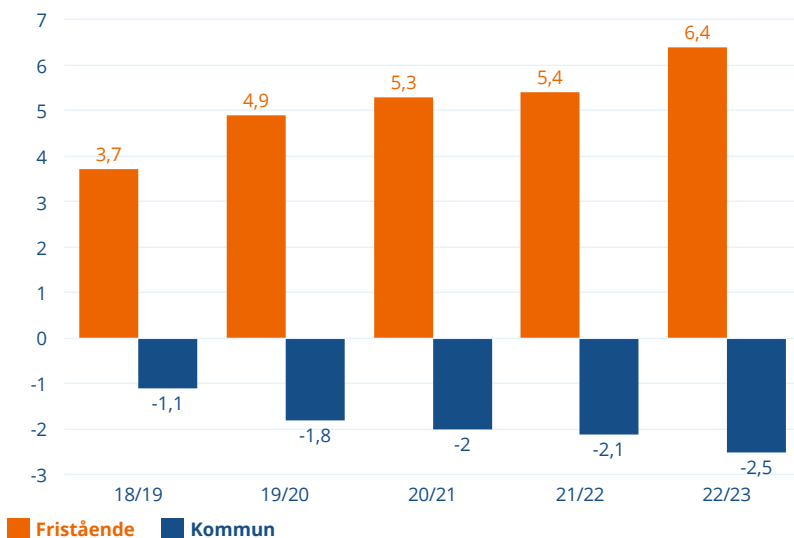
När dessa socioekonomiska skillnader justeras i Salsa-modellen visar den att fristående skolor överpresterade över 1 procentenhet vad gäller andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen 2022/2023 och kommunala skolor underpresterade 0,5 procentenhet.

39 De bakgrundsfaktorer som ingår i den statistiska modellen året 2022 för andelen som uppnått kunskapskraven förklarar 54 procent av variationen i skolors resultat år 2022. Modellen för genomsnittligt meritvärde förklarar 57 procent av variationen i skolors resultat. Resterande variation beror med andra ord på andra faktorer. (Skolverket 2023).

III. 25. Skillnaden mellan modellberäknat värde och faktiskt resultat i Salsa Andel A–E (Skolverket 2024).

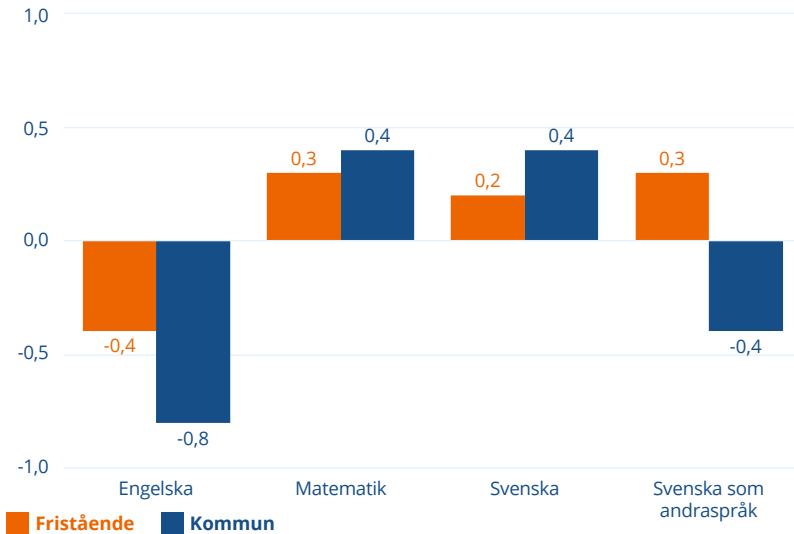
Fristående skolor överpresterar, enligt Salsa-modellen, i genomsnitt nästan 6 meritvärdespoäng och kommunala skolor underpresterar över 2 meritvärdespoäng, under de senaste tre åren.

Ill. 26. Skillnaden mellan modellberäknat värde och faktiskt resultat i Salsa Meritvärde (Skolverket 2024).

”Betygsinflationen” mindre i friskolor än kommunala

Kan skillnaden förklaras av betygsinflationen – definierad som avvikelser mellan slutbetygen och provresultaten i de nationella proven? Kanske. Men i kärnämnen avviker de kommunala skolorna mer från provresultaten i slutbetygen än friskolorna.

Ill 27. Awikelse mellan slutbetyg och resultat i nationella prov 22/23. Skillnaden i Svenska som andraspråk avser mycket färre elever (Skolverket 2023).

Både friskolor och kommunala skolor sänkte 22/23 elevernas slutbetyg i engelska jämfört med resultatet i det nationella provet, kommunala skolor mer än enskilda. I matematik och svenska höjde de kommunala skolorna elevernas slutbetyg mer än friskolor, jämfört med resultatet av de nationella proven.

Elever i friskolor bättre i PISA

För att stödja ovanstående påstående att elever i friskolor presterar bättre än elever i kommunala skolor är det intressant att notera att så är fallet även i internationella tester. 2022 genomfördes för åttonde gången OECD:s internationella kunskapsundersökning PISA (Programme for International Student Assessment). Totalt deltog 81 länder eller regioner, däribland 37 av

38 OECD-länder, i PISA 2022. I Sverige deltog 6072 elever från 262 grundskolor. Eleverna genomför ett datorbaserat prov och enkät. Studien har genomförts sedan 2000 och undersöker 15-åriga elevers kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap. PISA rättas externt och är alltså säkrat för ”betygsinflation”.

Undersökningen visade att svenska elever har försämrat sina resultat i både matematik och läsförståelse, men däremot inte i naturvetenskap jämfört med PISA 2018. Resultaten i matematik och läsförståelse var tillbaka på samma nivåer som 2012, då Sverige uppnådde sina hittills sämsta resultat i dessa ämnesområden. I naturvetenskap låg Sverige kvar på samma nivå som PISA 2018.⁴⁰

Friskolornas elever presterade 34 poäng bättre än elever i kommunala skolor i PISA 2022. Justerat för elevernas socioekonomiska bakgrund uppgår skillnaden till 20 poäng till friskoleelevernas fördel, vilket motsvarar inläringen som sker under ett helt läsår. Friskolornas kunskapsmässiga försprång har ökat jämfört med PISA 2018. Resultaten för friskolornas elever sjönk knappt alls mellan 2018 och 2022. I princip hela tappet under pandemin har skett i kommunala skolor.

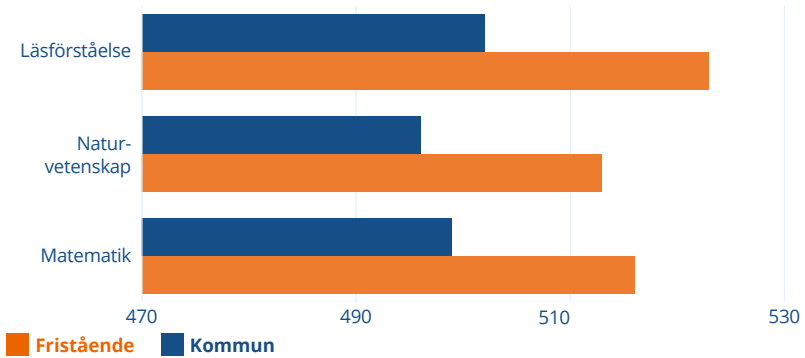
Vinstdrivande och icke-vinstdrivande friskolor presterar på samma nivå. Om man däremot räknar med en alternativ metod, som OECD använder, kvarstår friskolornas försprång, men enligt den modellen presterar vinstdrivande friskolor bättre än både kommunala skolor och icke-vinstdrivande friskolor.⁴¹

I PISA 2018 presterade niondeklassare i fristående skolor bättre på alla delprov. I naturvetenskap var skillnaden 17 poäng, i matematik 17 poäng och i läsförståelse 21 poäng.⁴²

⁴⁰ <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2023/pisa-2022>

⁴¹ Vad kan vi lära av PISA 2022?, Svenskt Näringsliv 2024.

⁴² Vad kan vi lära av PISA 2018 – faktorer bakom svenska elevers resultat, sida 15 (Svenskt Näringsliv, 2021).

Ill. 28. Poäng per prov i PISA 2018.⁴³

Skillnaden till friskolornas fördel med alla kontrollvariabler inkluderade, var 11 poäng i läsförståelse och 10 poäng i både matematik och naturvetenskap. Detta motsvarar ungefär inläringen som sker under en tredjedel av ett läsår.

Förklaringar till skillnaderna kan vara att friskolorna skiljer sig från de kommunala bland annat genom att eleverna får mer anpassad undervisning än elever i kommunala skolor, mer feedback, bättre studieklimat och oftare digitala hjälpmedel i undervisningen, sammantaget ungefär 5 PISA-poäng (40 procent) av deras fördel gentemot kommunala skolor. De har även mer lärarstöd, men denna skillnad är inte statistiskt säkerställd.⁴⁴

Samtidigt rapporterade elever i friskolor även högre värden på flera variabler som är negativt relaterade till resultaten. De använde oftare ämnesrelaterad IT utanför klassrummet, de kom oftare för sent och skolkade oftare en hel dag än elever i kommunala skolor, sammantaget ungefär 4–5 PISA-poäng, som friskolor skulle kunna förbättra sina PISA-resultat ytterligare. De använde även mer IT generellt i skolan och skolkade oftare på enskilda lektioner, men dessa skillnader är inte statistiskt säkerställda.

43 Vad kan vi lära av PISA 2018 – faktorer bakom svenska elevers resultat (Svenskt Näringsliv, november 2021).

44 Vad kan vi lära av PISA 2018 – faktorer bakom svenska elevers resultat, sidan 21–22 (Svenskt Näringsliv, 2021).

Gymnasiebetyg – snarlika i fristående och kommunala skolor

Det är svårt att jämföra kunskapsresultaten i fristående och kommunala gymnasieskolor p g a skolornas mix av program och att skillnaderna i elevernas socioekonomi inte redovisas för gymnasiet. De högskoleförberedande programmen är därför lättast att jämföra.

Både andel elever som uppnår examensbevis och deras genomsnittliga betygspoäng är snarlika. 2022/2023 var den genomsnittliga betygspoängen för elever med examensbevis i fristående skolor 14,5 och i kommunala skolor 14,4.⁴⁵

	Fristående		Kommunal	
	Andel med examen	Betygspoäng för elever med examensbevis	Andel med examen	Betygspoäng för elever med examensbevis
Nationella program	90,5	14,5	90,9	14,4
Yrkesprogram	89,7	13,4	89,3	13,2
Högskoleförberedande program	90,9	15,0	91,6	15,0

Ill. 29. Gymnasieskolan – Avgångselever, nationella program 2022/2023⁴⁶ (Skolverket 2023).

⁴⁵ Gymnasieskolan – Jämförelse av betygsresultat över tid, Nationella program, läsår 2022/2023 (Skolverket, 2023).

⁴⁶ Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå, Tabell 2 C: Andel elever med gymnasieexamen av samtliga avgångselever efter typ av huvudman, läsåret 2022/2023 (Sveriges officiella statistik 2023) och Gymnasieskolan – Jämförelse av betygsresultat över tid, Nationella program, Högskoleförberedande program och Yrkesprogram, läsår 2022/2023.

Genomströmning gymnasiet – 6 procentenheter högre i fristående skolor

75,1 procent av eleverna i fristående gymnasieskolor avslutade sin utbildning efter tre år 2023⁴⁷ jämfört med 69,0 procent av eleverna i kommunala gymnasieskolor.

	Startläsåret		
	2020	2019	2018
	3 år	4 år	5 år
Fristående	75,1 %	78,5 %	79,7 %
Kommunal	69,0 %	71,6 %	72,7 %

III. 30. Andel av eleverna som slutade 2023 som klarade gymnasieskolan inom 3, 4 respektive 5 år.⁴⁸

⁴⁷ Till elever som slutfört gymnasiet räknas elever med gymnasieexamen eller studiebevis med betygssatta kurser om 2 500 poäng eller fler.

⁴⁸ Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå, Tabeller 3A, 3B och 3C (Sveriges officiella statistik 2023).

Föräldrar, elever och lärare nöjdare i friskolor

Skolinspektionen genomför varje år Skolenkäten med vårdnadshavare till elever i grundskolan, elever i årskurs 5 och 8,⁴⁹ i årskurs 2 i gymnasiet samt pedagogisk personal i grund- och gymnasieskolan. Resultaten används bland annat i Skolinspektionens riskbedömning, som del av underlaget för att bedöma vilka skolor som bör prioriteras i tillsynen.

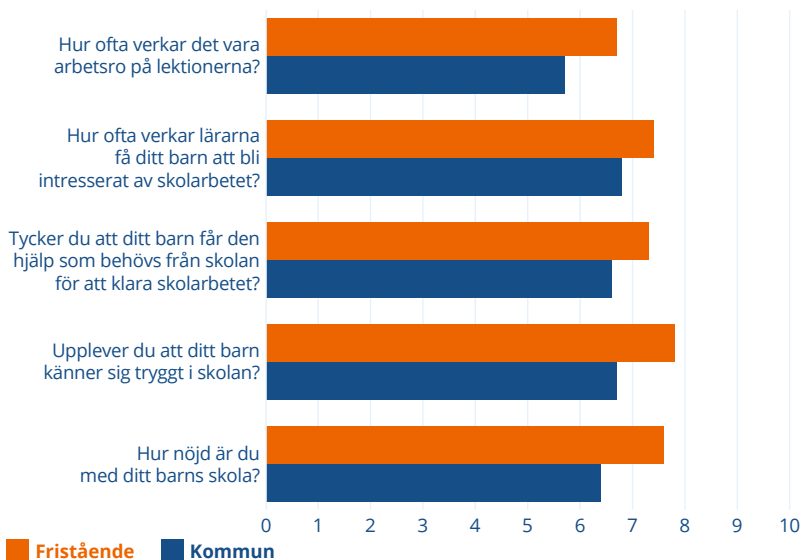
Vårterminen 2023 genomfördes årskurs 8:s enkät, som ett exempel, på 295 friskolor av 16 285 elever och 562 kommunala skolor med 47 155 elever.

Enkäten består av ett stort antal frågor. I Skolverkets databas redovisas fem av dem i ett sammandrag för elever och vårdnadshavare. Medelvärdet på dessa redovisas i illustration 31–36, 10-gradig skala. Det finns en svag tendens i att de kommunala skolorna ”knappar in” på friskolorna, tydligast bland eleverna.

Nöjdare föräldrar i friskolor

Föräldrar med barn i friskolor är nöjdare än föräldrar med barn i kommunala skolor på de fem utvalda frågorna. Störst är skillnaden i hur nöjd man är med skolan, +1,2. Även skillnaden i upplevd trygghet är stor, +1,1.

49 Byte av respondentgrupp från elever i årskurs 9 till elever i årskurs 8 är en av förändringarna för Skolenkäten 2022. Skolinspektionen motiverar förändringen med: ”När enkäten besvaras i årskurs åtta har eleverna större möjlighet att ta del av ett eventuellt förbättringsarbete mot bakgrund av enkätresultatet.” (Skolinspektionen; Resultat Skolenkäten 2022, 2022).

Ill. 31. Vårdnadshavare åk 1–9, Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023). Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2023.

Minst är skillnaden i upplevelsen av hur ofta lärarna får barnet att bli intresserat av skolarbetet, +0,6.

Undersökningar har visat att de främsta skälen till att föräldrar väljer en friskola är:

- » **Frånvaron av våld/mobbning** värderas högre av föräldrar som valt en friskola än de som har barn i kommunal skola. Frånvaro av våld/mobbning och att det är ordning och reda i klassrummet är de viktigaste faktorerna för föräldrars skolval.⁵⁰

50 Obligatoriskt skolval (Friskolornas riksförbund, Tjänsteföretagen Almega, 2018 sida 4).

- » **Pedagogiken** har stor betydelse för föräldrar med barn i friskola samt att skolan mår om barnen/eleverna och ger stöd vid problem.⁵¹
- » Frågan **Undervisningen i skolan passar mitt barns sätt att lära sig** får klart högre betyg av föräldrar till barn i friskolor (8,0 jämfört med 7,0 för kommunala skolor på en tiogradig skala).⁵²
- » **Små elevgrupper** värderas högre av föräldrar till barn i friskolor än föräldrar som valt en kommunal skola – detta trots att friskolor i genomsnitt har större elevgrupper.⁵³
- » **Kommunikationen** mellan förskolan och föräldern kring barnets utveckling upplevs vara bättre i friskolor än i kommunala skolor.⁵⁴
- » Föräldrar med barn i friskolor värderar **närhet till hemmet** lägre än föräldrar med barn i kommunala skolor. De lägger även lägre vikt vid vilken skola barnets kamrater väljer än föräldrar med barn i kommunala skolor.⁵⁵
- » Föräldrar med svag socioekonomisk bakgrund värderar, enligt internationell forskning, i högre utsträckning **akademisk kvalitet** vid skolvalen, på bekostnad av sådant som trivsel, medan mer högavlönade prioriterar i högre grad mjuka faktorer som hur eleverna behandlar varandra, trivsel med mera.⁵⁶

Nöjdare elever i årskurs 8 i friskolor

Eleverna i årskurs 8 i friskolor är också nöjdare än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor på de fem utvalda frågorna. Störst är skillnaden i nöjdhet, +0,5. Friskoleeleverna upplever även att deras lärare får dem att bli mer intresserade av skolarbetet, +0,2.

51 Så nöjda är föräldrar och elever med skolan 2016 och 2019 (Svenskt Kvalitetsindex, 2020).

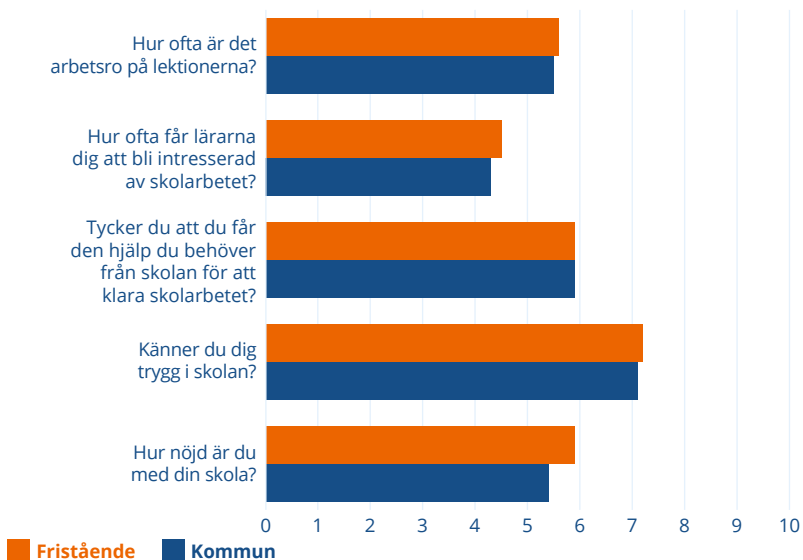
52 Kommunala vs. Fristående skolor – så tycker föräldrar och lärare om sin grundskola. En sammanställning av Skolinspektionens skolenkät, HT 2016 (Friskolornas riksförbund, 2017).

53 Obligatoriskt skolval, sida 4.

54 Så nöjda är föräldrar och elever med skolan 2016 och 2019 (Svenskt Kvalitetsindex, 15 januari 2020).

55 Obligatoriskt skolval, sida 4.

56 Obligatoriskt skolval, sida 4.

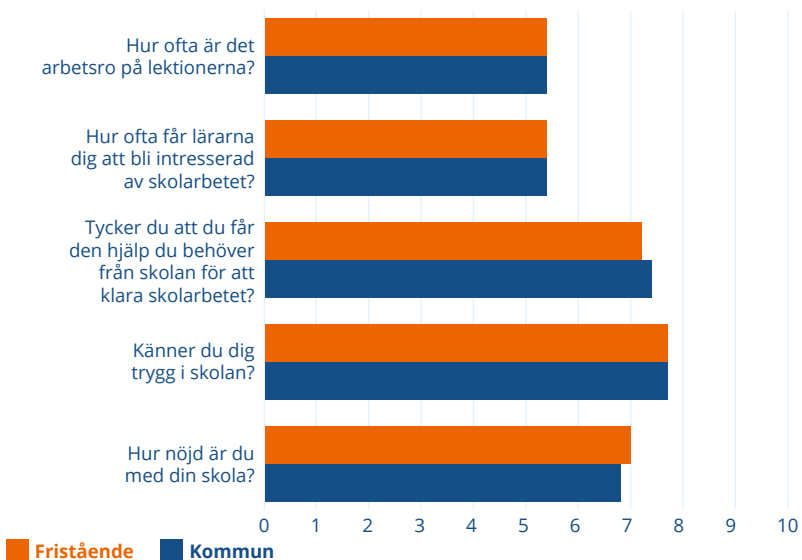

III. 32. Elever åk 8, Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023). Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2023.

På frågan om upplevd hjälp från skolan för att klara skolarbetet, får fristående och kommunala skolor samma resultat.

Mer lika i årskurs 5

Eleverna i årskurs 5 i friskolor är nöjdare med sin skola än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor, +0,2.

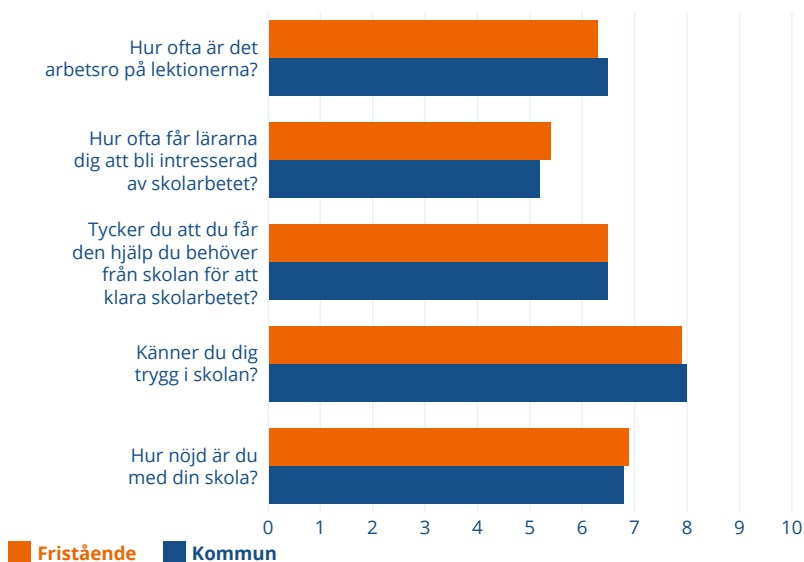

Ill. 33. Elever åk 5. Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023). Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2023.

Elever i årskurs 5 i friskolor upplever att de får mindre hjälp i sitt skolarbete av sina lärarna. På resterande tre frågor är resultaten lika.

Nöjda elever även i fristående gymnasier

Friskoleeleverna i årskurs 2 i gymnasiet är nöjda än eleverna i årskurs 2 i kommunala skolor i upplevelsen av lärarnas förmåga att väcka intresset för skolarbetet, +0,2, och mer nöjda med skolan som helhet, +0,1.

III. 34. Elever åk 2 gymnasiet, Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023). Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2023.

Minst är skillnaden i upplevd arbetsro och trygghet i skolan, -0,2 och -0,1 respektive.

Barn får mer att säga till om i valet av skola ju äldre de blir. Vid skolbyte från låg-, till mellanstadiet börjar det bli viktigt att föräldrar och barn är överens om skolvalet, vid skolbyte till högstadiet är det ännu viktigare. Vid gymnasievalet kan man säga att rollerna är ombytta, det är eleverna som väljer, samtidigt som föräldrarna är viktiga rådgivare.

De skäl som elever anger vid val av friskola är:

- » skolan har en **speciell inriktning eller arbetsätt**
- » **studiemiljön**, fräschare, mindre, lugnare och yngre/trevligare lärare
- » nya/sociala relationer

Mjuka värden som studiero, stimulans och utmaningar får högre betyg av elever i friskolor jämfört med elever i kommunala skolor.⁵⁷

I gymnasievalet väljer många elever friskolor för att de är mindre och kommunala skolor för att de har fler elever samt ofta har mer traditioner och sociala aktiviteter.

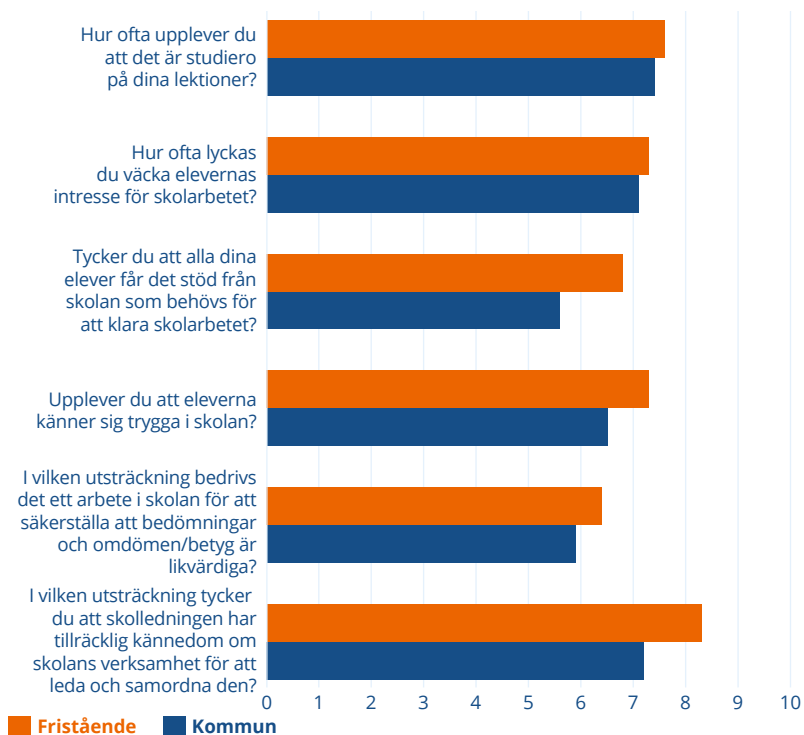
Mycket nöjdare grundskollärare i fristående skolor

Skolverket gör inte längre ett sammandrag av den pedagogiska personalens svar på Skolenkäten. Vi har valt att redovisa fyra frågor som motsvarar vårdnadshavarnas och elevernas frågor samt ytterligare två, som vi anser är viktiga.⁵⁸ Frågan om generell nöjdhet ställs inte till lärare.

Grundskollärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på alla sex utvalda frågor. Störst är skillnaden i upplevelsen av att eleverna får det stöd de behöver för att klara skolarbetet, +1,2. Även skolledningens kännedom om skolans verksamhet upplevs som större i friskolor, +1,1.

57 Friskolornas elever är mer nöjda med skolmiljön (Svenska Dagbladet, 2018).

58 Skolledning och likvärdig bedömning.

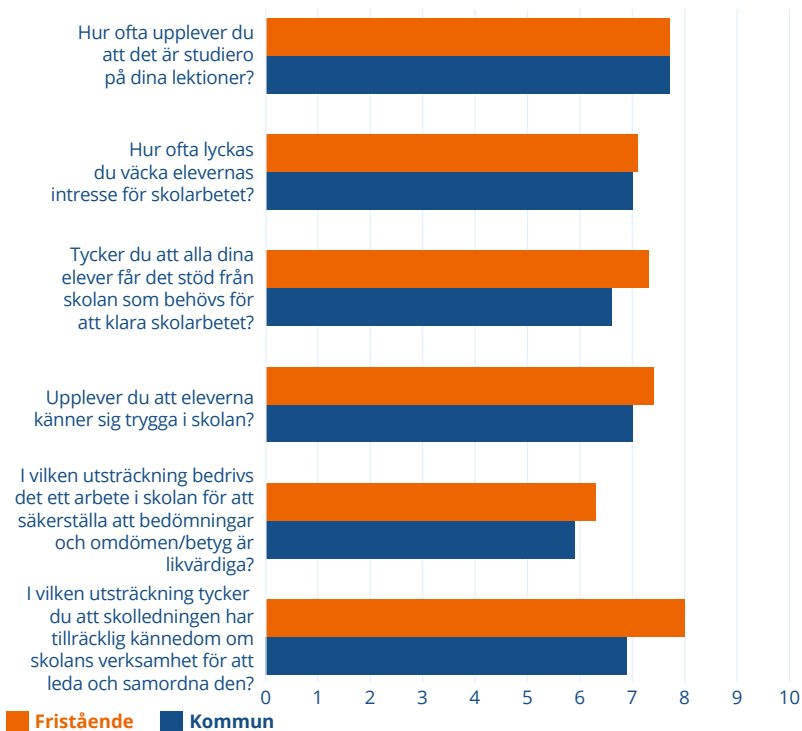

III. 35. Pedagogisk personal i grundskolan, Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023).
Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2023.

Minst är skillnaden i upplevelsen av elevernas studiero och förmågan att väcka elevernas intresse för skolarbetet, +0,2.

Nöjdare gymnasielärare i friskolor

Även gymnasielärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på fem av de sex frågorna. Störst är skillnaden i upplevelsen av skolledningens kännedom om skolans verksamhet, +1,1.

Ill. 36. Pedagogisk personal, gymnasiet, Vårterminen 2023 (Skolverket, 2023).

Upplevelsen av elevernas studiero är densamma.

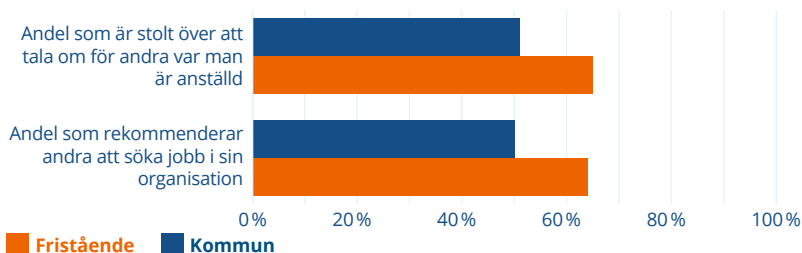
Därför väljer lärare friskolor

Lärare i fristående skolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på alla frågor även i Svenskt Kvalitetsindex undersökning Jobbhälsindex⁵⁹ nedan. Störst är skillnaden på frågan om sjukfrånvaron är låg på arbetsplatsen, 25 procentenheter.

Även skillnaden på *Närmaste chefs förmåga att ge återkoppling på hens arbetsinsats* och *Det finns möjligheter att få stöd och hjälp vid hög arbetsbelastning* är stor, 18 respektive 17 procentenheter.

Stolthet över arbetsplatsen

Friskolelärare känner en större **stolthet** i att berätta var de är anställda än lärare hos kommunala huvudmän och rekommenderar hellre sin arbetsplats. Skillnaden är 14 procentenheter.

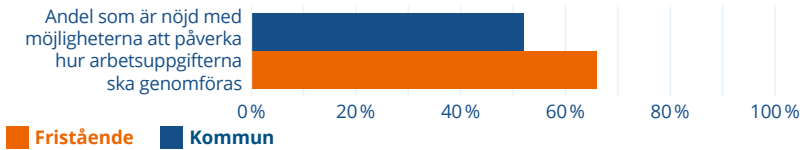

Ill. 37. Stolthet över arbetsplatsen (Jobbhälsindex 2021).

Påverkansmöjligheter

Friskolelärare upplever att de har större möjligheter att påverka hur arbetsuppgifterna ska utföras än lärare hos kommunala huvudmän. Skillnaden är 14 procentenheter.

59 Svenskt Kvalitetsindex undersökning Jobbhälsindex 2021. 548 kommunalt anställda lärare och 351 lärare i fristående skolor svarade på totalt 73 frågor.

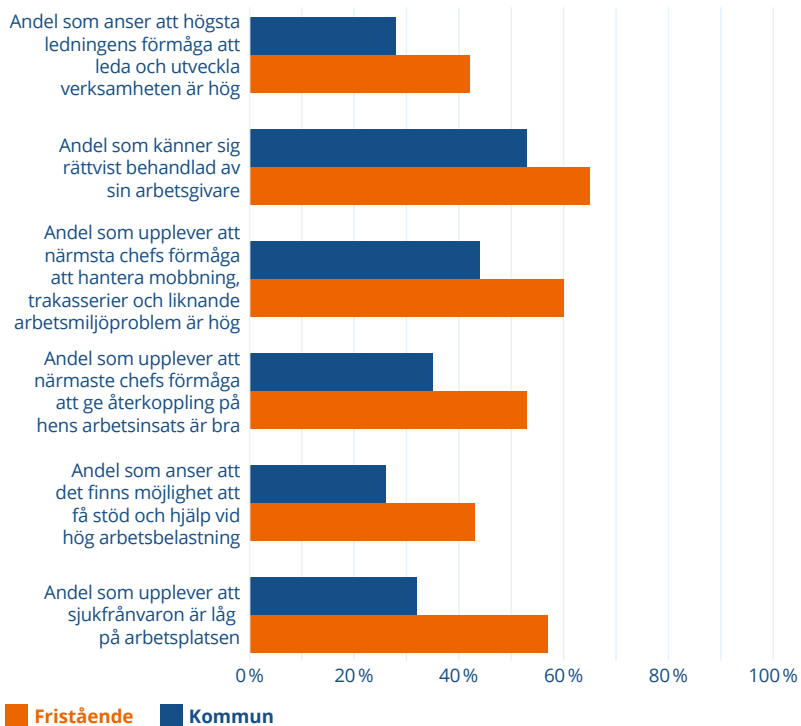
Ill. 38. Påverkansmöjligheter (Jobbhälsindex 2021).

Ledarskap/arbetsmiljö

Friskolelärare anser att högsta ledningen har större förmåga att leda och utveckla verksamheten än kommunalt anställda lärare, de känner sig rättvist behandlade av sin arbetsgivare i högre utsträckning och att närmsta chefs förmåga att hantera mobbing, trakasserier och liknande arbetsmiljöproblem är större. Skillnaden är 14, respektive 12 och 12 procentenheter.

Friskolelärare upplever i ännu högre utsträckning att närmaste chefs förmåga att ge återkoppling på hens arbetsinsats är god och att det finns möjligheter att få stöd och hjälp vid hög arbetsbelastning än kommunalt anställda lärare. Skillnaden är 18 respektive 17 procentenheter. Frågan om stöd och hjälp vid hög arbetsbelastning har högst andel som inte håller med.

Störst är skillnaden mellan friskolelärare och kommunalt anställda lärare när det gäller sjukfrånvaron. 57 procent av friskolelärarna tycker att den är låg, medan bara 32 procent av de kommunalt anställda tycker det, hela 25 procentenheters skillnad.

III. 39. Ledarskap/arbetsmiljö (Jobbhälsindex 2021).

Snart 50 000 lärare och pedagoger i friskolorna

Förvärvsarbetande – 19 procent arbetar i fristående verksamhet

236 393 personer arbetade i förskola och skola i Sverige 2022. Av alla förvärvsarbetande i de olika skolformerna arbetar 44 235 (19 procent) i en fristående verksamhet.⁶⁰

Skolform	Fristående	Kommunal
Förskolor	21 622	79 131
Förskoleklass	1 013	7 643
Grundskolor	13 514	78 525
Grundsärskolor	140	3 476
Gymnasiet	7 818	21 747
Gymnasiesärskolor	128	1 636
Totalt	44 235	192 158

Ill. 40. Antal förvärvsarbetande inom skola 2022.

Brist på lärare

Det är för få som vill bli lärare. Den beräknade bristen har förvisso reviderats ner av Skolverket till följd av att SCB beräknar att elevkullarna kommer att minska något under de närmaste åren, för att sedan öka igen. Skolverket

⁶⁰ Förskola – Personal – Riksnivå, Tabell 2A. Förskoleklass – Personal – Riksnivå, Tabell 2A. Grundskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 4A. Grundsärskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 3A. Gymnasieskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 4A. Gymnasiesärskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 3A. (Sveriges officiella statistik 2023).

bedömer att det kommer att saknas cirka 12 000 (heltidstjänster) behöriga lärare och förskollärare år 2035.⁶¹ Det motsvarar nästan var 13:e lärare av det bedömda behovet om 153 000 lärare.⁶²

Bristen bedöms bli störst på yrkeslärare inom gymnasieskolan och ämneslärare inom grundskolans årskurs 7–9. Det bedöms även bli viss brist på förskollärare och grundskollärare med inriktning mot årskurs 4–6 år 2035. För ämneslärare inom gymnasieskolan beräknas, totalt sett, antalet examinerade bli fler än examinationsbehovet.

Andelen behöriga lärare var 72 procent år 2020 exklusive förskola och fritidshem. Ytterligare 12 procent hade en pedagogisk högskoleexamen, men var inte behöriga att undervisa i den aktuella skolformen eller ämnet. Återstående 16 procent saknar eftergymnasial pedagogisk utbildning helt eller delvis.

För att minska bristen på behöriga lärare behöver läraryrkets status höjas, lärarutbildningen förbättras, obehöriga kompetensutvecklas, men även verksamheten organiseras så att obehöriga lärare kan fortsätta arbeta, enligt Lärarprognosen.

Lägre andel behöriga lärare i friskolor, men spridningen är stor

Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen var 75,6 procent i fristående grundskolor 2022/2023, jämfört med 84,4 procent i kommunala grundskolor.⁶³ Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i fristående grundskolor är högre i verkligheten än i Skolverkets statistik, eftersom lärare med pedagogisk högskoleutbildning i annat land, som inte validerat sin

61 Lärarprognos 2021. Beräkningarna utgår från lärsituationen 2020 (Skolverket, 2021).

62 Lärarprognos 2021. I Lärarprognos 2019 bedömdes 45 000 behöriga lärare saknas 2033 (Skolverket, 2021).

63 Grundskolan – Personalstatistik med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne, läsår 2022/2023 (Skolverket 2023).

utbildning i Sverige och arbetar på skolor med tillstånd att undervisa på engelska,⁶⁴ lärare på waldorfskolor och på internationella skolor,⁶⁵ inte ingår i statistiken över lärare med pedagogisk högskoleutbildning.⁶⁶

Inom fristående grundskolor varierade andelen lärare (heltidstjänster) med pedagogisk högskoleexamen från 6 till 100 procent. Ekonomiska föreningar hade en högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen än huvudmän som har en annan juridisk form. De hade också en högre andel lärare med legitimation och behörighet i minst ett undervisningsämne.⁶⁷

I gymnasieskolan är andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i fristående skolor 74,9 procent, i kommunala skolor 84,2 procent.⁶⁸ Bland fristående huvudmän för gymnasieskolan varierade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen från 11 procent till 100 procent. Stora huvudmän hade i genomsnitt en högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen än små huvudmän. På motsvarande sätt hade ideella föreningar och stiftelser en högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen än huvudmän som drivs som aktiebolag.⁶⁹

64 Internationella Engelska Skolan uppger att man har 85 procent andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning, 45 procent utländsk och 38 procent svensk. (<https://engelska.se/faq-and-contact/teaching-and-learning/>).

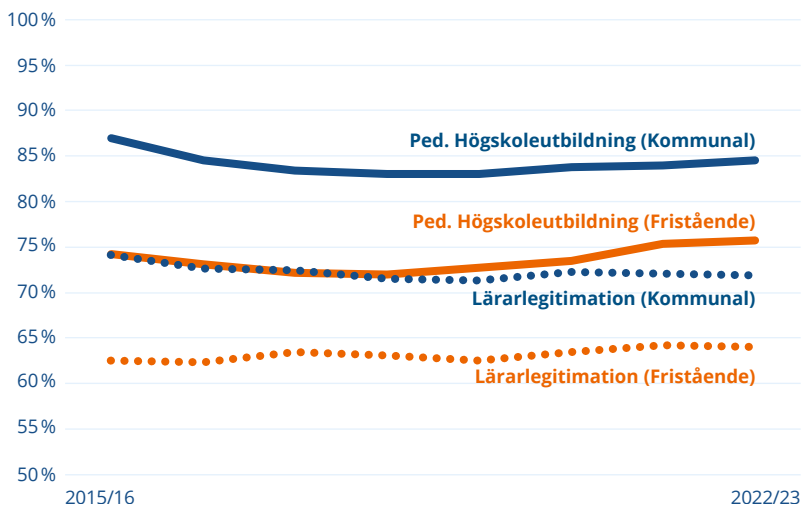
65 Internationella skolor följer inte svensk läroplan.

66 Skollagen 24 kap. 2 §.

67 SOU 2022: Statens ansvar för skolan.

68 Gymnasieskolan – Personalstatistik, läsåret 2022/2023 (Skolverket 2023).

69 SOU 2022: Statens ansvar för skolan.

III. 41. Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen och lärarlegitimation och behörighet att undervisa i minst ett ämne i grundskolan (Skolverket 2023) Andel lärare med lärarlegitimation avser heltidstjänster.

Statistiken över legitimerade och behöriga lärare omfattar de lärare som undervisar i de ämnen för vilka legitimationskrav gäller. Det betyder att det är en annan population än andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. Lärarkategorier som är undantagna från legitimationskravet vid tillsvidareanställning är lärare i modersmål, lärare som bedriver annan undervisning på engelska än språkundervisning och lärare i fristående skolor med waldorfpedagogik. Det förklarar till en del varför lärarbehörigheten är lägre i friskolor än i kommunala skolor. Lärare med pedagogisk högskoleutbildning från annat land, som inte validerar sin utbildning, kan inte heller ansöka om lärarlegitimation.

Generellt sett är lärarbehörigheten lägre på grundskolor med enskild huvudman än på kommunala grundskolor. 63,9 procent av grundskollärarna (omräknat till heltidstjänster) i friskolor hade legitimation och behörighet i minst ett undervisningsämne. Motsvarande andel i den kommunala skolan var 71,8 procent.⁷⁰

I gymnasieskolan är lärarbehörigheten över lag högre. 75,7 procent av lärarna i friskolor hade legitimation och behörighet i minst ett undervisningsämne jämfört med 86,7 procent hos kommunala huvudmän.⁷¹

Obehöriga lärare

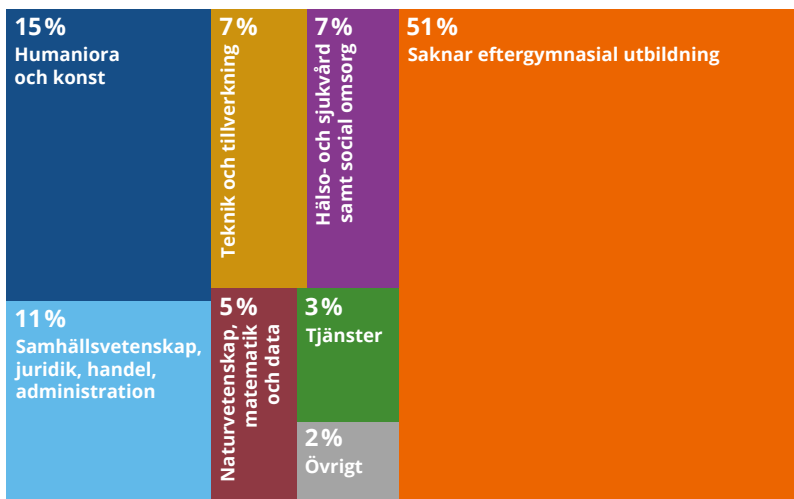
I grundskolan är drygt 17 200 lärare obehöriga i samtliga undervisningsämnen. 7 procent är dock behöriga för en annan skolform än grundskolan, 5 procent har en pedagogisk högskoleexamen, men saknar lärarlegitimation, 25 procent har en viss eftergymnasial pedagogisk utbildning, men återstående 63 procent saknar eftergymnasial pedagogisk utbildning helt.⁷²

De som saknar eftergymnasial pedagogisk utbildning är inte en homogen grupp.

70 Grundskolan – Personalstatistik med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne, läsår 2022/2023 (Skolverket 2023). I Skolverkets uppgifter om behöriga lärare ingår enbart de lärarkategorier som omfattas av legitimationskravet.

71 Gymnasieskolan – Personalstatistik med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne, jämfört med föregående år, antal heltidstjänster, läsår 2022/2023 (Skolverket 2023).

72 Lärarprognos 2021 (Skolverket, 2021).

III. 42. Obehöriga lärares bakgrund.⁷³

I många ämnen utgör lärare som är behöriga att undervisa i grundskolan, men inte i det specifika ämnet, en stor andel av de obehöriga lärarna. Störst andel obehöriga lärare som är behöriga för grundskolan, men inte i ämnet, är det i ämnena bild (40 procent), teknik (39 procent) och musik (34 procent).

I hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa och musik, moderna språk och slöjd saknar mellan var 4:e och var 10:e lärare helt eftergymnasial pedagogisk utbildning.⁷⁴

⁷³ Obehöriga lärare i grundskolan ingen homogen grupp (Skolverket, 2021).

⁷⁴ Obehöriga lärare i grundskolan ingen homogen grupp (Skolverket, 2021).

Lärarna byter jobb vart femte år

Personalomsättningen har ökat i svensk skola. Det kan påverka kontinuiteten och utvecklingen på en skola. Med tanke på bristen på utbildade lärare kan den leda till att elever får byta lärare alltför ofta. En hög omsättning på rektorsposten medför också en bristande kontinuitet i det pedagogiska ledarskapet på skolan och riskerar att försvåra det systematiska kvalitetsarbetet.⁷⁵

I Sverige var den genomsnittliga anställningstiden för högstadielärare 2019 fem år, jämfört med åtta år i genomsnitt i OECD. I låg- och mellanstadiet var den fyra år, i gymnasiet sex.⁷⁶ Rektorer arbetade i genomsnitt tre år på högstadiet, jämfört med fem år i genomsnitt i OECD. I låg- och mellanstadiet arbetade rektorn i genomsnitt två år och tre i gymnasiet.⁷⁷ Många byter med andra ord jobb varje år.

Lärares löner – skillnaderna utjämnas

Lärare i fristående för- och grundskolor har länge haft högre lön än i kommunala skolor. Skillnaderna har emellertid jämnats ut på senare tid och 2023 hade bara förskollärare i åldern 25 till 34 år samt grundskollärare i åldern 18 till 54 år högre lön i fristående skolor.⁷⁸

75 Talis 2018. En studie om lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan. Delrapport 1. Rapport 481. Skolverket (2019).

76 Avser både tillsvidare- och visstidsanställda. Grupperna är inte viktade för att vara representativa.

77 Talis 2018. En studie om lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan. Delrapport 1. Rapport 481. Skolverket (2019).

78 Genomsnittlig månadslön inom kommuner efter Yrke (SSYK 2012), ålder, kön och år och Genomsnittlig månadslön (totallön), tjänstemän privat sektor (SLP), kronor efter Yrke (SSYK 2012), ålder, kön och år (SCB, 2023).

Ålder	Förskollärare		Grundskollärare		Gymnasielärare	
	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal
18–24	22 600	24 400	25 300	25 100	i.u	27 100
25–29	31 700	31 100	34 900	33 400	i.u	35 000
30–34	33 200	32 400	36 600	35 500	i.u	37 400
35–39	32 200	33 200	38 300	37 000	37 000	39 400
40–44	33 000	33 900	39 000	38 400	37 600	40 800
45–49	32 700	34 900	40 400	39 700	38 200	41 900
50–54	34 400	35 400	40 800	40 100	38 300	42 200
55–59	32 700	35 600	39 700	39 900	37 100	42 500
60–64	33 800	35 800	39 900	40 100	38 700	43 000
65–66	i.u	35 100	i.u	39 800	i.u	42 900

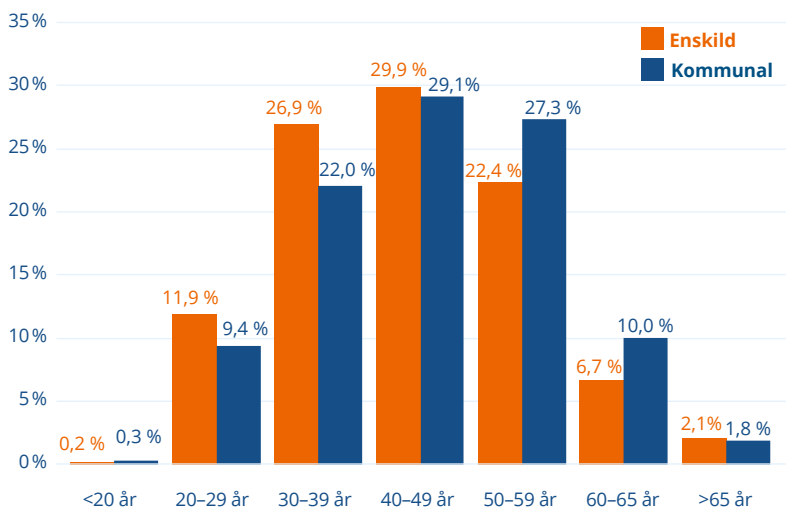
III. 43. Genomsnittlig månadslön 2023 efter yrke och ålder (Lönestrukturstatistik SCB, 2023).

i.u = ingen uppgift.

Lärares ålder – yngre lärare i fristående verksamheter

Fristående förskolor och skolor har yngre lärare än kommunala skolor. I gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger är 39 procent av de anställda i fristående verksamheter under 40 år. I kommunerna är det 32 procent. 37 procent av lärarna i fristående gymnasieskolor är under 40 år, i kommunala skolor 21 procent.⁷⁹

79 Samtliga skolorformer – Personal – Riksnivå, Tabell 1 C: Åldersfördelning lärare och rektorer, per skolorform 2022/2023 (Sveriges officiella statistik 2023).

Ill. 44. Andel anställda i gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger per åldersgrupp (Sveriges Officiella Statistik, 2023).

Bidrag på lika villkor

Friskolor får för låg skolpeng

Svenska friskolors intäkter består av kommunal skolpeng och statliga bidrag. Elevavgifter, anmälnings-, kö- eller registreringsavgifter får inte tas ut. Undervisningen ska vara avgiftsfri.

Fristående grund- och gymnasieskolor finansieras i första hand genom kommunala bidrag från elevernas hemkommuner, den så kallade skolpengen. För grundskolan ska den enligt Skollagen 10 kap 38 § motsvara elevens hemkommuns budgeterade kostnader per elev för sju kostnadslag:

1. undervisning,
2. lärmaterial,
3. elevhälsa,
4. måltider,
5. administration (schablonersättning),
6. mervärdesskatt (schablonersättning) och
7. lokalkostnader.

Summan av dessa kostnadslag är det så kallade grundbeloppet. Hur grundbeloppet ska beräknas framgår av regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor, Förordning (1996:1206) om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet* samt *Skollagen*. Fristående skolor ska ha samma ersättning som kommunala skolor för fem av kostnadslagen.⁸⁰

80 Skollagen 10 Kap 38 §.

Administrationskostnader och mervärdesskatteskostnader ersätts med en 3-procentig⁸¹ respektive 6-procentig⁸² schablon.⁸³ Se mittenstapeln i illustration 45.5.

Både kommuner och fristående huvudmän rapporterar sina kostnader till Skolverket årligen, men anvisningarna för vad som ska hänföras till respektive kostnadslag är inte helt i enlighet med Skollagen och SFS 1996:1206, men för de fem kostnadslag som fristående skolor ska ha samma ersättning som kommunala skolor, kan vi anta att de är i det närmaste identiska.⁸⁴ Administrations- och mervärdesskattekomensation ersätts enligt schablon. Det är alltså lätt att avläsa om kommunerna tillämpar Skollagen och SFS 1996:1206 rätt. Viktiga bestämmelser finns även i Skolförordningen (2011:185) och Gymnasieförordningen (2010:2039).

Den kommunala huvudmannens genomsnittliga kostnader för grundskolan per elev 2022⁸⁵ var:

Kommunal	
Undervisning	70 400
Lärverktyg	5 700
Elevhälsa	4 430
Måltider	7 100
Lokalkostnader	21 200
<i>Delsumma 1</i>	<i>108 830</i>
Övrigt	17 900
Total kostnad per elev	126 700

81 6.3.5 Administration i Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor. I texten står det "tre procent av bidragsbeloppet (grundbeloppet)", vilket måste tolkas som tre procent av bruttobeloppet. Friskolornas riksförbund krävde i sitt remissvar att friskolorna skulle ersättas med kommunernas verkliga administrationskostnad, vilket var den enda viktiga avvikande ståndpunkten från förbundet i förhållande till regeringens proposition.

82 Kompensationen motsvarar den mervärdesskatt som kommunen har betalat, men inte har rätt att göra avdrag för på grund av verksamhetens karaktär, till exempel utbildningsverksamhet. Reglerna om detta finns i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting.

83 Förordning (1996:1206) om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet 4 Kap 4 §.

84 Bland annat skolledning, studie- och yrkesvägledning, elevförsäkringar, elevassistenter, talpedagoger, skolvårdar och fritidspersonal och kompetensutveckling till exempel kursavgifter, konferenser et cetera, som redovisas i Kostnadslaget Övrigt, ska i enlighet med SFS 1996 redovisas i kostnadslaget undervisning.

85 Grundskolan – Kostnader – Riksnivå, Tabell 2 A: Huvudmannens kostnader 2022, Sveriges Officiella Statistik, Skolverket SIRIS 2023. "I totalkostnaden ingår kostnader för undervisning, lokaler och inventarier, skolmåltider, lärverktyg, utrustning och skolbibliotek, elevhälsa samt övriga kostnader. Kommunens kostnader för skolskjutsar ingår inte utan redovisas i tabell 3."

Friskolor skulle enligt Skollagen ha fått 108 830 kronor⁸⁶ per elev i grundbelopp 2022 för fem av kostnadsslagen, delsumma 1, samt dessutom 3 procent schablonersättning för administrationskostnader och 6 procent schablonersättning i mervärdesskattekomensation, **summa 118 930 kronor per elev**.⁸⁷ Se mittenstapeln i illustration 45.

De fick 103 600 kronor år 2022,⁸⁸ **15 330 kronor per elev för lite**. Se den högra stapeln i illustration 45.

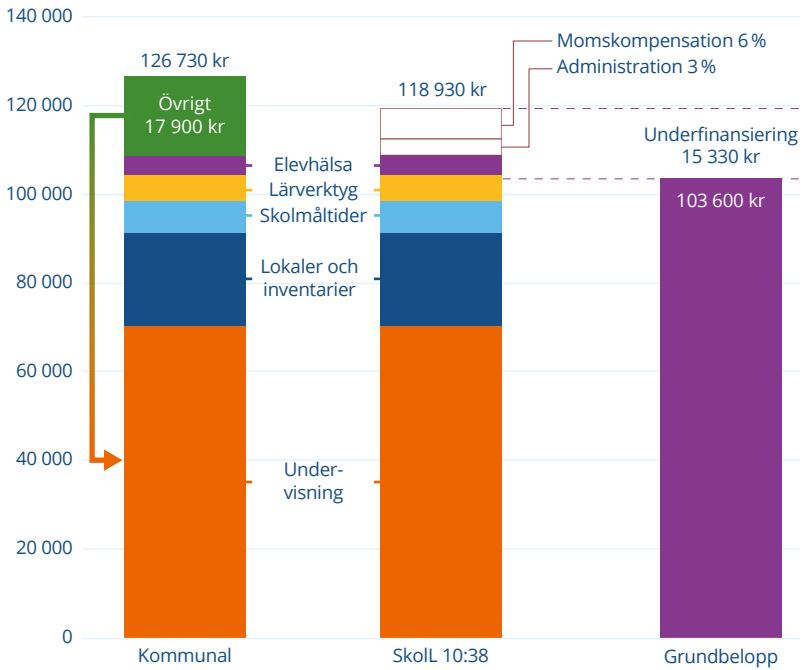
I kostnadsslaget Övrigt, som inte finns i Prop. 2008/09:171 *Bidrag på lika villkor*, eller i Skollagen, ingår i Skolverkets redovisning enligt ovan, ”Alla övriga kostnader som inte ingår i ovanstående kostnadsslag, till exempel SYV-verksamhet, administration och kostnad för kompetensutveckling, såsom kursavgift (exklusive lönekostnader)”.⁸⁹ SYV-verksamhet och kostnad för kompetensutveckling, såsom kursavgift ska i enlighet med SFS 1996:1206 4 Kap 4 § redovisas i kostnadsslaget undervisning, eftersom de betraktas som kostnader som är direkt hänförliga till undervisningsverksamheten.

86 108 226 kronor om andelen friskoleelever i respektive kommun vägs in.

87 Tabellen avser den kommunala huvudmannens undervisningskostnader i genomsnitt för alla årskurser. Eftersom de fristående skolorna har fler elever i högre årskurser bör grundbeloppet för fristående skolor vara högre. Kostnaden per elev antas vara 10 procent högre i årskurs 4–6 än i årskurs 1–3 och 20 procent högre i årskurs 7–9 än i årskurs 1–3, i Friskolorna och skolkostnaderna, en empirisk granskning av Åstrandsutredningens analyser och slutsatser, sida 25 (Svenskt Näringsliv, okt 2020, uppdaterad 6 nov 2020).

88 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2022, Skolverket 2023, sida 14.

89 Grundskolan – Kostnader – Riksnivå, Tabell 2 A: Huvudmannens kostnader 2022, Förklaringar och definitioner, Sveriges Officiella Statistik, Skolverket SIRIS 2023.

III. 45. Kommunernas kostnader för grundskolan 2022, enligt kommunernas uppgifter till Skolverket/SCB, vänstra stapeln. Grundbeloppet som det ska beräknas enligt Skollagen 10 Kap 3 §, mittersta stapeln. Grundbelopp som utbetalats, enligt Sveriges Officiella Statistik, Skolverket Grundskolan – Kostnader – Riksnivå, Tabell 2 A, 2022, högra stapeln. Pilen vid den vänstra stapeln påminner om att vissa kostnader som redovisas som Övriga kostnader, enligt Skollagens förarbeten ska redovisas som undervisningskostnader.

De enskilda huvudmannens genomsnittliga kostnader för grundskolan per elev 2022⁹⁰ var:

	Fristående
Undervisning	65 800
Lärverktyg	6 000
Elevhälsa	3 720
Måltider	7 900
Lokalkostnader	22 500
<i>Delsumma 1</i>	<i>105 920</i>

Vissa kostnader ska inte ingå i beräkningen av grundbeloppet

Kommunens kostnader bland annat för att upprätthålla skolplikten ska **inte** ingå i underlaget för beräkningen av grundbeloppet, enligt Prop. 2008/09:171 *Bidrag på lika villkor*, ”Liksom utredningen finner regeringen att kommunens kostnader för att hålla en beredskap för att kunna ta emot elever i grund- och gymnasieskolan inte har något omedelbart samband med kostnaderna för utbildningsverksamheten. De hör snarare samman med kommunens övergripande myndighetsansvar. Kostnader av det slaget bör därför kunna särskiljas och inte ingå i resurserna till skolverksamheten.”⁹¹ Inte heller kostnaderna för skolskjuts ska ingå i beräkningsunderlaget för grundbeloppet.

90 Grundskolan – Kostnader – Riksnivå, Tabell 2 A: Huvudmannens kostnader 2022, Sveriges Officiella Statistik, Skolverket SIRIS 2023.

91 Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor sida 54–55.

Friskolor ska med andra ord inte ha ersättning motsvarande kommunernas samtliga kostnader– och får det inte heller. De 17 900 kronor i Övriga kostnader som inte ingår i beräkningen av grundbeloppet, utgör ett 16,4 procent stort tillägg till kommunens kostnader för utbildningsverksamheten.

I den politiska debatten och i media hävdas det ofta att friskolor ersätts för kostnader som de inte har, bland annat skolplikten och ansvaret för att upprätthålla jämn kapacitet lokalmässigt över demografiska cykler, vilket alltså är falskt. Den så kallad Åstrandiska Likvärdighetsutredningen⁹² hävdade förvisso att det kan finnas ”demografiutjämningskostnader” bland de fem kostnadsslagen som ska ligga till grund för grundbeloppsberäkningen och att kommunerna bör få dra av dessa kostnader i beräkningen av grundbeloppet.⁹³ Påståendet fördes vidare i Prop. 2021/22:161 *Ökad likvärdighet för skolhuvudmän* i vilken regeringen föreslog att ”kommunen ska få göra ett avdrag från basersättningen [de fem kostnadsslagen som ligger till grund för grundbeloppsberäkningen, red anm] för de merkostnader som kommunen har till följd av sitt ansvar enligt 24 § att anordna utbildning i grundskolan”.⁹⁴ Dessa merkostnader redovisas idag förmodligen i kostnadslaget Övrigt och så polemiserade regeringen⁹⁵ runt vad som egentligen ska förstås med begreppet ”myndighetsansvar” i Prop 2008/09:171 *Bidrag på lika villkor* sida 54–55, istället för att se till dess principer.

/ Liksom utredningen finner regeringen att kommunens kostnader för att hålla en beredskap för att kunna ta emot elever i grund- och gymnasieskolan inte har något omedelbart samband med kostnaderna för utbildningsverksamheten. De hör snarare samman med kommunens övergripande myndighetsansvar.

Prop. 2008/09:171 *Bidrag på lika villkor* sida 54–55

92 En mer likvärdig skola (SOU, 2020:28).

93 En mer likvärdig skola, 9.2.3 sida 528 (SOU, 2020:28).

94 Prop. 2021/22:161 *Ökad likvärdighet för skolhuvudmän*, sida 8.

95 Prop. 2021/22:161 *Ökad likvärdighet för skolhuvudmän*, sida 46.

Nettoredovisar kommunerna sina kostnader?

Friskolorna finansieras i andra hand genom olika statliga bidrag, som ökat under senare år. Det finns ett antal statliga bidrag att söka för olika extra-insatser och försöksprojekt. 2023 avsatte till exempel staten 6,7 miljarder kronor till det så kallad likvärdighetsbidraget, som alla grundskolor, oavsett huvudman, kan erhålla, baserat på elevernas socioekonomiska bakgrundsfaktorer.

Det är oklart hur de olika statliga bidragen påverkar kommunernas kostnadsredovisning och därmed beräkningen av grundbeloppet. Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren visar i rapporten *Friskolorna och skolkostnaderna* att kommunerna nettoredovisar kostnaderna⁹⁶ – bidragen krediteras bland annat de fem kostnadsslagen som utgör underlag för grundbeloppsberäkningen – det vill säga de statliga bidragen sänker kommunernas verkliga kostnader.⁹⁷ **Därmed är kommunernas verkliga kostnader för undervisningsverksamheten kanske 15 procent högre än vad Skolverkets uppställning visar, 15 000 kronor, och beräkningen av grundbeloppet ytterligare 15 000 kronor för låg.** Antagandet om 15 procent baseras på Skolverkets uppgift att de statliga bidragen utgör 12 procent ”av de totala kostnaderna per elev för grundskolor med enskild huvudman”⁹⁸ och att ”fristående huvudmän inte [tycks] vara lika bra på att söka vissa statsbidrag som kommunala huvudmän”.⁹⁹ För friskolor är det naturligt att redovisa statsbidrag som intäkter.

96 Friskolorna och skolkostnaderna, en empirisk granskning av Åstrandsutredningens analyser och slutsatser, sida 25 (Svenskt Näringsliv, okt 2020, uppdaterad 6 nov 2020).

97 En mer likvärdig skola (SOU, 2020:28) för ett liknande resonemang på sida 455: ”Samtidigt som statsbidragen ökat har de av kommunerna finansierade kostnaderna minskat med cirka 6 procent, eller 6 400 kronor per barn. Större delen av ökningen av statliga medel till skolan har alltså motverkats av minskade tillskott från kommunsektorn. Då Wärnerssonpengarna betalades ut i början av 00-talet uppstod samma typ av mönster, den kommunala resursen per barn sjönk då staten gick in med ett betydande stimulansbidrag. Misstanken uppstår att kommunernas finansiering anpassas till de statliga tillskotten. Det skulle i så fall innebära att de åtminstone i någon utsträckning förlorar sin effekt.

98 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2022, sida 14 (Skolverket 2023).

99 Friskolorna och skolkostnaderna, en empirisk granskning av Åstrandsutredningens analyser och slutsatser, sida 5 (Svenskt Näringsliv, okt 2020, uppdaterad 6 nov 2020).

Socioekonomisk omfördelning av skolpengen

I början av 2010-talet började kommuner avsätta en del av underlaget för skolpengen för en socioekonomisk omfördelning till skolor med elever som anses behöva mera stöd, i form av större ekonomiska resurser.¹⁰⁰ Läsåret 2017/2018 omfördelade 57 procent av de kommuner som deltog i SKR:s enkät en del av skolpengen.¹⁰¹

Större städer är vanligen mer heterogena och det finns ofta en högre grad av boendesegregation, vilket i sig påverkar skolornas elevunderlag. Det finns också fler skolor att välja mellan i större kommuner, vilket i sin tur kan ge olika elevsammansättning i skolorna. I glesbygdskommuner finns det mer sällan olika skolor att välja mellan och det finns även färre skolor totalt. Tre fjärdedelar av storstads- och storstadsnära kommuner omfördelade 2018 en del av skolpengen i form av ett socioekonomiskt strukturbidrag. Något mer än hälften av de små kommunerna och glesbygdskommunerna gjorde det också.¹⁰²

Knappt hälften av de kommuner som använder socioekonomisk omfördelning omfördelade upp till 5 procent av skolpengen, en tredjedel omfördelar 6–10 procent, en sjättedel 11–15 procent, 1/15-del 16–20 procent och tre kommuner över 20 procent.¹⁰³ Vid en omfördelning på tio procent så får alla skolor 90 procent av grundbeloppet och de återstående tio procentenheterna fördelas till skolorna i förhållande till den modellberäknade socioekonomiska sannolikheten att de inte ska nå behörighet till gymnasiet yrkesprogram. Kommuner som omfördelar en del av skolpengen socioekonomiskt använder minst 80 olika omfördelningsmodeller.¹⁰⁴ I nedan beskrivna studie av 32 kommuner dominerar modeller som bygger på vårdnadshavarnas utbildningsnivå och andel nyinvandrade.

100 Skollagen 2 kap., som trädde i kraft 1 juli 2014.

101 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sida 14 (SKR, 2018).

102 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sida 14 (SKR, 2018).

103 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sida 19 (SKR, 2018).

104 Skolpengen – Effektivitet och konsekvenser, sida 22 (Riksrevisionen 2022:17). "Enligt en publikation från mars 2022 [Lindqvist, Nyckeln till grundskolans finansiering, 2022] har 165 kommuner någon form av socioekonomisk ersättning. Bland dessa finns drygt 80 olika modeller för att fördela den socio-ekonomiska ersättningen."

Eftersom elever i kommunala skolor i genomsnitt har en något sämre socioekonomi utgår modellerna från att de inte blir behöriga till gymnasiets yrkesprogram i samma utsträckning som elever i friskolor, och den socioekonomiska omfördelningen tillfaller därför kommunala skolor i något högre utsträckning¹⁰⁵ än friskolor. Detta har dock ingenting med beräkningen av grundbeloppet att göra, eftersom omfördelningen sker på samma villkor för kommunala och fristående skolor.

Skolverket använder vid fördelning av det så kallad likvärdighetsbidraget ett socioekonomiskt index per skola som beräknas på varje elevs:¹⁰⁶

- » vårdnadshavares utbildningsnivå
- » invandringsår till Sverige
- » vårdnadshavares inkomst
- » kön
- » vårdnadshavares ekonomiska bistånd
- » folkbokföringsadress (högre index om vårdnadshavarna har olika folkbokföringsadresser)
- » antal syskon som är folkbokförda i hemmet
- » bostadsområdes socioekonomisk status där eleven är folkbokförd

Indexet beräknas av SCB och finns beskrivet i en PM Socioekonomiskt index HT21 som kan erhållas från SCB. Det togs fram på uppdrag av 2015 års Skolkommision. Grundtanken bakom modellen är att elever som har högre sannolikhet att inte uppnå behörighet till gymnasieskolan har ett större behov av stöd än elever som har låg sannolikhet att inte uppnå behörighet. Därmed antas också att skolor och kommuner med hög andel elever som riskerar att inte uppnå behörighet till gymnasiet har ett större behov av ekonomiskt stöd. Historiska data över utfall för åren 2017–2021 har använts som underlag för modellarbetet.

105 I rapporten Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner (Friskolornas riksförbund oktober 2023), beräknas effekten till ca. 2 700 kronor per elev.

106 Statsbidrag för likvärdig skola (Skolverket, 2021).

Endast 2 av 32 studerade kommuner följer lagen

Kunskapsskolans chef för Externa relationer Mikaela Valtersson har i en rapport, *Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner* från oktober 2023, detaljstuderat hur beräkningen av grundbeloppet går till i 32 kommuner, se avsnittet Forsknings- och rapporttips. Studien består av både kvantitativt och kvalitativt underlag. Statistik, budgettabeller och skolpengsbeslut har analyserats tillsammans med intervjuer och textstudier. Totalt har ungefär 160 olika källor i form av kommunala budgetar och andra handlingar ingått som underlag, samt en del andra källor i form av litteratur och rapporter. Syftet med studien är att undersöka hur skolpengsbeslut fattas och hur resurserna fördelas till skolorna. Målet är förvisso även i Valterssons studie att utvärdera om Skollagen följs och om systemet är rättvist och likvärdigt, oavsett vilken huvudman och skola eleven väljer. Men rapporten har ett vidare perspektiv än bara beräkningen av grundbeloppet och innefattar även de ekonomiska effekterna av strukturbidrag, ersättning för nyanlända samt tilläggsbelopp. I analysen har Valtersson också tagit hänsyn till statsbidragen och adderat friskolornas sökta statsbidrag till deras ursprungliga beviljade skolpeng för att skapa full jämförbarhet.

Rapporten visar att en elev i en kommunal skola 2021 i genomsnitt hade cirka 17 000 kronor mer per år i resurser än en elev i en fristående skola. Det är ungefär samma differens som mellan den kommunala skolans totala kostnader och det beräknade grundbeloppet i analysen ovan.

Elevsammansättningen och nettot av strukturbidraget förklarar endast cirka 2 700 kronor per elev och år. Efter justering för elevsammansättning kvarstod 2021 en skillnad om 14 200 kronor per elev och år och efter justering för kommunernas bredare uppdrag 11 000 kronor per elev och år i genomsnitt. Resultatet är tydligt, friskolorna är *inte* överkompenserade.

I rapporten konstaterar Mikaela Valtersson att ”försöka följa de beräkningar som kommunerna gör för att komma fram till skolpengen eller hur deras resursfördelningsmodell ser ut, är ofta förknippat med betydande svårigheter.

Färre än hälften av kommunerna i studien följer lagens intentioner fullt ut och visar de olika delarna i skolpengen. Bara några få av de studerade kommunerna är så tydliga och pedagogiska som de förutsatts vara.¹⁰⁷ Slutsatsen är att bara två av de 32 kommuner som studerats följer lagen.

Ett av syftena med regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*, var att göra det möjligt att förvaltningsrättsligt pröva beräkningen av grundbeloppet,¹⁰⁸ vilket naturligtvis inte går att göra om den inte är transparent. I de allra flesta studerade kommuner är grundskolebudgeten mycket svårtillgänglig. Oklara rubriker och tabeller och svårbegripliga tillvägagångssätt när det gäller hur olika delposter undantas innan skolpengen fördelas och andra delposter förs tillbaka i kompensation, gör det utomordentligt svårt att se hur skattepengar används.¹⁰⁹

Valtersson konstaterar också att den enskilt största skillnaden i resurstilldelningen mellan elever i kommunala och elever i fristående skolor handlar om administration och central förvaltning. Kostnader för administration och stöd till kommunens egna skolor i form av till exempel kommunikation, pedagogik, kompetensutveckling, ekonomi, IT-system och HR är ungefär dubbelt så stor som den 3 procent-schablon som friskolorna tilldelas.¹¹⁰ Friskolornas riksförbund ansåg i remissomgången inför regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*, att kommunens budget för administration ska ligga till grund även för administrationsersättningen.¹¹¹

Rapporten exemplifierar flera oklarheter kring kostnadsredovisningen av kommunernas lokalkostnader och noterar att endast fyra av de studerade kommunerna använder en lokalkostnad i grundbeloppsberäkningen som är i närheten av de kostnader de själva uppgivit till Skolverket.¹¹²

107 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sida 6 (Friskolornas riksförbund, okt 2023).

108 Proposition 2008/09:171 Offentliga bidrag på lika villkor sida 26–27.

109 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sida 7 (Friskolornas riksförbund, okt 2023).

110 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sida 21 samt kommunexemplen i appendix D (Friskolornas riksförbund oktober 2023).

111 Prop. 2008/09:171 Offentliga bidrag på lika villkor, 6.3.5 Administration, sida 38.

112 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, appendix F (Friskolornas riksförbund oktober 2023).

Dessutom visas i jämförelsen av hur stora kostnader som undantas från beräkningen grundbeloppet i kostnadsslaget Övrigt hur till exempel Katrineholm redovisar hela 23,8 procent av de totala kostnaderna som Övrigt.¹¹³

Det saknas belägg för att eleverna i de fristående grundskolorna är överkompenserade. Samtidigt är det utomordentligt svårt att få någon klarhet i hur många kommuner beräknar grundbeloppet. Något som även Riksrevisionen konstaterade i sin granskning ”Skolpengen – Effektivitet och konsekvenser”.¹¹⁴

Skolpengsberäkningen för gymnasiet är än mer komplicerad

Beräkningen av grundbeloppet för gymnasiet sker på motsvarande sätt som för grundskolan, men sker på programnivå, vilket ökar komplexiteten och minskar transparensen. Reglerna finns i Skollagen 16 kap 53 § samt i SFS 1996:1206. Som exempel kan anges att grundbeloppet för studieförberedande program spänner från 89 400 kronor per elev på Ekonomiprogrammet till 97 300 kronor per elev på Naturvetenskapsprogrammet och för yrkesprogram från 104 800 kronor per elev på Handels- och administrationsprogrammet till 290 400 kronor per elev på Naturbruksprogrammet inriktning trädgård, enligt Skolverkets riktpislista för 2022, som ska tillämpas av hemkommunen om den inte själv tillhandahåller elevens program. Grundbeloppet kan skilja stort mellan kommuner som tillhandahåller elevens program, till följd av undervisningsgruppernas storlek och de speciallokaler som krävs på främst yrkesprogrammen. Därför beräknar inte Skolverket något genomsnittligt grundbelopp för gymnasiet.

113 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, appendix D (Friskolornas riksförbund oktober 2023).

114 Riksrevisionen 2022:17, juni 2022.

De kostnader som rapporteras till Skolverket är, uppställda på samma sätt som för grundskolan ovan:

Kommunal	
Undervisning	69 900
Lärverktyg	10 300
Elevhälsa	3 680
Måltider	5 900
Lokalkostnader	23 100
<i>Delsumma 1</i>	<i>112 880</i>
Övrigt	21 500
Total kostnad per elev	134 380

Ovan beskrivna schabloner för administration och mervärdesskatte-kompensation tillämpas på samma sätt som för grundskolan.

Utbudet av statliga bidrag är lägre på gymnasiet, men de som tillfaller den kommunala huvudmannen nettoredovisas förmodligen på samma sätt som i grundskolan. Någon socioekonomisk omfördelning av skolpengen har tidigare inte skett på gymnasiet, men har börjat tillämpas i Stockholm.

Uthållig ekonomisk stabilitet, men rörelsemarginal endast 3,4 procent

Alla huvudmän försöker undvika att ha högre kostnader än intäkter, oavsett om de är kommunala eller fristående och oavsett driftsform. För friskolor är det dessutom ett krav enligt 2 kap Skollagen att en fristående huvudman ska ha en uthållig ekonomisk stabilitet som säkrar en trygg skolgång för huvudmannens elever. Beroende på driftsformen kan denna stabilitet uppnås på olika sätt, men den förutsätter ett ekonomiskt överskott, det vill säga vinst.

Heller-Sahlgren visade i sin rapport 2020 att bruttovinstmarginalen 2018 var endast 0,8 procent, för *hela* friskolesektorn.

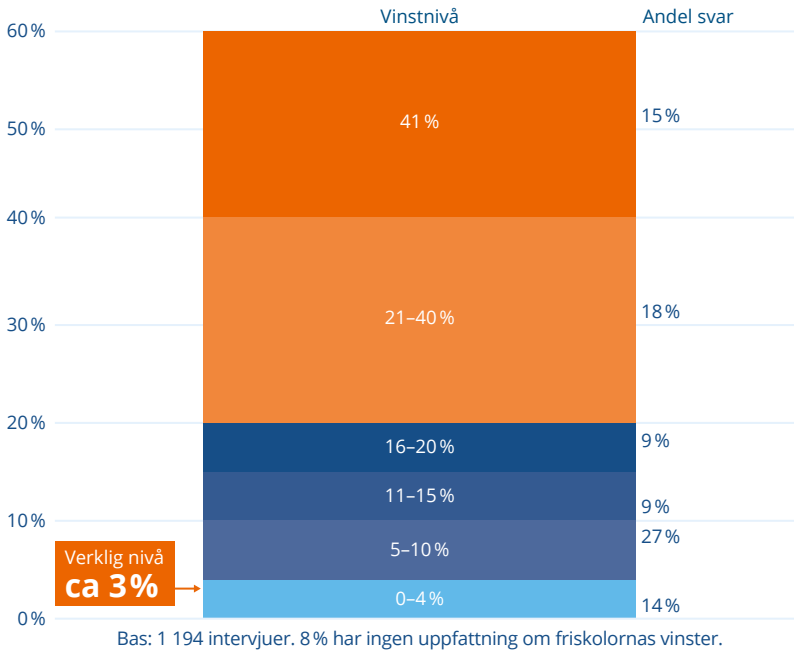
Den genomsnittliga rörelsemarginalen för *aktiebolag* som driver fristående förskolor eller skolor är 3,4 procent. Rörelseresultatet utgör resultatet i ett företag före finansiella kostnader och skatt har betalats. Nettoresultatet, vinsten, är alltså ännu lägre.

Ofta väljer företag att låta vinsten vara kvar i bolaget, till exempel för att med egna medel finansiera investeringar eller expansion. Utdelningarna till aktieägare i friskoleföretag de senaste åren har uppskattats till i storleksordningen 200–300 miljoner kronor per år. Det motsvarar mindre än en (1) procent av kostnaderna för samtliga friskolor, det vill säga även sådana som drivs av föreningar, kooperativ et cetera.

Allmänhetens uppfattning om vinster i friskolor

En av myterna om friskolor är att friskolornas vinster är höga. Enligt en undersökning från Demoskop¹¹⁵ tror nästan hälften av befolkningen att friskolornas vinster ligger över 10 procent av omsättningen. En knapp tredjedel tror att vinstnivån är över 20 procent. Den verkliga siffran för rörelsemarginalen har under många år legat runt 3 procent. Det blir cirka 2,5 procent efter avskrivningar och skatt.

115 Allmänheten om vinstnivåer för friskoleföretag (Demoskop, 2021).

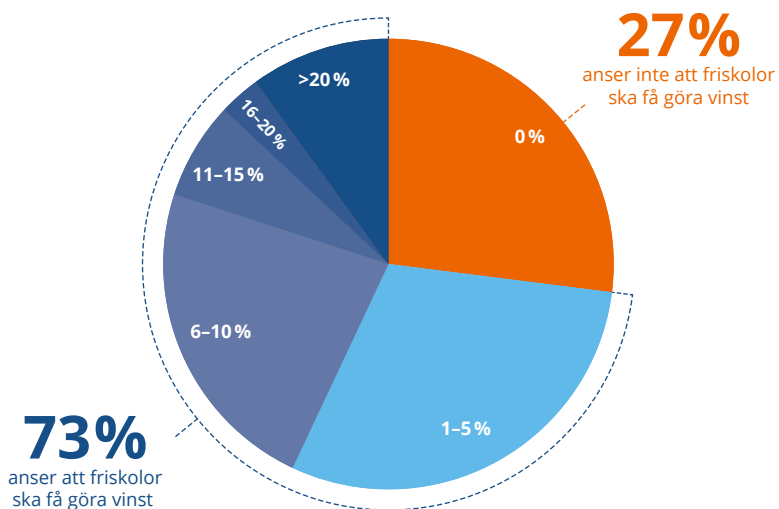

III. 46. Ungefär hur stor andel av den totala omsättningen i friskolor tror du blir till vinst i verksamheten?¹¹⁶

73 procent av allmänheten tycker att det är rimligt att friskolor behöver göra ett ekonomiskt överskott för att kunna bedriva sin verksamhet. På frågan om hur mycket vinst ett skolföretag ska kunna göra är svaret i genomsnitt 7 procent. Det är nästan tre gånger så mycket som verklighetens cirka 2,5 procent.

27 procent tycker inte att friskolor ska få göra vinst.

116 Demoskop, 2021.

Ill. 47. Hur mycket anser du att ett skolföretag som är skattefinansierat bör kunna göra i vinst som andel av den totala omsättningen?¹¹⁷

117 Demoskop, 2021.

Vad är en friskola

En friskola är en skola som drivs av en annan huvudman än kommun, region eller stat. Det kan till exempel vara en stiftelse, ett företag, en förening, en privatperson, ett kooperativ eller ett trossamfund. En friskola verkar inom ramen för Skollagen (2010:800) och grund- och gymnasieskolor står under Skolinspektionens tillsyn. Fristående förskolor står under lägeskommunens tillsyn. En mer korrekt benämning på friskola är fristående skola eller skola med enskild huvudman.

Friskolor finns på förskole-, grundskole- och gymnasienivå. Friskolorna måste vara öppna för alla – de får inte välja elever – men vissa urvalsprinciper, som ska vara offentliga och tydligt formulerade, får användas vid fler sökande än platser. Syskonförtur, kötid och geografisk närhet till bostaden, vissa verksamhetsmässiga samband (det vill säga från förskola till skola) samt i speciella fall färdighetsprov, till exempel till skolor med kulturprofil (musik, dans och bild), är de enda urvalskriterierna som är tillåtna vid antagning till grundskolor.

Sverige har ett enhetligt skolsystem

Sverige har, till skillnad från många andra länder, ett enhetligt skolsystem. Vårt system innebär att friskolor följer samma skollag och läroplaner som kommunala skolor, är skattefinansierade med skolpeng och får inte ta ut avgifter.

/ Friskolereformen innebar en starkare betoning av individens rätt att välja. Målet med friskolereformen var att ge största möjliga frihet för barn och föräldrar att välja skola

Friskolereformen genomförs

I mars 1992 lade regeringen fram den proposition om valfrihet och fristående skolor som brukar betecknas som friskolereformen.

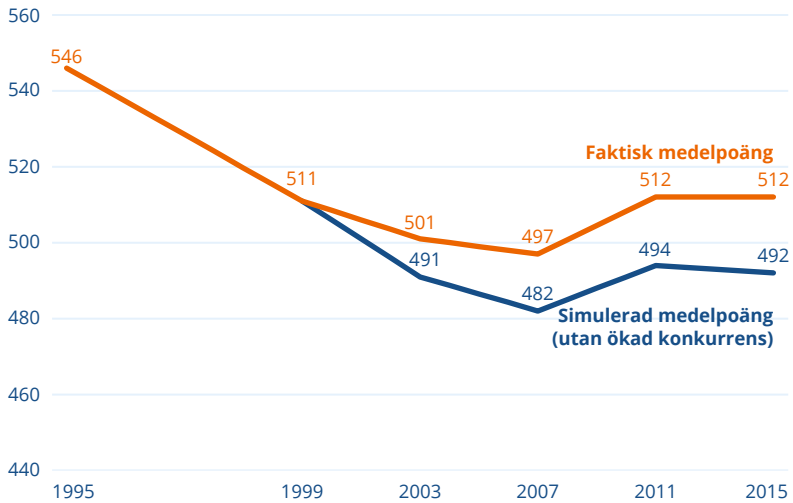
Friskolereformen innebar en starkare betoning av individens rätt att välja. Målet med friskolereformen var att ge största möjliga frihet för barn och föräldrar att välja skola. För att detta skulle vara möjligt fick fristående skolor i allt väsentligt samma villkor och ekonomiska förutsättningar som kommunala skolor. Rätten att välja beskrevs i propositionen som viktig i ett fritt samhälle. Men regeringen såg också andra skäl till ökad valfrihet. Valfriheten kunde:

- » vitalisera skolan och skapa ökat engagemang
- » främja mångfald i skolan
- » stimulera kvalitetshöjande konkurrens
- » ge incitament för kostnadseffektivitet och utveckling av nya och effektivare arbetsmetoder som kunde spridas.

Kvalitetshöjande konkurrens

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren har i en rapport om TIMSS 2019 visat att konkurrensen med friskolor höjt de kommunala skolornas kunskapsresultat. TIMSS är ett internationellt prov i matematik och naturvetenskap för elever i årskurs 8.

Genom att jämföra friskolornas olika marknadsandel per län över tid, visar han att den ökande konkurrensen med friskolorna har förbättrat TIMSS-resultaten 2019 med 20 poäng på grund av friskolorna, efter justering för bland annat elevernas bakgrund. 20 poäng motsvarar inläringen som normalt sker under ett år på högstadiet.

III. 48. Kontrafaktisk simulering av de svenska TIMSS-resultaten utan ökad konkurrens av friskolor, Independent-School Competition and Sweden's Performance in TIMSS, sida 27.

Resultaten visar att konkurrensen bidrog både till att mildra nedgången 1995 och 2011 och att förbättra dem mellan 2011 och 2019.

Resultaten tyder på att det just är konkurrensen som driver effekterna, snarare än att fristående skolor i sig håller en mycket högre kvalitet. Konkurrensen har framför allt ökat genom framväxten av vinstdrivande friskolor. Konkurrensen verkar gynna både lägre och högre presterande elever – i både kommunala och fristående skolor och dessutom ungefär lika mycket.

Friskolehuvudmän är olika varandra

De flesta fristående grundskolor har en allmän inriktning, det vill säga de har varken en konfessionell eller särskild pedagogisk inriktning. Många friskolehuvudmän har dock en egen profil som syftar till att lyfta fram just vad de är bra på eller deras egna arbetssätt, för att erbjuda alternativ till den mer eller mindre enhetliga kommunala skolan. Därför kan man säga att friskolehuvudmän verkar i olika nischer.

En fristående grundskolas profil kan beskrivas som miljö, språk, kultur, internationalism, globala frågor eller kulturprofil. Inriktning kan även vara ett speciellt arbetssätt/pedagogiskt koncept, inklusive Waldorf, Freinet eller Montessori, framhävandet av en viss värdegrund, inklusive konfessionell, deras speciella lärmiljö, deras placering eller till och med att de bara är små och därför lockar med en trygg miljö. Det finns även friskolor som begränsat sitt mottagande till elever i behov av omfattande stöd, så kallad resursskolor. De skolorna kan alltså enbart ta emot dessa elever.

Fristående för- och gymnasieskolor profilerar sig på motsvarande sätt. Friskolehuvudmän är med andra ord mer eller mindre olika varandra.

Det tidigare begreppet privatskola avsåg privat drivna skolor som fanns före friskolereformen och före dagens skolpengssystem. De fanns framför allt i storstäderna och finansierades bland annat via terminsavgifter betalade av föräldrarna. Det fanns också internatskolor. Idag finns det ett par internatskolor, men undervisningen är inordnad i skolpengssystemet och läroplanen. Internatdelen och extra fritidsaktiviteter ligger utanför skolpengssystemet och finansieras med elevavgifter.

Vad är en huvudman och vad innebär det

Varje skola, både fristående och kommunal, måste ha någon som är ytterst ansvarig för verksamheten. Det är organisationen som är själva huvudmannen, till exempel en förening, en kommun, en stiftelse eller ett aktie-

bolag. När det är en kommun som är huvudman för skolan, representeras huvudmannen av den nämnd som har hand om skolfrågor och ytterst av kommunfullmäktige.

Ingen fri etableringsrätt

När det gäller fristående för-, grund- och gymnasieskolor, är det en juridisk person, som är huvudman och som ansöker hos kommunen (gäller endast förskola) eller Skolinspektionen (gäller grund- och gymnasieskola) för att bli godkänd att bedriva utbildning. Huvudmannen representeras av styrelsen för organisationen. Tillståndet att driva verksamheten är knutet till organisationens organisationsnummer och kan inte överlätas till en annan organisation, utan tillstånd från tillståndsmyndigheten. Även en fysisk person kan få tillstånd att driva skola, men det är mycket ovanligt.

För friskolor innebär huvudmannskapet en rättighet – ett godkännande/tillstånd – att bedriva utbildning i för-, grund- eller gymnasieskola och fritidshem. Godkännandet gäller den skolform eller de årskurser och program som tillståndsmyndigheten beviljat och det är främst skolförfattningarna som reglerar hur verksamheten ska bedrivas. Huvudmannskapet kan ibland också innebära myndighetsutövning, till exempel genom att sätta betyg, trots att en friskola inte är en myndighet.

Den organisation som har fått ett godkännande som huvudman brukar vi kalla för ”ägare”, men det kan vara ett aktiebolag, en förening eller rent av ett trossamfund, trots att det kan kännas främmande att en församling ”äger” en skola. En ägare kan ha flera tillstånd – huvudmannskap – eftersom varje skolenhet (den byggnad med angränsade lokaler och utomhusyta) måste ha sitt eget tillstånd. En ägare med flera tillstånd kan i sin tur antingen bestå av en koncern med flera bolag, med ett eller flera tillstånd per bolag eller ett moderbolag med tillstånd för flera skolenheter.

Det ansvar som följer med huvudmannaskapet beskrivs i Skollagen och andra skolförfattningar. Där beskrivs även rektors ansvar (grund- och gymnasieskola). Många skolhuvudmän har endast en enhet. I dessa är ofta rektorn ägare till det aktiebolag som har tillståndet det vill säga är huvudman. Tre funktioner ryms alltså under en hatt. I större friskolor med flera ägare, flera enheter och flera huvudmannaskap utövas det faktiska ägandet genom moderbolagets styrelse och verkställande direktör, huvudmannaskapet i praktiken av styrelsen, VD och de gemensamma staberna, trots att det formella huvudmannaskapet ligger på de dotterbolag som innehar tillstånden och rektorerna inom samma skolform leds gemensamt över huvudmannaskapen.

Ägare med flera enheter och/eller flera huvudmannaskap skiljer sig även åt i hur centraliserat/decentraliserat de utövar huvudmannaskapet över skolorna. Många ägare har en tydlig styrning, gemensamt systematiskt kvalitetsarbete och sammanhållen kommunikation, där den centrala ledningen och rektorerna samverkar med varandra och ibland även lärarna. Andra organiserar sin verksamhet så att huvudmannansvaret ligger kvar på styrelsen, men saknar i övrigt en omfattande central organisation och då vilar utvecklingsarbetet i stället mer på respektive skolenhet. I sin rapport "Hur huvudmännen styr grundskolan" från 2015 granskar Skolinspektionen skillnaden mellan huvudmän. Mycket talar för att det enskilda ägandet av friskolor leder till ett högre engagemang, tydligare styrning, noggrannare uppföljning, bättre kvalitet och högre resultat än det kommunala ägandet.

Fristående skolor öppna för alla

Enligt Skollagen ska varje fristående grundskola vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Det är inte tillåtet att välja ut vissa elever och neka andra eller att bryta könummerordningen. Utbildningen kan begränsas till att avse vissa årskurser, elever som är i behov av särskilt stöd (så kallad resursskola) eller elever som utbildningen är särskilt anpassad för. Liknande bestämmelser finns även för fristående förskoleklass, fristående gymnasieskola och fristående anpassad grund- samt gymnasieskola.

I juni 2022 beslutade riksdagen om nya regler för resursskolor. Benämningen resursskola införs i Skollagen för kommunala resursskolor inom grundskolan och anpassade grundskolan. Den införs också för de skolor med enskild huvudman som begränsar sin utbildning till elever som är i behov av särskilt stöd inom förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan och gymnasieskolan.

/ Enligt Skollagen ska varje fristående grundskola vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Det är inte tillåtet att välja ut vissa elever och neka andra eller att bryta könummerordningen.

Fristående skolor kan neka att ta emot elever med omfattande behov av särskilt stöd om elevens hemkommun inte är villig att betala tilläggsbelopp för eleven. Enligt Skollagen är en kommun inte skyldig att betala tilläggsbelopp om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Om kommunen av sådana skäl beslutar att inte ge tilläggsbelopp, är den enskilda huvudmannen därför inte heller skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning till eleven.

Möjligheten att neka att ta emot en elev är alltså mycket begränsad och gäller endast i de fall där kommunen avslår ansökan om tilläggsbelopp för att det innebär organisatoriska eller ekonomiska svårigheter. Det händer dock i stort sett aldrig att kommunen avslår ansökan med den formuleringen. I stället hänvisar kommunen oftast till att elevens stödbehov ska täckas inom ramen för den ordinarie skolpengen, det vill säga grundbeloppet. Då ska eleven erbjudas plats och har också rätt till det stöd eleven behöver för undervisningen.

/ Möjligheten att neka att ta emot en elev är alltså mycket begränsad och gäller endast i de fall där kommunen avslår ansökan om tilläggsbelopp för att det innebär organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.

Antagning till kommunala och fristående förskolor

Antagning till förskolan sker genom föräldrarnas anmälan av barnet i respektive förskolas kösystem. Ibland har de fristående förskolorna och kommunen kommit överens om att använda ett gemensamt kösystem, dit alla anmäler sina barn. Föräldrarna erbjuds plats för sitt barn i könnummerordning, syskon ges förtur. Ibland gäller också närhetsprincipen. Fristående förskolor får också ta emot barn från andra kommuner, det finns inga upptagningsområden. Fristående och kommunala förskolor kan ha samma urvalskriterier. Eftersom det är kommunen som beslutar om godkännande för en fristående förskola, är det också kommunen som godkänner vilka urvalskriterier som får användas om det finns fler barn i kö än platser på den fristående förskolan.

/ Det faktum att en friskola har ett kösystem innebär inte att det är kö till skolan, det kan finnas fler platser än barn/elever i kön.

Antagning till fristående grundskolor

Antagning till fristående grundskolor sker genom föräldrarnas anmälan av barnet i respektive friskolas kösystem. Friskolan bestämmer själv när man vill öppna kön. Anmälan kan hos vissa göras när barnet erhållit ett personnummer. Allt fler friskolor har dock valt att öppna kön senare. Större friskolehuvudmän har till exempel tidigast 1 februari det år barnet fyller ett år. När skolstarten närmar sig erbjuds eleverna plats i könnummerordning, men syskon ges förtur. Det kan ske via ett digitalt system. Eftersom det är vanligt att föräldrar sätter sina barn i kö till flera friskolor, så är det många som tackar nej då de fått en plats i en annan skola, varför kötiden ofta är betydligt kortare än vad som kan förmodas mot bakgrund av antalet köande elever. En friskola kan ha en kombination av kö och närhetsprincip.

Ett kösystem innebär att barnen/eleverna antas i turordning. Det faktum att en friskola har ett kösystem innebär alltså inte att det är kö till skolan, det kan finnas fler platser än barn/elever i kön.

Det är även möjligt för friskolor att bestämma att antagningen ska baseras helt eller delvis på närhetsprincipen, det vill säga på motsvarande sätt som kommunala skolor.

Antagning till kommunala grundskolor sker genom en kombination av föräldrarnas val av (valfri kommunal) skola och kommunens skyldighet att erbjuda en skolplats nära hemmet. Härigenom ges, i praktiken, möjlighet att ge syskonförtur även till kommunala skolor, genom skolval och/eller närhet till hemmet. De som inte väljer skola får en plats i en skola i rimlig närhet till hemmet, enligt kommunens skolplaceringsprinciper.

I några kommuner sker antagningen samtidigt till fristående och kommunala skolor i ett samordnat antagningssystem. Några få grundskolor med profilklasser – musik, dans med mera – har tillstånd, från Skolinspektionen, att anta elever med hjälp av färdighetsprov.

Gemensam antagning till gymnasiet

Antagning till gymnasiet sker nästan undantagslöst i ett gemensamt regionalt eller kommunalt antagningssystem för friskolor och kommunala skolor. Gymnasieplatsen erbjuds baserat på elevens rangordnade val och meritvärde från grundskolan, samt tillgång och efterfrågan på plats på respektive program och skola.

Vad krävs för att få starta en fristående skola

Ansökan om att få starta eller utöka en fristående grund- eller gymnasieskola görs hos Skolinspektionen senast den 31 januari, för start till höstterminen året därpå. Att ansöka om nyetablering av fristående skola kostar

75 000 kronor per ansökan, att utöka befintlig skolenhet 65 000 kronor och utöka befintlig skolenhet med avvikelse från de nationella programmen 20 000 kronor, från och med 1 januari 2022.

För att godkännas som huvudman krävs att sökande genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Ansökan ska innehålla de uppgifter som krävs för att visa att skolan kan erbjuda utbildning i enlighet med skolförfattningarna. I det ingår att visa att det finns ett tillräckligt elevunderlag för att skolan så att den kan få en långsiktigt hållbar ekonomi, en treårsbudget för att visa att intäkterna, skolpengen, täcker alla kostnaderna för verksamheten, att det finns behöriga lärare och övrig personal, hur elevhälsan ska anordnas, hur verksamheten ska organiseras och att det finns ändamålsenliga lokaler o s v. Ansökan ska visa att huvudmannen har kunskap och tillräcklig ekonomi för att bedriva utbildningen. Vid ansökan om nystart eller utökning av gymnasieskola ska sökanden från och med 2024 års ansökningsomgång, förutom att visa att utbildningen bidrar till att möta ungdomars efterfrågan, även visa att den fyller ett arbetsmarknadsbehov.

Det sker också en noggrann kontroll av friskolornas ägare och ledning. Vid ansökningstillfället ska underlag lämnas för så kallad ägar- och ledningsprövning. Det handlar om att Skolinspektionen ska säkerställa att det finns kompetens i styrelsen och i ledningskretsen för skolan om skollagstiftning, arbetsrätt och arbetsmiljö samt ekonomi. Det sker också en granskning av dessa personer via belastningsregister, hos Skatteverket och Kronofogden, så kallad vandelsprövning. Ägar- och ledningsprövningen infördes 2019 som ett led i att minska oseriösa aktörers möjlighet att bedriva offentligt finansierad verksamhet. Bestämmelserna innebar en skärpning av villkoren för att få starta och driva skola och huvudmän har fått tillstånd återkallade till följd av denna prövning.

Under våren prövas uppgifterna i ansökan och det är vanligt med krav på kompletteringar. Dessutom skickas ansökningarna till berörda kommuner som ska yttra sig över om etableringen kommer att innebära påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för det allmänna skolväsendet i kommunen.

Senast den 30 september meddelar Skolinspektionen sitt beslut.

Skolinspektionen utövar tillsyn över fristående skolor på samma sätt som för offentliga skolor. Men det finns också särskilda former av tillsyn som är kopplade till de fristående skolornas tillstånd. Innan skolan öppnar genomför Skolinspektionen en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll). Fristående skolor och enskilda huvudmän får sedan en tillsyn under första verksamhetsåret. Syftet med denna tillsyn är att kontrollera att skolan och huvudmannen arbetar utifrån de planer som tillståndet anger.

Reglerna för att starta en fristående förskola är snarlika, men det är kommunen som godkänner ansökan.

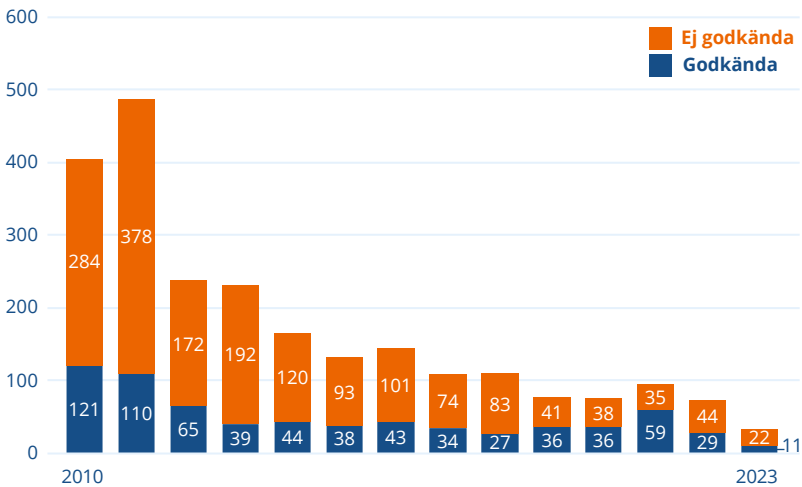
Färre vill starta friskola

Antalet ansökningar om att starta en friskola har sjunkit kraftigt under det senaste decenniet, från över 200 år 2012 och 2013 till drygt 80 ansökningar per år 2019–2022. 2023 halverades antalet ansökningar om nystart till 34. Under 2024 hade fram till sista ansökningsdag sista januari 41 ansökningar kommit in. Det stora antalet ansökningar 2010–2011 förklaras av förändrad lagstiftning som innebar att alla huvudmän som fått tillstånd innan 2010 fick ansöka på nytt.

Antalet ansökningar om att utöka befintlig verksamhet med fler årskurser i grundskolan och program på gymnasiet har under senare år varit cirka 125 ansökningar varje år. Även dessa halverades 2023 till 60. 2024 hade den sista januari 71 ansökningar kommit in.

Bara 11 godkända nya skolor 2023

Skolinspektionen har sedan 2017 godkänt bara cirka 35 ansökningar per år om start av ny skola. 2022 sjönk antalet till 29 och 2023 till endast 11, av vilka 7 grundskolor och 3 gymnasier. 24 av ansökningarna om nystart avsåg grundskola och 10 nystart av gymnasieskola. Det är det lägsta antalet godkända ansökningar sedan 2010 då statistiken började sammanställas.

Ill. 49. Antal godkända respektive ej godkända ansökningar om nyetablering av fristående skola, ansökningsår 2010–2022 (Skolinspektionen, 2022).

Sedan 2013 har den stora majoriteten (mellan 73 och 97 procent) av de beviljade ansökningarna, både för nystart och utökning, kommit från befintliga huvudmän, vilket sannolikt bidragit till att andelen beviljade tillstånd ökat. En stor del av tillväxten på friskolemarknaden kan därmed förklaras med att redan etablerade aktörer har vuxit.

Den vanligaste avslagsgrunden för både ansökningar om utökning och nyetablering för läsåret 2021/2022 var ”Elevprognos och ekonomiska förutsättningar”.

Andelen godkända ansökningar om tillstånd att få utöka har ökat från 50 procent 2019 till 65 procent 2023.

Ökat behov av skolplatser

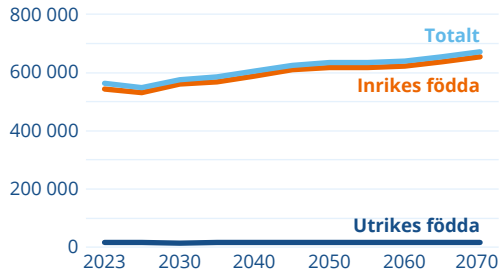
Samtidigt finns det långsiktigt ett ökat behov av skolplatser, trots SCB:s nedskrivna befolkningsprognos 2024. Att kommunerna för närvarande stänger skolor är kortsiktigt. De kommer att behöva öppnas igen.

Under de senaste 10 åren 2012–2022 har Sveriges befolkning ökat med nästan 1 miljon personer från knappt 9,6 till 10,5 miljoner. Det motsvarar en ökning på 1,01 procent per år. De närmaste 10 åren beräknas befolkningen att fortsatt öka, men i en långsammare takt. År 2032 beräknas folkmängden att ha ökat med 500 000 och vara 11 miljoner. Det motsvarar en ökning med 0,48 procent per år. Det är framför allt antalet födda och antalet som invandrar, som förväntas att vara lägre de kommande fem åren, men till 2070 beräknas antalet barn i skolåldern (7 år) öka med 6,4 procent och antalet som ska börja gymnasiet (16 år) öka med 9,5 procent.

Även antalet skolplatser i friskolor måste öka för att möta ökad efterfrågan, behov av konkurrens på fler orter samt ökad valfrihet för föräldrar och elever. Frågan är om behoven kommer att kunna tillfredsställas mot bakgrund av att färre vill starta nya friskolor och att utöka antalet platser.

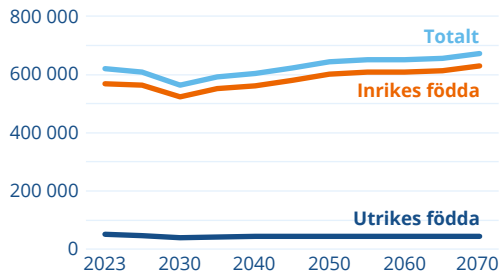
0–4 år

Inrikes födda ökar med 20 procent till 2070 och utrikes födda minskar med 6 procent. Totalt ökar 0–4 år med 19 procent.

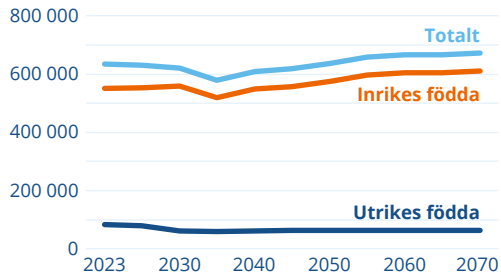
5–9 år

Inrikes födda ökar med endast 11 procent till 2070 p g a dippen 2030. Utrikes födda minskar med 16 procent. Totalt ökar 5–9 år därför bara med 8 procent.

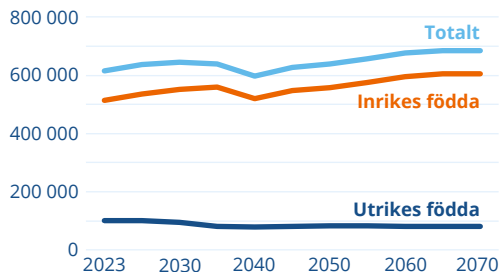
10–14 år

Inrikes födda ökar med endast 11 procent, p g a dippen 2035. Utrikes födda minskar med hela 26 procent. Totalt ökar 10–14 år därför bara med 6 procent.

15–19 år

Inrikes födda ökar med 18 procent till 2070, p g a dippen 2040. Utrikes födda minskar med 20 procent. Totalt ökat 15–19 år med 12 procent.

Kapaciteten för ledning och styrning varierar med storleken

Både fristående och kommunala huvudmännen varierar i storlek och organisation, och det gör också deras förutsättningar och förmåga att bedriva en skolverksamhet av god kvalitet. Resurserna för ledning och administration är till exempel mindre hos en liten huvudman. Det visar sig bland annat när det gäller huvudmännens benägenhet att söka statsbidrag, där små, oftast enskilda huvudmän är de som avstår från att söka.¹¹⁸

Det finns samtidigt huvudmän med en mycket stor administrativ kapacitet. Enligt Skolinspektionens granskning av styrningen mot målen hade de enskilda huvudmännen i ett större företag ofta, men inte alltid, mycket god kunskap om sina skolors resultat och ett välutvecklat kvalitetsarbete som förankrats på alla nivåer i organisationen.¹¹⁹

Generellt sett tyder en sammanställning av Skolinspektionens kvalitetsgranskning att fristående huvudmän lägger stor vikt vid att analysera studieresultat och trygghet. Mer än var fjärde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav på analys av studieresultat och trygghet i hög utsträckning, medan endast var tionde kommunal gjorde det i den regelbundna kvalitetsgranskningen åren 2019–2022.¹²⁰ Och endast var tionde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav i låg utsträckning, medan mer än var tredje kommunal huvudman gjorde det. De fristående huvudmännen har ett större intresse av att identifiera ett samband mellan analys, kvalitetsarbete och efterfrågan, som leder till högre beläggning och bättre ekonomi, än de kommunala skolförvaltningarna. Att små kommunala

118 Se till exempel Statskontoret (2021): Olika vägar till likvärdig skola. Utvärdering av likvärdighetsbidraget till skolan. Slutrapport. 2021:2.

119 Skolinspektionen: Årsrapport 2014.

120 I Skolinspektionens årsrapport för 2022 återkom Skolinspektionen i ett avsnitt till huvudmännens styrning och ledning. I ett försök att kvantifiera myndighetens övergripande bild av huvudmännens analysarbete hade myndigheten ställt samman statistik från den regelbundna kvalitetsgranskningen under perioden 2019 till 2022. Den omfattar 175 huvudmäns arbete utifrån frågeställningen: I vilken utsträckning gör huvudmannen relevanta analyser gällande studieresultat och resultat avseende trygghet som kan utgöra underlag för förbättringsåtgärder inom dessa områden, i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier det vill säga det ena av de två områden som huvudmannen granskas inom i den regelbundna kvalitetsgranskningen.

huvudmän har svårt att klara kvaliteten ligger i linje med vad SOU 2022:53 *Statens ansvar för skolan* skriver om de mindre kommunernas utmaningar. Resurserna för analys och uppföljning är ofta små hos dessa.

/ Mer än var fjärde enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav på analys av studieresultat och trygghet i hög utsträckning, medan endast var tionde kommunal gjorde det

Fristående skolor klarar Skolinspektionens tillsyn bättre än kommunala

Skolinspektionen utövar sin tillsyn på flera olika sätt. Riktad tillsyn initieras utifrån inkomna uppgifter om missförhållanden eller med anledning av särskilda prioriteringar inom myndigheten bland annat i myndighetens risk- och väsentlighetsanalys. Inom den riktade tillsynen sker inte granskning utifrån några på förhand bestämda bedömningsområden utan dessa avgörs från fall till fall. Uppgifter om missförhållanden rörande trygghet och studiero, arbetet med särskilt stöd, bristande värdegrundsarbete eller avsaknad av fungerande undervisning kan vara skäl för riktad tillsyn. Riktad tillsyn kan utföras med kort varsel eller oannonserat, vilket gör det svårt för skolan/huvudmannen att förbereda sig.

Under 2023 genomförde Skolinspektionen 250 riktade tillsynsbesök. Andelen besök där brister kunde konstateras var lägre för fristående skolor, 77 procent, än för kommunala skolor, 85 procent.¹²¹

121 Statens Skolinspektionens årsredovisning 2023, sida 23.

	Fristående	Kommunal
Antal beslut där besök ingått	71	179
varav med brister	44	152
Andel med brister	77 %	85 %
Antal beslut utan besök	49	69
varav med brister	21	27
Andel med brister	39 %	39 %
Totalt	125	248

III. 51. Riktad tillsyn 2023, Statens Skolinspektions årsredovisning 2023, sida 23.

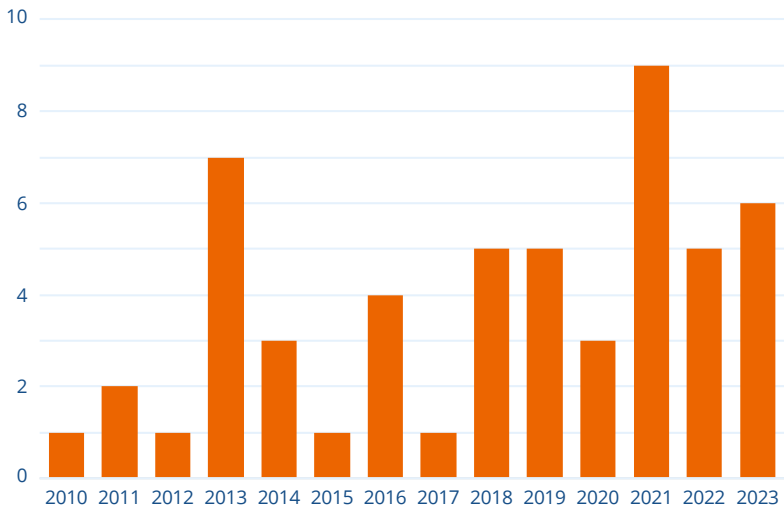
Eftersom bristerna är individuella och det kan vara flera konstaterade brister vid ett besök måste jämförelsen göras med försiktighet.

Att Skolinspektionen vid en så stor andel av besöken kunnat konstatera att brister förelåg visar att tillsynen är befogad.

Fristående skolors tillstånd kan återkallas

I extrema fall leder brister till att en fristående huvudman inte får fortsätta sin verksamhet. Sedan 2010 har Skolinspektionen haft möjlighet att återkalla godkännandet för enskilda huvudmän med fristående skolor med allvarliga brister. Det innebär att skolan stängs. Under perioden 2010–2023 återkallade Skolinspektionen 53 godkännanden. De fristående skolor som stängts har i regel varit små och huvudmännen har ofta haft bara en skola.¹²²

¹²² Skolinspektionen (2024).

Ill. 52 Antalet återkallade godkännanden per år. (Skolinspektionen 2024).

Fördelningen av återkallandena är representativ för antalet skolor i de olika skolformerna. Sedan 2019 anges också beslutsgrunden för återkallelsen. Avsaknad av ekonomiska förutsättningar för att driva verksamheten och/eller bristande lämplighet hos huvudmannen är de dominerande orsakerna till ett återkallande. I endast tre fall är orsaken upprepade brister, som inte rättats till.

Fristående skolor har en rakare styrkedja än kommunala skolor

Till skillnad från kommunala skolor har fristående skolor inga lokala politiska mål eller någon lokalpolitisk styrning att förhålla sig till. Skolverksamheten behöver inte som i en kommun, konkurrera om resurser med andra verksamheter. Fristående skolor har en enklare styrkedja.

Skolinspektionen pekade i sin granskning av huvudmännens styrning av grundskolan på att stora enskilda huvudmän i jämförelse med kommuner ofta hade en mer genomtänkt dialog mellan huvudman, verkställighetschefer och rektorer, där alla var införstådda med arbetsprocessen för ledning och styrning.¹²³

När Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund ställde frågor till 700 högstadierektorer om deras arbetssituation ansåg rektorer vid fristående skolor att avståndet till huvudmannen i viktiga frågor var kortare än vad deras kommunala kolleger gjorde. Det gällde både styrningen av resurser och de långsiktiga förutsättningarna rent allmänt. Förbundens slutsats var att rektorer för fristående verksamheter ofta har kortare beslutsvägar och ett tydligare mandat.¹²⁴

Insynsprincip i stället för offentlighetsprincip för friskolor

Frågan om offentlighetsprincipen ska gälla även fristående skolor har diskuterats under lång tid.

Den sittande Skolinformationsutredningens uppdrag är att hitta en permanent lösning på hur en insamling av uppgifter om friskolor ska kunna hanteras av Skolverket. Den skulle också utreda frågan om offentlighetsprincipen, men regeringen har ändrat utredningens direktiv, i denna del, till att i stället avse en ny ”insynsprincip”.¹²⁵ Denna nämns i det så kallad Tidöavtalet.

Offentlighetsprincipen innebär att offentliga myndigheter ska registrera allmänna handlingar som tas emot eller upprättas på myndigheten, lämna ut handlingar som inte sekretessbelagts enligt offentlighets- och sekreteslagen till media och enskilda skyndsamt, göra kvalificerade bedömningar

123 Skolinspektionen (2015): Huvudmannens styrning av grundskolan.

124 Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund (2021): Rektorernas olika förutsättningar. 700 högstadierektorer om en alltmer uppdelad skola.

125 Dagens Nyheter 14 februari 2023.

av om uppgifterna i dokumenten ska sekretessbeläggas och i så fall hur mycket som ska ”maskas” samt hantera överklaganden av beslut att inte lämna ut uppgifterna. För detta krävs juridisk kompetens, som inte finns på mindre skolor, som främst ägnar sig åt undervisning och ska göra det också. Begreppet ”skyndsamt” innebär samma dag och innebär svårigheter för mindre verksamheter på loven.

Fristående skolor har stått under statlig tillsyn under lång tid. Vid friskole-reformen på 90-talet slogs fast att friskolor både ska godkännas och stå under tillsyn av Skolinspektionen. Vid sin tillsyn har Skolinspektionen rätt att besöka verksamheten och begära in alla de uppgifter som behövs för tillsynen. Kommunen har också rätt till insyn i verksamheten, som också berättigar till besök och att få uppgifter som kommunen behöver ha för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt Skollagen.

Friskolor och segregation

Det fria skolvalet och friskolorna beskylls ofta för att bidra till skol-segregationen. Orsakerna till skolornas segregation, uttydd som en enhetlig elevsammansättning, beror huvudsakligen på en väldigt segregerad bostadsmarknad och att kommuner har en så kallad närhetsprincip vid urval till sina kommunala skolor, varför de flesta elever går i en kommunal skola nära sitt hem.¹²⁶

Friskolor och betygsinflation

Friskolorna beskylls även för att orsaka eller bidra till betygsinflation. Med betygsinflation avses både att lärare sätter högre betyg än elevernas kunskaper motsvarar på de nationella proven, i de ämnen där dessa genomförs, och att eleverna får högre avgångsbetyg än det resultat de uppnått i ett eller flera av de ämnen som de genomfört nationellt prov i. Det handlar också om att eleverna får högre betyg i ämnen som inte är föremål för nationella prov.

¹²⁶ Läs mer i Forsknings- och rapporttips sist i denna faktskrift.

Problemet har sin grund i själva betygssystemets utformning, otydliga kunskapskriterier som möjliggör för olika tolkningar av hur man som lärare gör bedömningen. Betygsinflationen är alltså inte en fråga om huvudmannaskapet utan om betygssystemets utformning. Skolverket har konstaterat¹²⁷ att det finns grundläggande problem med dagens betygssystem. Det är en stor variation i betygssättning i relation till de nationella proven mellan såväl olika kommunala skolor som mellan olika fristående skolor.

Bristerna i det nuvarande betygssystemet påverkar likvärdigheten. När betygssättningen av elevernas prestationer sker utifrån en tolkning av kursplanernas kunskapskrav och de värdeord som finns för att särskilja de olika betygsstegen öppnar det för att lärare gör olika tolkningar, vilket leder till att skillnaderna mellan skolor kan bli mycket stora. Resultatet på matematikprovet anses mest pålitligt, eftersom utrymmet för tolkningar av hur uppgifterna lösts är minst.

Skolverket understryker också behovet av att lärarstudenter får grundläggande kunskaper i betyg och bedömning.¹²⁸ Studien visar dock att effekten av betygsinflation varit liten och att skillnaderna mellan kommunala skolor och fristående skolor är ”försumbara” gällande hur generösa lärarna är i betygssättningen. Andra studier¹²⁹ hävdar att betygsinflationen kan påvisas i friskolor i gymnasiet.

De lösningar som lyfts fram för att komma tillrätta med den del av betygsinflationen som består i att elever får för högt betyg på ett nationellt prov är ett mer komplett system av centralt rättade nationella prov. Samtidigt refereras internationella studier som visar att detta ingalunda är en problemfri väg att välja.¹³⁰ Den del av betygsinflationen som består av att elever får ett

127 Analyser av likvärdig betygssättning mellan elevgrupper och skolor. Jämförelser mellan betyg och nationella prov i årskurs 9, Rapport 475 (Skolverket 2019).

128 Betygens värde: En analys av hur konkurrens påverkar betygssättningen vid svenska skolor, Konkurrensverket (2010) www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolkonkurrens-skapar-betygsinflation.

129 www.sns.se/artiklar/sns-analys-88-resultat-och-betygsattning-i-gymnasiefriskolor/ och <https://skolvarden.se/artiklar/ny-rapport-pek-ut-betygsinflation-pa-friskolor-snedvridning> hävdar att betygsinflationen tydligare kan härledas till friskolor i gymnasiet.

130 Betygens värde: En analys av hur konkurrens påverkar betygssättningen vid svenska skolor, Konkurrensverket (2010) www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolkonkurrens-skapar-betygsinflation.

högre betyg i ett ämne i avgångsbetyg än på det nationella provet är svårare att värdera, eftersom det är meningen att de kunskapsbrister som identifieras i ett nationellt prov ska fyllas under den återstående skoltiden.

Skolverket har sedan fler år i uppdrag att genomföra en digitalisering av de nationella proven.

Nationella prov omfattar inte heller alla läroplanens moment i respektive ämne och avgångsbetygen ska avse elevens kunskaper i förhållande till läroplanens hela innehåll i ämnet.

Betygsinflation är inte någon ny företeelse i svensk skola. Den fanns även under den period som Sverige hade ett relativt betygssystem.

Friskolor och lärartätheten

Lärartätheten är densamma i fristående och kommunal skola i förskolan och F-klass. Från och med Åk 1 är lärartätheten lägre i fristående skolor, 9 procent lägre på lågstadiet, 16 procent lägre på mellanstadiet och 13 procent på högstadiet.¹³¹

	Fristående	Kommunal
Förskola	5,0	5,1
F-klass	17,7	18,0
1-3	15,0	13,7
4-6	13,7	11,8
7-9	12,4	11,0

III. 53. Antal elever per lärare (lärartäthet) på skolor med olika kombinationer av årskurser läsåret 2022/2023 (Skolverket, 2023).

¹³¹ Förskola – Personal – Riksnivå, Tabell 2 A: Antal heltidstjänster, personaltäthet och anställda 2014–2022 och Förskoleklass – Personal – Riksnivå, Tabell 2 A: Anställda i arbete med elever 2013/14–2022/2023 (Sveriges officiella statistik 2023).

De största friskoleägarna

Nedan finns en sammanställning av hur ägarbilden såg ut i februari 2024 för de friskolor som enligt Skolverkets skolenhetsregister har fem eller fler skolenheter inom grund- och gymnasieskolan (anpassade skolor är inkluderade). Av de 24 ägare som har fem eller fler skolenheter inom grundskola och gymnasieskolan ägs 15 av privata företag, varav 7 är familjeägda, 2 personal-ägda, 1 ägs en investeringsfond och 1 av ett börsnoterat företag. 4 är stiftelse-ägda, 4 är börsnoterade och 1 är en ideell förening.¹³²

AcadeMedia AB

Börsnoterat företag. Störst ägare är familjeföretaget Mellby Gård AB. Näst störst är Capital Group och Nordea. I Sverige driver AcadeMedia AB 78 grundskolor (varav 68 med F-klass och en anpassad grundskola med cirka 25 200 elever och 152 gymnasieskolor med cirka 44 400 elever.

Ansgarskolorna AB

Stiftelseägt företag. Driver 5 grundskolor (varav två med F-klass och en anpassad grundskola) med cirka 720 elever och en gymnasieskola, som inkluderar en anpassad gymnasieskola, med cirka 100 elever.

Aprendere AB

Börsnoterat på Nasdaq First North Growth Market. Största ägarna är Bellissima Holding AB och Netsom AB. Driver totalt 17 skolor. En grundskola (med F-klass), 3 resursskolor, 9 gymnasieskolor varav en är en gymnasieresursskola. 2 anpassade gymnasieskolor och 1 anpassad grund- och gymnasieskola och 1 kombinerad resurs- och anpassad grundskola. Totalt cirka 1 750 elever.

132 Respektive organisations uppgifter februari 2024.

Atvexa AB

Privatägt företag som ägs av DeMina Skolintressenter AB. Driver 39 grundskolor (varav 26 med F-klass och 1 anpassad grundskola med cirka 7 300 elever.

Cedergrenska AB

Börsnoterat på Nasdaq First North Growth Market. Största ägare är Niklas Pålsson och Håkan Söderström. Driver 10 grundskolor (varav 7 med F-klass och 2 resursskolor) med cirka 2 450 elever och 5 gymnasieskolor med cirka 3 400 elever.

Dibber AB

Privatägt familjeföretag. Driver 13 grundskolor (av vilka 3 är anpassade grundskolor) med cirka 2 100 elever.

Fridaskolorna AB

Personalägt företag. Driver 7 grundskolor (F-klass i samtliga) med cirka 3 800 elever och 2 gymnasieskolor med cirka 500 elever.

Folkuniversitetet

Stiftelsedriven verksamhet. Driver 1 grundskola med cirka 100 elever och 6 gymnasieskolor med cirka 1 720 elever.

Futuraskolan AB

Privatägt av familjeägda Tisenhult Gruppen AB. Driver 7 grundskolor (varav 1 internationell grundskola) med cirka 2 335 elever.

Internationella Engelska Skolan AB

Privatägt företag. Största ägare är Paradigm Value Fund Sicav och Paradigm Capital LP. Näst största är The Hans and Barbara Bergström Foundation. Driver 45 grundskolor (varav 12 med F-klass) med cirka 31 000 elever och en gymnasieskola med cirka 700 elever.

Jensen Education AB

Privatägt familjeföretag. Driver 13 grundskolor (varav 5 med F-klass) med cirka 3 700 elever och 16 gymnasieskolor med cirka 4 400 elever.

Kunskapsskolan i Sverige AB

Privatägt familjeföretag. Driver 29 grundskolor (varav 1 resursskola) med cirka 12 200 elever och 7 gymnasieskolor med cirka 2 400 elever.

Lärandegruppen i Sverige AB

Privatägt företag. Driver 8 grundskolor (varav 1 resursskola) med cirka 2 300 elever och 24 gymnasieskolor med cirka 4 400 elever.

Magelungen Utveckling AB*

Personalägt företag. Driver 12 resursgrundskolor med cirka 335 elever och 6 resursgymnasieskolor med cirka 620 elever.

Medborgarskolan

Ideell förening. Driver 2 grundskolor med cirka 1520 elever och 5 gymnasieskolor med cirka 1020 elever.

Nytida AB*

Privatägt företag som ägs av börsnoterade Ambea AB. Driver 4 grundresurskolor (varav 1 i kombination med behandling) samt 7 anpassade grund- och/eller gymnasieskolor med cirka 400 elever.

Raoul Wallenbergskolorna AB

Privatägt företag. Driver 7 grundskolor (varav 4 med förskoleklass) med cirka 3 000 elever.

Rubato Utbildning AB

Privatägt familjeföretag. Driver 6 grundskolor (varav två med förskoleklass) med cirka 2 225 elever.

Stadsmissionens Skolstiftelse

Stiftelseägd verksamhet. Stadsmissionens Skolstiftelse driver 6 gymnasieskolor och 1 anpassad gymnasieskola med cirka 3 000 elever.

Stiftelsen Viktor Rydbergs Skola

Stiftelseägd verksamhet. Driver 4 grundskolor (varav 1 med F-klass) med cirka 1 770 elever och 4 gymnasieskolor med cirka 2 360 elever.

Tellusgruppen AB

Börsnoterat på Nasdaq First North Growth Market. Största ägare är Bina Holding AB. Driver 7 grundskolor (varav 4 med F-klass) med cirka 890 elever.

Thorégruppen AB

Privatägt familjeföretag. Driver 15 grundskolor (varav 12 med F-klass) med cirka 3 300 elever och 39 gymnasieskolor med cirka 8 400 elever.

Utvecklingspedagogik Sverige AB*

Privatägt familjeföretag. Driver 6 skolor (resursgrundskolor, resursgymnasier, anpassade grundskolor, inkl F-klass samt anpassade gymnasieskolor) med cirka 380 elever i resursskola/anpassad grundskola och cirka 300 elever i resursgymnasium/anpassad gymnasieskola.

Watma Education AB

Privatägt företag. Driver 8 grundskolor med cirka 2 300 elever och 8 gymnasieskolor med cirka 2 500 elever.

**Har en huvudsaklig verksamhet inom resursskola och/eller anpassad skola, vilket innebär att de har ett begränsat mottagande.*

Forsknings- och rapporttips

Sammanställningen gör inte anspråk på att vara fullständig. Men den innehåller relevanta aspekter på friskolefrågan.

2024

Rektorsomsättning – en utmaning på många grundskolor

Skolverket, 11 januari 2024

Skolverket konstaterar att tre av tio grundskolor har en hög omsättning på rektorer. Det innebär att de har haft tre rektorer eller fler de senaste fem läsåren. Myndigheten konstaterar också att det finns en tydlig koppling mellan rektorns ledarskap och utbildningens kvalitet. En större andel av de kommunala skolorna (30 %) har hög rektorsomsättning jämfört med de fristående grundskolorna (23 %). 42 procent av de fristående grundskolor har inte haft någon rektorsomsättning, jämfört med 31 procent av de kommunala grundskolorna. Skolverkets rapport visar också att de skolor med hög rektorsomsättning framför allt finns i områden med goda socio-ekonomiska förutsättningar – tvärtemot vad den gängse bilden annars är.

www.skolverket.se/getFile?file=12319

Skolinspektionen och kvalitet i skolan

Ramboll, Svenskt Näringsliv, 13 december 2023

I rapporten belyser konsultföretaget Ramboll vilken roll Skolinspektionen spelar i dagsläget för att säkra skolors kunskapsresultat. Ramboll har dessutom utforskat hur tillsynsmyndigheter över skolan fungerar i andra länder, bland annat Ofsted i Storbritannien.

Rambolls studie visar att Skolinspektionen i tillsyn och kvalitetsgranskningar fokuserar på skolors förutsättningar att bedriva undervisning av god kvalitet och nå förbättrade kunskapsresultat. Samtidigt beaktas inte elevernas kunskapsresultat i Skolinspektionens bedömning av i vilken utsträckning en skola uppfyller myndighetens kvalitetskriterier.

[Skolinspektion och kvalitet i skolan \(svensktnaringsliv.se\)](https://www.svensktnaringsliv.se)

No Excuses – en skolpolitisk lösning för Sveriges utanförskapsområden?

Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, augusti 2023

I rapporten beskriver skolforskaren Gabriel H Sahlgren konceptet No Excuses och diskuterar vad ett införande av modellen i framförallt skolor i utanförskapsområden skulle innebära för skolresultaten. De låga kunskapsresultaten bland elever med utländsk bakgrund i allmänhet, och i utanförskapsområden i synnerhet, är idag Sveriges största utbildningspolitiska utmaning. Utbildningsmodellen No Excuses är en möjlig lösning på detta problem. Modellen grundas i ett fokus på elevdisciplin samt kunskaper. Provet används frekvent för att diagnosticera problem och för att följa upp elevers framsteg över tid.

Forskning från USA, England och Chile finner att skolor som använder No Excuses-modellen ofta lyckas extremt bra kunskapsmässigt. GHS menar att effekten av att gå på vissa av dessa skolor under bara några år skulle kunna vara tillräcklig för att utjämna skillnaden som existerar mellan elever med

svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund i PISA och TIMSS. Men No Excuses-modellen kan i praktiken inte införas i svenska skolor pga att dagens skollag och läroplan är starkt influerade av elevledda pedagogiska idéer – och skollagen saknar explicit lagstöd för skoluniformer – vilket har skapat juridiska svårigheter att anamma metoder och särdrag som tillhör No Excuses-filosofin. Därför är modellen i praktiken olaglig i Sverige idag.

[Rapport_230829_NLSF.pdf \(svensktnaringsliv.se\)](#)

Friskolereformen har förbättrat Sveriges resultat i den internationella undersökningen TIMSS

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, IFN Working Paper 1472

5 september 2023

Gabriel Heller-Sahlgren har analyserat friskolereformen effekter på resultaten i TIMSS. Rapporten visar att friskolereformen har förbättrat resultaten i TIMSS. En ökning med 10 procentenheter i andelen elever som går i fristående skolor leder till cirka 20–25 poäng högre TIMSS-resultat. Detta motsvarar inlärningen som normalt sker under cirka ett år på högstadienivå. En simulering på basis av de empiriska resultaten indikerar att Sveriges resultat i TIMSS 2019 i genomsnitt hade varit 20 poäng lägre om andelen elever i fristående skolor hade varit på samma nivå som 1995. Effekterna är också snarlika när man justerar för huvudmannaskapets direkta påverkan eller helt utesluter fristående skolor från analysen. Detta tyder på att det just är konkurrensen som driver effekterna, snarare än att fristående skolor i sig håller en mycket högre kvalitet. Konkurrensen har framför allt ökat genom framväxten av vinstdrivande friskolor. Analysen tyder också på att det är dessa skolor som driver den positiva effekten av konkurrensen på TIMSS-resultaten. Det finns ingen tydlig effekt av (den relativt blygsamma) ökningen av konkurrens från icke-vinstdrivande fristående skolor.

www.ifn.se/publikationer/working-papers/2023/1472/

2022

Vårda friskolereformen – konkreta förslag i stället för slag i luften

Anders Morin, Svenskt Näringsliv

Anders Morin, ansvarig för välfärdsfrågor på Svenskt Näringsliv, med flera rapportförfattare tar sig an ersättningsystemet för skolor och visar att det inte råder tydlig transparens kring kommunernas faktiska kostnader för skolan, vilka i sin tur ligger till grund för friskolornas skolpeng. Reglerna är otydliga och den bristfälliga transparensen kring exempelvis kostnader för lokaler och administration riskerar att gynna kommunala skolor på friskolors bekostnad.

www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/varda-friskolereformen-konkreta-forslag-i-stallet-for-slag-i-luft_1191388.html

Friskolornas roll i det svenska utbildningssystemet

Mikael Sandström, Svenskt Näringsliv

Studien gör en kunskapsöversikt som visar vad forskningen säger om hur valfrihet påverkar skolresultaten, segregationen och jämlikheten. Rapporten tittar även på betygsfrågan och den bredare diskussionen om huruvida friskolor har en positiv eller negativ effekt på svensk skola över lag. Den utmynnar i en rad förslag för att exempelvis värdesäkra betygen genom att rätta betyg centralt och sätta en norm för hur mycket slutbetyg får avvika från resultaten på nationella prov. Rapporten föreslår också mer informerade skolval och begränsade köer samt att ge kommuner rätt att upphandla inom skolområdet.

www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/friskolornas-roll-i-det-svenska-utbildningssystemet_1186425.html

Stora skillnader i skolkvalitet

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv

Rapporten analyserar svenska elevers resultat på det nationella provet i matematik i årskurs nio under det senaste år som nationella prov genomförts – 2019. Resultaten bedöms i relation till samma elevers resultat på det nationella provet i årskurs sex, samt olika bakgrundsvariabler. Utfallet av analysen blir ett så kallat ”förädlingsvärde” som kan sägas representera skolornas bidrag till elevernas kunskapsutveckling.

Studien visar på mycket betydande kvalitetskillnader mellan svenska skolor. Elevens förutsättningar spelar stor roll för resultaten, men undervisningens kvalitet har också stor betydelse. Skillnaderna är stora mellan storstädernas skolor och skolor på mindre orter. Av studien framgår också att friskolor i genomsnitt presterar bättre än kommunala.

www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/stora-skillnader-i-skolkvalitet_1183736.html

Skattenytta i skolan

Professor Henrik Jordahl, skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, Kommissionen för skattenytta

Gabriel Heller-Sahlgren utvecklar, tillsammans med professor Henrik Jordahl, arbetet med den tidigare nämnda studien, i en rapport för Kommissionen för skattenytta, och konstaterar här att var sjunde svensk skattekrona går till utbildning. Men effekten av dessa sammanlagt 357 miljarder kronor är oklar.

Jordahl och Heller-Sahlgren beräknar förädlingsvärdet för skolor med utgångspunkt i betygen i matematik i årskurs 6 och 9 och tar på så sätt fram ett mått på skolornas bidrag till elevernas kunskapsutveckling. Ett högt förädlingsvärde är ett kvitto på att en skola bidragit mycket till eleverna höjt sina betyg i årskurs 9 sett till betygen i årskurs 6.

Forskarna konstaterar också att goda resultat på internationella kunskapsprov har visat sig leda till högre ekonomisk tillväxt. Om svenska elever höjde sina PISA-resultat med 100 poäng (motsvarande en standardavvikelse) skulle detta kunna höja Sveriges årliga ekonomiska tillväxt med ungefär 1,3 procentenheter.

Rapporten visar att det råder stora kvalitetsskillnader i matematik mellan olika kommunala skolor i Stockholms stad. 5,3 meritvärdespoäng skiljer skolorna med högst och lägst förädlingsvärdet i matematikämnet. Det motsvarar 5,3 års undervisning på högstadienivå.

Också de ekonomiska resurserna skiljer kraftigt, men forskarna ser inget samband mellan ekonomiska resurser och resultat. Skolan med högst förädlingsvärde har nästan på kronan lika mycket resurser per elev som skolan med näst lägst förädlingsvärde.

Forskarna har även analyserat friskolornas påverkan på skattenyttan och finner att friskolorna reducerar kommunernas grundskolekostnader per elev. Tio procentenheter fler grundskoleelever i friskolor sänker kommunens kostnader med ungefär 1,5 procent.

skattenytta.se/rapporter/skattenytta-i-skolan

Skolpengen – effektivitet och konsekvenser

Riksrevisionen

Riksrevisionen granskar i denna rapport om regelverket kring skolpeng till friskolor bidrar till en likvärdig utbildning. Riksrevisionens granskning visar att systemet har vissa nackdelar, och rekommenderar att regeringen bör se till att en nationellt bestämd schablon för ersättningen till fristående skolor införs. Riksrevisionen skriver att de enskilda huvudmännen i dagens system har svårt att bedöma om de får rätt ersättning, till följd av kommunernas

bristfälliga transparens kring kostnader för lokaler och annat. Myndigheten menar också att olika huvudmän har olika ansvar och att skolpengssystemet inte tar höjd för det.

www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2022/skolpengen---effektivitet-och-konsekvenser.html

Statens insatser för likvärdig betygssättning – skillnaden mellan betyg och resultat på nationella prov

Riksrevisionen

Riksrevisionen har också tagit sig an betygsfrågan och redogör i denna rapport för hur statens insatser för att skapa större likvärdighet i betygssättningen misslyckats.

Riksrevisionens bedömning är att förändringen i skollagen – att särskilt beakta resultat på nationella prov i betygssättningen – och Skolinspektionens regelbundna tillsyn och kvalitetsgranskning hittills har haft liten påverkan på likvärdigheten i betygssättningen, sett till avvikelserna mellan betyg och resultat på nationella prov. Rapporten konstaterar att det fortfarande råder stora skillnader mellan betyg och resultat på nationella prov. Riksrevisionen bedömer därför att regeringen behöver göra mer för att öka likvärdigheten i betygssättningen.

www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2022/statens-insatser-for-likvardig-betygssattning---skillnaden-mellan-betyg-och-resultat-pa-nationella-prov.html

Skolverkets statistikuppdrag – information, uppföljning och utvärdering

Riksrevisionen

Riksrevisionen har under året också granskat hur Skolverket sköter sitt uppdrag att samla in och utvärdera statistik från skolans värld. Kritik riktas mot att ”delar av Skolverkets statistik håller inte tillräckligt hög kvalitet”. Framför allt gäller det statistik som ska hjälpa elever att välja skola. Det handlar också om statistik som används vid fördelning av resurser till skolhuvudmännen för att öka likvärdigheten mellan skolor. ”Skolverkets statistik är viktig för att elever och vårdnadshavare ska kunna göra ett informerat skolval”, skriver Riksrevisionen och drar den övergripande slutsatsen att Skolverkets arbete kan förbättras för att bättre tillgodose olika användares behov av kvalitetssäkrad statistik.

www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2022/skolverkets-statistikuppdrag---information-uppfoljning-och-utvardering.html

2021

Segregation i Sverige – årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling

Delegationen mot segregation (Delmos)

I den här rapporten svarar Delegationen mot segregation (Delmos) på ett uppdrag från regeringen som handlar om hur en central del av segregationen, den socioekonomiska boendesegregationen, har utvecklats i Sverige. Segregation innebär att människor lever och verkar separerade från varandra. Denna åtskillnad innebär att människor med liknande karaktäristika koncentreras i exempelvis olika bostadsområden, i olika skolor och på delar av arbetsmarknaden. Det finns olika typer av segregation. I denna rapport beskrivs den socioekonomiska boendesegregationen.

Den socioekonomiska boendesegregationen handlar om att människor är uppdelade i olika bostadsområden utifrån utbildningsnivå, yrkesgrupp eller tillgången till ekonomiska resurser. Eftersom bostadens plats påverkar livschanser, exempelvis genom barns tillgång till utbildning och vuxnas möjligheter till ett arbete, har platsen stor betydelse för konsekvenserna av segregationen.

Vad kan vi lära av Pisa 2018

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, Institutet för Näringslivsforskning

De svenska resultaten fortsatte uppåt i PISA 2018, i genomsnitt har nu 67 procent av fallet sedan PISA 2000 raderats ut. Bland elever med minst en förälder född i Sverige har hela fallet hämtats igen. Elever i fristående skolor presterade bättre än elever i kommunala skolor med statistiskt säkerställd marginal i PISA 2018, både innan och efter att man justerar för elevernas bakgrund. Efter justering för en rad bakgrundsvARIABLER uppgår skillnaden till 10–13 PISA poäng, vilket ungefär motsvarar inläringen som sker under en tredjedel av ett läsår.

I rapporten analyseras faktorer som kan tänkas påverka resultatskillnaderna i PISA 2018 inom Sverige. De inkluderar fristående respektive kommunalt huvudmannaskap, undervisningsmetoder, studieklimat, användning av digitala hjälpmedel, förseningar och skolk.

Bra skolor i hela landet – skillnader i resultat mellan stad och land i TIMSS 2019

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, Institutet för Näringslivsforskning

Detta är inte en jämförelse mellan friskolor och kommunala skolor. Rapporten analyserar resultatskillnader mellan stad och land bland åttondeklassare i TIMSS 2019. TIMSS-proven rättas externt och eftersom även data från enkäter om hur skolorna fungerar samlas in möjliggörs analyser av mekanismer bakom eventuella resultatskillnader. Resultaten visar att elever på lands-

bygden och i mindre orter underpresterar ganska kraftigt i TIMSS, jämfört med elever i storstäder och tillhörande förorter, efter att man håller elevernas bakgrundsvariabler konstanta. Elever i övriga städer presterar ungefär mitt emellan de andra två grupperna. De sämre kunskapsresultaten bland elever på landsbygden och i mindre orter förklaras inte av att de i genomsnitt är väldigt lågpresterande, utan framför allt av att eleverna på landsbygden och i mindre orter inte når medelgoda och högre kunskapsnivåer. Sannolikheten att en elev på landsbygden och i mindre orter når avancerad nivå i matematik är exempelvis bara hälften så stor jämfört med både elever i storstads och förortsskolor samt elever i skolor i övriga städer. Analysen finner flera möjliga förklaringar till de sämre kunskapsresultaten i skolor på landsbygden och i mindre orter. Eftersom resurserna redan idag är större på landsbygden och i mindre orter jämfört med i städer, och eftersom detta relativa resursövertag har ökat över tid, ter det sig osannolikt att lösningen huvudsakligen innefattar mer pengar.

2020

Friskolorna och skolkostnaderna nr 2020:21

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning

Sedan friskolereformen genomfördes 1992 har debatten kring dess effekter varit intensiv. Under den senaste tiden har ett nytt perspektiv i frågan om fristående och kommunala skolors relativa finansiering blivit allt viktigare. Medan vissa hävdar att systemet förfördelar fristående skolor menar andra att kommunala aktörer får mindre pengar än de fristående, eftersom kravet på likabehandling ignorerar att uppdragen skiljer sig åt mellan de olika huvudmännen.

Skolvalet, kunskaperna och likvärdigheten

Gabriel Heller-Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning

Vilka effekter har skolvalet och friskolor egentligen på den svenska skolans kvalitet, likvärdighet, skolsegregation och betygssättning? Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren sammanfattar den empiriska forskningen på området i denna rapport från 2020.

The Value Added of Internationella Engelska Skolan Policy Paper No. 89 2020

Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning och professor Henrik Jordahl, Institutet för Näringslivsforskning.

Rapporten är ett första steg i ett forskningsprojekt med målet att beräkna förädlingsvärden för så många huvudmän och skolor som möjligt. I framtiden kommer liknande studier som analyserar andra huvudmän och skolor, både fristående och kommunala, att genomföras. Projektet finansieras med medel från programmet Tjänstesektorns ekonomi samt de huvudmän som deltar i projektet, inklusive IES och Kunskapsskolan.

2019

Bostadsmarknaden – ett instrument för att välja grundskola? Ekonomisk debatt nr 5 2019

Fredrik W Andersson, fil dr nationalekonomi

I artikeln studeras barnfamiljers flyttbeteende vid första barnets skolstart. Resultaten indikerar att barnfamiljer tenderar att flytta innan förskoleklassen startar. Dessutom finns tecken på att de barnfamiljer som flyttar placerar sina barn i skolor där eleverna har en högre socioekonomisk status. Barnfamiljer

i Sverige uppvisar således ett beteende som liknar amerikanska barnfamiljers beteende – de verkar använda bostadsmarknaden för att skapa goda förutsättningar för sina barns skolgång.

Does school segregation lead to poor educational outcomes? Evidence from fifteen cohorts of Swedish ninth graders

Maria Brandén, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings Universitet och Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet. Gunn Elisabeth Birkelund, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings Universitet och Institutt for sociologi og samfunnsgeografi, Oslo Universitet Ryszard Szulkin, Sociologiska Institutionen, Stockholms universitet.

Forskarna har undersökt frågan om grundskolans etniska sammansättning i sig påverkar hur det går för elever i skolan. Spelar det någon roll för en elevs chans att få bra betyg om hen går i en skola med, säg 50 procent utrikes födda, jämfört med om hen går i en skola med, säg fem procent utrikes födda? Deras resultat visar att effekten av etnisk skelsegregering är betydligt överskattad i den politiska debatten och i media.

De har använt data där samtliga elever som gick ut årskurs 9 under 1998 – 2012 ingår. För att kunna särskilja effekten av att växa upp i familjer med lägre status när det gäller utbildning och inkomst från effekten av skolans etniska sammansättning, jämför de hur det går för syskon som haft sinsemellan olika skolsituation. Resultaten visar att den påverkan på slutbetyget i nian som kan kopplas till andelen utrikes födda elever i skolan ligger nära noll. Det innebär att det syskon som går i en skola med många barn födda utomlands har inte sämre betyg än det syskon som går i en skola med färre invandrare. När det gäller behörighet till gymnasiet finns en viss effekt men den är begränsad till några enstaka procentenheter.

Att den höga nivån på etnisk segregation i landets skolor inte ger de negativa konsekvenser som man ofta antagit innebär inte att skolor med allsidig etnisk och socioekonomisk sammansättning inte bör eftersträvas. För barnen, särskilt de från mindre gynnsamma hemmiljöer, verkar tidiga insatser som

stödjer kognitiv utveckling speciellt viktiga, de ger en tydlig hög avkastning på senare utbildningsresultat. Det innebär att en förskola och skola av hög kvalitet är samhällets centrala resurser för att utjämna livschanser. Hur deras etniska sammansättning ser ut spelar nog mindre roll.

Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. Bilaga 7 till Långtidsutredningen,

SOU 2019:40, Stockholm. Holmlund, H., Sjögren, A., & Öckert, B. (2019)

Rapporten undersöker likvärdigheten i den svenska grund- och gymnasieskolan. Fokus ligger på kvantitativa analyser som bidrar till förståelsen av skolans kompensatoriska uppdrag för framförallt kunskaper och skolresultat. Skillnader i resultat mellan elever och skolor, och förändringar över tid, kan bero dels på elevernas egenskaper som till exempel föräldrars utbildningsnivå, födelse- och invandringsålder, dels på skolans resurser och kvalitet.

Skolans resultat kan alltså relateras till elevsammansättningen, men också till tillgång och fördelning av resurser och lärarkompetens, och till skolans förmåga att förvalta sina lärarresurser och utjämna förutsättningar mellan olika grupper av elever. Dessa två faktorer – elevers förutsättningar och skolans resurser – benämner vi skolans insatsfaktorer. I rapporten studeras först hur olika insatsfaktorer fördelas över tiden ur ett likvärdighetsperspektiv. Därefter analyseras skolans utfall i termer av resultat och kvalitet. Dessa analyser fokuserar på resultat- och kvalitetsskillnader mellan skolor, på hur skolkvalitet varierar mellan elever med olika förutsättningar, och på utvecklingen av familjebakgrundens betydelse för elevers skolresultat.

Lika för alla? En ESO-antologi om skolans likvärdighet

Robert Erikson och Lena Unemo (red.) Anders Böhlmark, Camilla Brörup Dyssegaard, Niels Egelund, Sigrun K. Ertesvåg, Jan O. Jonsson, Mikael Lindahl, Anders Stenberg och Georg Treuter Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2019:1.

Såväl svenska som internationella bedömare menar att skolans likvärdighet försämrats under de senaste decennierna. Vad kan göras för att bryta utvecklingen? Den frågan undersöks av ett antal forskare i den nya ESO-antologin "Lika för alla?".

I antologin framhåller författarna att likvärdighetsbegreppet är oprecist, men ger också flera förslag på hur elever ska kunna nå bättre resultat i skolan.

Likvärdighet förutsätts då innebära att alla elever ska få god undervisning i bra skolor. Robert Erikson, en av redaktörerna för antologin, visar i sitt kapitel att de mått som används för att bedöma likvärdighet säger ganska lite om hur förhållandena är i olika skolor, samtidigt som han ifrågasätter vilka möjligheter skolan egentligen har att bidra till minskade skillnader i resultat mellan elever med olika bakgrund. Andra frågor som uppmärksammas i antologin är behovet av studier som ger säkrare resultat om vilka åtgärder som stöder elevernas kunskapsinhämtande, och då särskilt för elever med ett svagare stöd hemifrån. Studievägledningens betydelse för elevernas utbildningsval och möjlighet för senare anställning, vikten av ett starkt ledarskap i skolan och att lärarna kan anpassa utbildningen efter de utmaningar eleverna möter är andra frågeställningar som belyses. Det finns inte en universallösning på problemen med bristande likvärdighet eller att vissa skolor ger undervisning av sämre kvalitet.

Segregation – Slutrapport från ett forskningsprogram

Peter Hedström professor i analytisk sociologi vid Linköpings universitet, senior research fellow vid Nuffield College, Oxford med flera.

Den debatt om skolegregationen som förts på senare tid har enligt forskarna varit något missriktad. Många tycks tro att skolorna blivit betydligt mer segregerade under senare år och att det fria skolvalet varit en viktig pådrivande faktor. Deras forskning visar dock att skolegregationen varit förvånansvärt stabil och att det fria skolvalet haft en tämligen marginell betydelse för

skolsegregationens omfattning. Orsakerna till skolornas segregation står snarare att finna i kombinationen av en kraftigt segregerad bostadsmarknad och att de allra flesta elever går i skolor nära hemmet.

www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2019/skolinspektionens-uppfoljning-av-brister-i-skolor---ett-viktigt-arbete-som-kan-forbattas.html

2018

Lönsamma kunskaper – Sambandet mellan vinst och kvalitet i svenska grundskolor

Gabriel Heller-Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning, och Henrik Jordahl, Institutet för Näringslivsforskning.

I rapporten från 2018 undersöker forskarna sambandet mellan skolors lönsamhet och utbildningskvalitet. Analysen är gjord på aktiebolag, som är den dominerande organisationsformen för friskolor. Resultaten tyder på att lönsamhet och kvalitet går hand i hand på svenska grundskolor. Det gäller både akademiska kvalitetsmått som baseras på elevernas studieresultat och mjukare mått som baseras på elevernas attityder. För att undersöka om sambanden kan bero på betygsinflation jämförs elevernas slutbetyg med deras betyg på nationella prov. Härvid framkommer ingenting som tyder på att sambandet mellan friskolornas lönsamhet och deras elevers studieresultat skulle bero på betygsinflation. Författarna finner heller inget stöd för att lönsamma friskolor har en mer fördelaktig elevsammansättning. Tvärt emot sådana farhågor verkar elevsammansättningen nästan inte skilja sig alls mellan friskolor med olika lönsamhetsnivåer. Enligt författarna förefaller alltså hög utbildningskvalitet vara lönsam för skolföretagen, precis som kan förväntas på andra marknader.

www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2018/langsiktiga-effekter-av-utokade-valmojligheter-till-gymnasieskolan---fran-narhetsprincip-till-betygsprincip.html

2017

Vitsen med vinsten - fyra exempel på företag inom vård och skola som genom hög kvalitet ger uthållig vinst

Henrik Jordahl och Bo Edvardsson, Svenskt Näringsliv

Denna rapport går till botten med hur det kommer sig att privata företag i välfärden, för samma ersättning som sina offentligt ägda konkurrenter, både kan leverera lika bra eller bättre kvalitet och dessutom göra vinst.

Slutsatsen är att vinstintresset i sig leder till kvalitetsförbättringar inom respektive verksamhet. Rapporten närstuderar fyra företag inom välfärdssektorn, däribland friskolekoncernen Internationella Engelska Skolan, IES.

Inom skolföretaget IES är det ekonomiska ansvaret decentraliserat och medarbetarna i verksamheten som känner den bäst fattar själva de flesta beslut som rör skolan. Utan central byråkrati, konstaterar rapportförfattarna. Uppföljning sker regelbundet och eleverna får själva bedöma skolans kvalitet i enkäter. Stor vikt läggs vid rekrytering, tack vare den decentraliserade strukturen och på rektorerna ställs höga krav.

www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/valfard-och-offentlig-sektor/vitsen-med-vinsten-fyra-exempel-pa-foretag-inom-var-d-och-skola-so_1002394.html

Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat och bakgrund

Hans Grönqvist och Susan Niknami Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2017:3

För att öka utrikes födda elevers chanser att lyckas i skolan måste insatser riktas även till elevernas föräldrar och mot bostadssegregationen. Det är en av slutsatserna i ESO-rapporten. De senaste åren har Sverige tagit emot ett rekordstort antal flyktingbarn, många i åldrarna 13 till 17 år. Eftersom en

slutförd gymnasieutbildning är en nyckel till arbete för ungdomar i Sverige är det viktigt att även nyanlända ungdomar klarar skolan bra. Dessvärre har skillnaden i studieresultat mellan inrikes och utrikes födda elever ökat stadigt sedan slutet av 1980-talet. Hur gamla barnen är när de kommer till Sverige och varifrån de kommer spelar stor roll för studieresultaten, men det som är mest betydelsefullt är föräldrarnas socioekonomiska situation.

Att organisera för skolframgång – strategier för en likvärdig skola

Maria Jarl, Ulf Blossing och Klas Andersson, Natur & Kultur 2017

Hur kan det egentligen komma sig att det finns stora variationer i elevernas resultat mellan olika skolor? Varför är vissa skolor mer framgångsrika än andra? Att organisera för skolframgång handlar om skolor som lokala organisationer och om hur verksamheten på en skola kan organiseras för att skapa goda förutsättningar för elevernas lärande.

I boken presenteras en jämförande studie mellan fyra framgångsrika och fyra icke framgångsrika skolor. Genom sitt urval ger studien en förståelse för vad som fungerar, vad som inte fungerar och varför. Författarna är verksamma vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet och har lång erfarenhet av arbete med lärar- och rektorsutbildning

2016

När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster

Nikolay Angelov och Karin Edmark Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2016:3

ESO-rapporten visar att friskolor oftare etableras i områden med många högutbildade –men också i invandratäta områden. Friskolor etableras också i högre utsträckning i områden där intäkterna förväntas bli högre

och lokalkostnaderna lägre. Men förvånande nog tycks inte vinstsyftande friskolor påverkas av de ekonomiska förutsättningarna när de väljer var de etablerar sig. Rapporten visar också att förväntan om höga intäkter och låga lokalkostnader tycks spela roll när icke-vinstsyftande friskolor väljer var de ska etablera sig. För de vinstsyftande skolorna verkar däremot de ekonomiska förutsättningarna inte påverka etableringen.

Friskolorna och Pisa (2016)

I en rapport från tankesmedjan ECPR skriver man: ”Analysen indikerar att elever i fristående skolor presterar cirka 18 PISA-poäng högre i läsförståelse, 10 PISA-poäng högre i matematik och 14 PISA-poäng högre i naturvetenskap jämfört med elever i kommunala skolor, efter att bakgrundsvariablerna hålls konstant. Detta innebär att elever i fristående skolor, efter kontroll för bakgrundsvariabler, ligger drygt två månader före i matematik, tre månader före i naturvetenskap och fyra månader före i läsförståelse jämfört med elever i kommunala skolor.”

2015

Independent Schools and Long-run Educational Outcomes: Evidence from Sweden's Large-scale Voucher Reform, *Economica*, Vol. 82, s. 508–551, 2015

Anders Böhlmark, Stockholms universitet och Mikael Lindahl, Uppsala universitet

I sin analys kring friskolornas effekter i grundskolan finner Böhlmark och Lindahl (2015) att en högre andel elever i friskolor – oavsett om dessa är vinstdrivande eller icke-vinstdrivande – stärker eleverns prestationer. Effekterna är liknande på slutbetygen samt elevernas långsiktiga akademiska utfall i gymnasiet och på högskolan. Författarna visar också att de positiva effekterna ökar över tid – och faktiskt endast blir statistiskt tydliga först 11 år

efter friskolereformen – vilket tyder på att det tar viss tid innan konkurrensen påverkar kunskaperna positivt och att det krävs en viss nivå av konkurrens innan effekterna blir tydliga.

2014

Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola.

Holmlund, H., Häggblom, J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., o.a. (2014). Rapport 2014:25, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Uppsala.

Rapportförfattarna studerar hur 1990-talets stora skolreformer – kommunalisering, fritt skolval och fristående skolor – påverkat elevers resultat och likvärdigheten i skolan. Rapporten visar att resultaten i svensk skola började falla redan före skolreformerna på 1990-talet. Betygsskillnaderna mellan skolor har däremot ökat och beror på att elever med samma bakgrund idag oftare går på samma skola. Men familjebakgrundens betydelse för grundskolebetygen har inte förändrats.

Övrigt

Ifous

Ifous är ett fristående forskningsinstitut som verkar för att skapa nytta för svensk skola och förskola. De samordnar praktisknära forskning och konkret utvecklingsarbete där lärare och skolledare tar aktiv del i kunskapsbyggandet. Särskilt fokus läggs på utvecklingsområden som har stor betydelse för lärandet.

Näringslivets Ekonomifakta

På denna sida finns det information om skola och utbildning i Sverige.

Friskolornas riksförbunds rapporter

2023

Är friskolorna överkompenserade?

Rapport Friskolornas riksförbund, oktober 2023

I skoldebatten heter det ofta att friskolorna får betalt för kostnader de inte har – och att skolpengen till fristående skolor därmed ”dränerar” den kommunala ekonomin. Till och med skolminister Lotta Edholm (L) har varit inne på detta tankespår. Men stämmer verklighetsbilden? Till skillnad från tidigare statliga utredningar har Mikaela Valtersson i en rapport för Friskolornas riksförbund granskat 32 kommuners faktiska, budgeterade, och till Skolverket redovisade, skolkostnader.

Det visar sig, när man går till botten med hur kommunerna räknar på skolans kostnader och vilka utgifter de har för utbildning, att kommunerna i genomsnitt ger minst 11 000 kronor per år mindre till friskolornas elever i skolpeng. Denna summa går till kostnader inom den centrala, kommunala byråkratin – och kommer alltså inte ens de kommunala eleverna till del i form av exempelvis undervisningstid. Det rör sig om kostnader för bland annat IT, administration, HR och fortbildning – kostnader som friskolorna också har – och som, enligt lagen, inte ska ingå i skolpengsberäkningarna.

Dessutom är så gott som alla granskade kommuner dåliga på att transparent redovisa sina kostnader, även detta i strid med lagen.

I nästan samtliga granskade kommuner missgynnas friskolornas elever systematiskt i skolpengsberäkningarna.

www.friskola.se/wp-content/uploads/2023/10/Ar-friskolorna-overkompenserade-En-studie-av-32-kommuner.pdf

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Rapport Friskolornas riksförbund, maj 2023

Varje år genomför Skolinspektionen regelbundna kvalitetsgranskningar av svenska skolor. Fjolårets granskningar sammanställdes i årsrapporten och visade att nio av tio skolor behöver utveckla arbetet för att möta Skolinspektionens kvalitetskriterier. Endast tio procent av de granskade skol-enheterna arbetade på ett sätt som i hög utsträckning motsvarar de kvalitetskriterier som Skolinspektionen satt upp.

I denna rapport har vi, genom att begära ut kompletterande material från Skolinspektionen, kartlagt vilka skolhuvudmän som har störst utmaningar vad gäller skolkvalitet. Av Skolinspektionens granskningar framgår nämligen att huvudmännens förväntningar, uppföljningar och systematiska kvalitetsarbete gentemot de skolor de driver har stor betydelse. Men det ansvaret är det inte alla som tar, enligt myndigheten, som menar ”att många frågor [i stället] snabbt delegeras ned till rektorer”.

De kommunala huvudmännen – det vill säga den politiskt tillsatta utbildningsnämnden – är sämst i klassen. Av vår rapport framgår att endast en av tio kommunala skolhuvudmän når upp till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

34,6 procent av de kommunala huvudmännen når upp till kvalitetskriterierna ”i låg utsträckning” och enbart 16 procent ”i hög utsträckning”. Bland fristående huvudmän når 27,3 procent kraven ”i hög utsträckning” och 9,1 procent ”i låg utsträckning”. Mer än var fjärde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav i hög utsträckning, medan endast var tionde kommunal gjorde det, under de år vi tittat på. 2022 var det bara 2 granskade enskilda huvudmän, men 20 kommunala huvudmän, som höll låg kvalitet.

www.friskola.se/wp-content/uploads/2023/05/Skolinspektionens_kvalitetsgranskning.pdf

Behörighet till gymnasiet – Om skolorna som misslyckats och lyckats med kunskapsuppdraget läsåret 2022/2023

Rapport Friskolornas riksförbund, november 2023

Närmare 20 000 elever lämnar varje år grundskolan utan att vara behöriga till gymnasiet. Läsåret 2022/2023 minskade andelen något från 15 till 14,8 procent, utslaget på hela riket. Men i en stad som Göteborg ökade däremot antalet skolor där över 30 procent av dem som lämnar årskurs nio inte kan gå på gymnasiet. I hela 95 kommunala skolor runt om i landet lämnade över 30 procent av eleverna grundskolan utan gymnasiebehörighet.

För andra året i rad har Friskolornas riksförbund låtit sammanställa statistiken och bryta ner den på huvudmannanivå. Och det visar sig att friskolor inte utgör problemet i detta avseende.

Flera av landets större kommunala huvudmän har skolor där mer än varannan elev saknar behörighet till gymnasiet. Totalt rör det sig om nio stycken, fyra av dem ligger i Göteborg.

Av 22 grundskolor i Göteborg där 100 procent av eleverna är behöriga till gymnasiet är 19 friskolor och 3 kommunala.

166 skolor med kommunal huvudman hade kring 100 procent behörighet år 2023. 317 skolor färre än året innan. 272 friskolor nådde kring 100 procent behörighet till gymnasiet.

För de elever som inte når gymnasiebehörighet kan hela återstoden av livet bli tufft. Och även för deras klasskamrater i skolor där 30 procent eller fler inte når behörighet kan man fråga sig om skoltiden inte riskerar att bli en utslagningsmaskin, snarare än en språngbräda mot framtiden.

www.friskola.se/wp-content/uploads/2023/12/Gymnasiebehorighet-2023.pdf

2022

Behörighet till gymnasiet – om skolorna som misslyckats och lyckats

Annika Westh, Friskolornas riksförbund

Rapporten listar, med utgångspunkt i Skolverkets statistik, vilka grundskolor som lyckas, respektive misslyckas, med kunskapsuppdraget i form av att leda eleverna i årskurs 9 till gymnasiebehörighet. 15 procent av de svenska eleverna når inte behörighet till gymnasieskolan efter årskurs 9. Det rör sig om 18 000 ungdomar som årligen riskerar att slås ut från arbetsmarknaden redan innan de gått ut skolan.

Rapporten visar på stora skillnader mellan kommunala högstadieskolor och fristående. I hela 113 kommunala grundskolor lämnade över 30 procent av eleverna grundskolan utan behörighet till gymnasiet. De flesta skolor med enskild huvudman har närmare 100 procents gymnasiebehörighet. Bland de friskolor som har många elever som inte når gymnasiebehörighet är de flesta så kallade resursskolor för barn med särskilda behov.

Det finns också stora skillnader kommuner emellan. Slående är till exempel skillnaderna mellan Stockholm och Göteborg. Göteborg har 15 kommunala skolor där mer än 30 procent av eleverna saknar gymnasiebehörighet. Det kan jämföras med Stockholm, där endast fyra kommunala skolor låter över 30 procent av eleverna lämna grundskolan utan gymnasiebehörighet. Detta trots att 2 536 fler elever gick ut en kommunal grundskola i Stockholm våren 2022.

www.friskola.se/2022/12/01/skolorna-som-misslyckas/

2020

Se skolans verkliga utmaningar – låt alla goda krafter bidra

Rapporten ger en bild av vilka utmaningar som svensk skola har bland annat mot bakgrund av den stora förändring som skett av elevunderlaget det senaste årtiondet. Sverige behöver en debatt om hur alla skolor ska bli bra skolor.

Ständigt och jämt hamnar diskussionen i huvudmannaskapsfrågan. Ena dagen är det vinster kopplat till huvudman, andra dagen är det segregation kopplat till huvudman. Men svensk skolas utmaning är större än så. Det är inte acceptabelt att huvudmän år ut och år in lämnar ifrån sig grundskoleelever utan behörighet till gymnasiet. Forskningen är tydlig när det gäller vilka framgångsfaktorerna är. Skillnaden mellan skolors kvalitet har ökat i Sverige. Slutsatsen av detta kan inte vara att ”stoppa toppen” utan att se till att de som riskerar att halka efter kommer ikapp. För det absolut viktigaste likvärdighetsarbetet handlar om att se till att alla elever – oavsett bakgrund – får en bra kunskapsgrund med sig i bagaget från grundskolan. De framgångsrika skolorna kan lära oss hur man åstadkommer detta.

2019

Sveriges bästa och sämsta grundskolor

En rapport med en lista över toppen och botten av de skolor som enligt Skolverkets SALSA-statistik presenterar bäst och sämst i betyg för årskurs 9. Genom att SALSA tar hänsyn till elevernas bakgrundsfaktorer tydliggörs att skolor med i princip samma förutsättningar kan lyckas väldigt olika.

2018

Granskning av lika villkorsprincipen och ersättning till kommunala och enskilda skolor

En granskning av Deloitte visar att det inte är möjligt att avgöra om lika villkorsprincipen mellan kommunala och fristående förskolor och skolor efterlevs. Deloitte föreslår ett antal fördjupningsområden för att underlätta granskningen av huruvida kommunerna lever upp till lagens krav.

Jobbhälsindex Skola 2018 – anställdas syn på jobbet inom utbildningssektorn

Jobbhälsindex (tidigare Jobbhälsobarometern och som tas fram av bland annat Svenskt Kvalitetsindex) visar att privat anställda i utbildningssektorn är mer nöjda med villkoren på deras arbetsplats än kommunalt anställda. Det gäller till exempel den fysiska arbetsmiljön, möjligheten att få stöd vid hög arbetsbelastning och den högsta ledningens förmåga att leda verksamheten.

Obligatoriskt skolval

Närhet är viktigt när föräldrar väljer skola, särskilt för de med yngre barn. Men skolvalet görs utifrån ett större antal faktorer. Föräldrar med svag socioekonomisk bakgrund värderar i högre utsträckning akademisk kvalitet på bekostnad av trivsel och mer högvärdade prioriterar i högre grad mjuka faktorer. Det visar rapporten som undersökt det aktiva skolvalet i sju kommuner.

Om den snabba tillväxten av unga åldersklasser och framtida behov av friskoleplatser

Sveriges befolkning växer just nu i en takt som är historisk, födelsetalen är på en nivå som vi inte har sett sedan början av 1900-talet. Det är naturligtvis en positiv utveckling, men det innebär också att en välfärdsutmaning. I rapporten analyseras utvecklingen av antalet barn och unga i åldern 0–19 år, både för riket och för de 17 kommuner som har fler än 100 000 invånare. Resultatet visar att ökningen av personer som är 0–19 år överstiger antalet 65+ 2017–2027.

Friskolornas riksförbund är bransch- organisationen för fristående förskolor och skolor.

De som driver eller funderar på att starta en fristående förskola eller skola kan ansöka om att bli medlem i Friskolornas riksförbund. Vi har drygt 500 medlemmar över hela Sverige som drivs av föreningar, kooperativ, stiftelser och aktiebolag.

Totalt har våra medlemmar fler än 1 200 verksamheter i olika storlekar och med olika pedagogiska inriktningar och sätt att arbeta.
